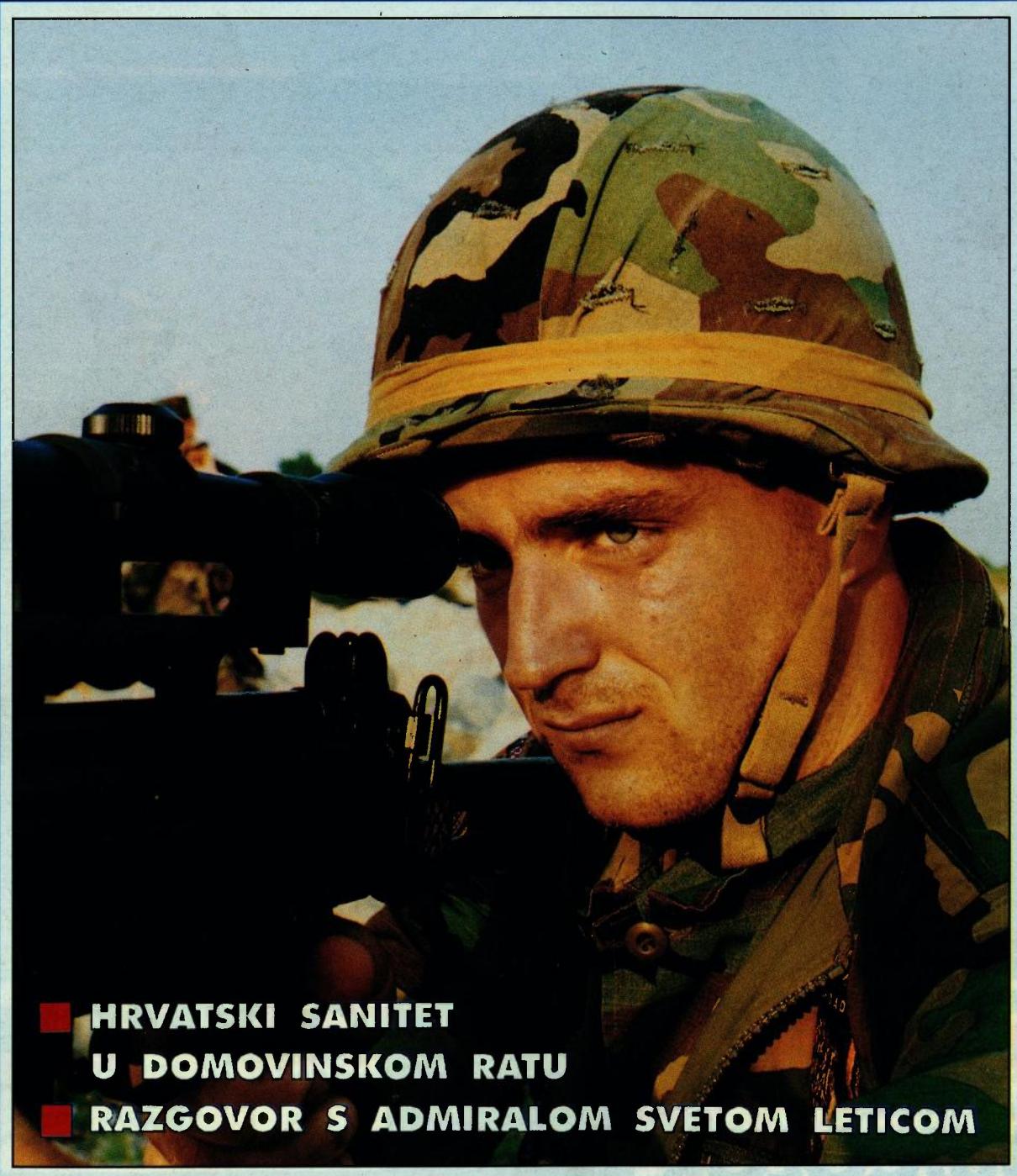

HRVATSKI VOJNIK

■ HRVATSKI SANITET
■ U DOMOVINSKOM RATU
■ RAZGOVOR S ADMIRALOM SVETOM LETICOM

NATJEČAJ ZA
NAJBOLJU RATNU FOTOGRAFIJU

FUJI FILM

ZASTUPNIK ZA HRVATSKU:

EQUICOLOR

Zagreb, Kneza Ljudevita Posavskog 14
Tel. 041/442-050, Telefax 041/451-693

OLYMPUS

OLYMPUS OPTICAL CO., LTD. Tokyo, New York, Hamburg, London

41000 Zagreb, Jurjevska 15
Telefon: (041) 42 15 35, 42 15 22, 42 14 82 · Telefax: 42 08 88

GLASILO MINISTARSTVA
OBRANE REPUBLIKE
HRVATSKE

Odgovorni urednik:
brigadir Ivan Tolj

Glavni urednik:
pukovnik Krunoslav Matešić

Izvršni urednik:
Vidimir Rač

Ureduje kolegij uredništva:
Tihomir Bajtek (vojna tehnika),
Željko Hanich ((HRZ), **Dejan Frigelj** (HRM), **Mirjana Kuretić** (ustroj Hrvatske vojske), **Bože Simleša** (kulturna i feljtonistika), **Siniša Haluzan**, **Tomislav Lacković**, **Neven Valent-Hribar**, **Alojz Boršić** (foto-reporter)

Likovni urednici:
Nenad Martić
Svebor Labura

Marketing:
Gordan Bajtek

Adresa uredništva:
Zvonimirova 12, Zagreb

Brzoglas: 468-041, 467-956
Dalekoumnoživač (fax):
451-852

Grafičko-tehničko uređenje:
Grafičko-tehnička redakcija
Hrvatska tiskara KTS

Tisk:

Hrvatska tiskara, Zagreb
Godišnja pretplata 10.400 HRD
Polugodišnja pretplata 5.200 HRD
Sve promjene tiraže slati na Vjesnik Tuzemna prodaja Slavonska avenija 4
brzoglas 341-256 ili na MARKETING Hrvatskog vojnika brzoglas 467-291; brzoglas i dalekoumnoživač 451-852.

Uplata pretplate na račun TRGO-ŠTAMPA 30101-601-32111 (s naznakom za »Hrvatski vojnik«)

Inozemna pretplata: Zagrebačka banka broj deviznog računa: 30101-620-16-25731-3296911 (s naznakom za »Hrvatski vojnik«)

Cijena polugodišnje pretplate:
Njemačka 54 DEM, Austrija 360 ATS, Kanada 42 CAD, (zrakoplovom 82,95), Australija 48 AUD, (zrakoplovom 106,50), SAD 42 USD, (zrakoplovom 76,45), Švicarska 48 CHF, Nizozemska 60 NLG, Francuska 216 FRF, Švedska 216 SEK, Belgija 1080 BEF, Danska 216 DKK, Velika Britanija 20 GBP, Slovenija 1800 SLT, Italija 39600 ITL, Norveška 212 NOK
Rukopise i materijale ne vraćamo

9. listopada 1992.

ustroj hrvatske vojske

Mobilizacija studenata — kada i zašto	4
Od varoždinskih vojarni do slobode	5
Ritam srca slavonskog	6
Inženjerija — čimbenik učinkovitosti Hrvatske vojske	7
Veza — živčani sustav Hrvatske vojske	8
Stotinu motora za HV	10
Godina ratnih uspjeha Velikogoričana	11

aktualnosti

Obranili smo hrvatski Jadran	12
Slavonski mušketiri	14
Ovdje je super	16
Bolnica u središtu grada	18
Savez protiv agresora	19

dossier:

Hrvatski sanitet u domovinskom ratu	20
Hrvatski M.A.S.H.	22
Hrvatsko zdravstvo — potporanj ratnim naporima	23
Sanitet se razvijao zajedno s Hrvatskom vojskom	25
Doktore, spasite mi dijete	26

vojna tehnika

Ujed Cobre	28
Istočni dragulj (jurišna puška SAR 80)	32
Švedska obrana	38
Početak ili kraj	42
Pustinjski jahači	43
Vrste pješačkog streljiva	46
Brzometni top	48
Dan je počeo bljeskom	50

magazin

Shema u shemi	51
Crkveni redovi u Hrvata	52
Croatia — Vukovar	53
Skrb za nacionalno nasljeđe	54
Jabaglones Castri iz 12.stoljeća	55
Hrvatska revija Hrvatskoj	56
Dok je srca, bit će i Croatia	57
Vojnik duhovne obnove (2)	60

Fotografiju na naslovnicu snimio Željko Hanich

CJENIK OGLAŠAVANJA

COLOR STRANICA	(HRD)	CRNO-BIJELA	(HRD)
1/1 ZADNJA	200.000	1/1	100.000
1/2	120.000	1/2	70.000
1/3	80.000	1/3	50.000

MOBILIZACIJA STUDENATA - KADA I ZAŠTO?

Svi studenti koji su odslužili vojni rok vojni su obveznici i imaju ratni raspored

Ulistopadu 1991. godine Vlada Republike Hrvatske donijela je preporuku da se svim studentima viših škola i fakulteta, koji su vojni obveznici omogući, ako to potrebe i prilike dozvoljavaju, prisustovanje predavanjima i polaganje ispita, te da se do daljnog ne pozovaju u postrojbe Hrvatske vojske. U skladu s tom preporukom Ministarstvo obrane je poslalo dopis svim tijelima uprave za poslove obrane.

Međutim, kako je do donošenja rečene preporuke Vlade Republike Hrvatske određeni broj studenata — vojnih obveznika bio mobiliziran, oni su preporuku shvatili kao nalog za njihovu demobilizaciju. Potom su uslijedili brojni pojedinačni zahtjevi studenata prema zapovjedništvima postrojbi i tijelima uprave za poslove obrane. S obzirom na ozbiljnost problema i složenosnost postupka demobilizacije, jer je za svakog demobiliziranog bilo nužno pronaći adekvatnu zamjenu, obavljana je demobilizacija studenata postupno, tijekom nekoliko narednih mjeseci.

Bitno je istaknuti da se od vremena donošenja preporuke Vlade RH nije obavljala sustavna mobilizacija studenata, već su se postrojbe popunjavale sa studentima pojedincima koji su imali vrlo rijetka i dragocjena stručna znanja neophodna za redovno funkcioniranje vojne strukture, kao što su npr. električari, informatičari, kemičari i sl. Oni su nakon izvršavanja određenih zadatača bili u najkraćem mogućem roku demobilizirani. Osim toga dio studenata dobrovoljno se prijavio u HV, a dio je odbio demobilizaciju.

Tijekom postupka demobilizacije studenata često su se Ministarstvo obrane upućivale zamjerke od kojih je najčešća bila da se studenti MORAJU demobilizirati, te da se NE SMIJU mobilizirati jer je tako naložila Vlada Republike Hrvatske. Međutim, Vlada RH nije naložila takve postupke u obveznoj formi jer za to nije imala zakonskog osnova, te se opredijelila za oblik preporuke. Naime, sukladno članku 67. i 116. Zakona o obrani, svi studenti koji su odslužili vojni rok jesu vojni obveznici koji podliježu vojnoj obvezi tijekom životnog vijeka i nitko ih ne može

**pišu: pukovnik BEKIR DEDIĆ
BORIS ČURKOVIĆ**

osloboditi vojne obveze, osim u slučajevima kada to odredbe Zakona o obrani nalažu. U skladu s tim, bez obzira što nisu mobilizirani studenti kao i svi ostali vojni obveznici, trebaju imati ratni raspored. Oni mogu biti raspoređeni u postrojbe Hrvatske vojske, Civilne zaštite, Službe MiO i druga državna tijela i pravne osobe.

Krajem kolovoza 1992. godine na prijedlog Sveučilišta u Zagrebu Ministarstvo prosvjete, kulture i športa donijelo je naputak o trećem upisnom roku za prvu godinu studija kandidata — pripadnika Hrvatske vojske i invalida domovinskog rata. Naputkom je određeno da će se treći upisni rok organizirati početkom listopada 1992. godine u svrhu omogućavanja upisa na studij onim kandidatima koji su kao pripadnici Hrvatske vojske i invalidi domovinskog rata zbog boravka na ratištu, odnosno liječenja i rehabilitacije bili spriječeni pristupiti klasifikacijskim ispitima u prvom ili drugom ispitnom roku.

Ovaj naputak Uprava za vojnu obvezu i mobilizaciju dostavila je svim tijelima za poslove obrane i svim zapovjedništvima ratnih jedinica Hrvatske vojske s obvezom da sa sadržajem naputka odgovorni upoznaju sve zainteresirane pripadnike HV, kako bi na vrijeme pristupili trećem upisnom roku.

U svrhu potvrđivanja statusa pripadnika Hrvatske vojske i invalida domovinskog rata, Uprava za vojnu obvezu i mobilizaciju dala je uputu Sveučilištu u Zagrebu, s napomenom da su se potvrde za kandidate za treći upisni rok, koje su izdane od strane ureda za obranu i uvjerenja koja su izdana od strane zapovjedništava postrojbi ranga samostalnih bataljuna važeća pa ih ne treba verificirati, budući da su izdana od za to nadležnih tijela. Međutim, za sve ostale dokumente koji nisu izdani od rečenih tijela, bilo je potrebno dostaviti Tajništvu Sveučilišta do 3. listopada 1992. godine poradi njihovog verificiranja.

Također je zapovjedništva postrojbi Hrvatske vojske naloženo da se svim studentima — vojnim obveznicima, koji donesu potvrdu o obavljenom upisu u ovu školsku godinu, omogući demobilizacija, sukladno važećim propisima u svrhu nastavka redovitog studiranja.

Sa svečanosti:
predaja
prijava
dežurnog
časnika
zapovjedni-
ku 105.
brigade
Stjepanu
Ivanicu

Rat u Varaždinu su, između ostalih, dobili pripadnici 5. bojne I^a brigade i 104. brigade HV

piše: IVICA DOLENEC

OD VARAŽDINSKIH VOJARNI DO SLOBODE

22. rujna prošle godine
barokni Varaždin
oslobodio se
srbočetničke armade

Unazočnosti visokih državnih dužnosnika i brojnih građana, u Varaždinu je svećano obilježen 22. rujna 1991. godine — dan kada su varaždinski branitelji hrabrom i lukavom borborom otjerali srbočetnike iz svoga grada i pritom razoruzali tenkovski korpus bivše JA. Taj uspjeh i pobjeda nad okupatorom u Varaždinu okrenuli su tijek dogadaja u hrvatskom domovinskom ratu, kako je to predsjednik dr. Franjo Tuđman izrekao: „Pobjeda u Varaždinu otvorila je put oslobodenju Hrvatske.“

Na glavnom varaždinskom trgu u svečanoj postrojbi našli su se svi sudionici rata u Varaždinu: 5. bojna I. A brigade ZNG, 104. brigada, pripadnici odreda Narodne zaštite i drugi. Minutom šutnje odana je počast

svim poginulim borbicima na ovom i drugim ratištima Hrvatske: Vukovaru, Nuštru, Osišku i Vinkovcima. Pripadnici 104. zagorske brigade branili su Lipik, Pakrac i Novsku, pripadnici 5. bojne dali su veliki doprinos u borbama oko Dubrovnika, a i danas je velik dio varaždinskih postrojbi na područjima gdje rat još prijeti.

Kao izaslanik predsjednika, nazočnima se obratio dr. Franjo Gregurić, koji je u danima rata u Varaždinu bio predsjednik Vlade:

— Osvajanje oružja u Varaždinu omogućilo nam je formiranje prvih tenkovskih i oklopnih postrojbi, a upravo to je preokrenulo i tijek rata u našu korist. Hvala svim Varaždincima i žiteljima okolnih mjeseta koji su se hrabro i mudro uključili u varaždinsku dramu rata, a posebno hvala i onima

koji su nakon rata u Varaždinu sudjelovali i sudjeluju u borbama na mnogim drugim ratištima. Hvala i Varaždincima i varaždinskom gospodarstvu na ogromnoj pomoći hrvatskoj vojski i čitavoj državi u vrijeme kada trpimo velika razaranja i kada imamo velik broj izgnanih i progananih.

Mr. Stjepan Adanić, kao prvi gradonačelnik Varaždina u slobodnoj Hrvatskoj, a danas pukovnik Hrvatske vojske pozdravio je nazočne i, između ostalog, rekao:

„Za vrijeme rata u Varaždinu hrvatske obrambene snage hrabro, mudro i odgovorno su vodile ratne sukobe i osvajale vojarnu po vojarnu. Uspjeh u tom ratu apsolutno je zajednički uspjeh svih ljudi koji su se na bilo koji način uključili i u pripremu i u obranu grada, a naročito treba istaknuti i pohvaliti pripadnike policije, TO, ONZ i ZNG-a. Treba zahvaliti i susjednim općinama Čakovcu, Ivancu, Novom Marofu, Ludbregu na doprinisu pobjedi, regionalnom te općinskim križnim štabovima za nesebičan rad i zalažanje. Osvajanjem varaždinskih vojarni Hrvatskoj je tada dato sedam puta više oružja nego je do tada imala, a zahvaljujući tome u velikoj je mjeri i preokrenut tok rata u našu korist. Poslije Varaždina Varaždinci su krenuli u oslobadanje Hrvatske i tako na najbolji način dokazali kako se brani i voli vječna nam domovina Hrvatska.“

O ratnim varaždinskim danima govorio je i sadašnji predsjednik Izvršnog vijeća g. Čedomil Cesarec, a prigodnim rječima nazočnima se obratio i g. Anton Jurinec, predsjednik IV SO Čakovec.

Nakon svečanosti održana je sveta misa koju je po prvi put na glavnom trgu služio župnik crkve Svetog Nikole, velečasni Josip Dabović.

U danima rata Varaždin je nažalost pretrpio uz ljudske žrtve rušenja i oštećenja. Ukupno je oštećeno 337 obiteljskih stambenih objekata, a srušeno 25. Oštećenja, veća i manja, pretrpjelo je 28 stambenih zgrada sa ukupno 170 stanova, 35 poslovnih zgrada, dvije tvornice. Stradalo je i deset kulturnih objekata, jedna crkva i školska zgrada. Oštećena je i Gradska vjećnica. Ukupna šteta iznosila je oko 200 milijuna DEM. Solidarnošću pučanstva Varaždina sve su štete sanirane i objekti izgrađeni.

GODINA POSLIJE

Obilježena obljetnica pada objekata »JNA« u Bjelovaru

Kao da je bilo jučer. Još uvjek nam u ušima odzvanjaju detonacije tenkovskih i topovskih salvi koje su beskrupulozni vojnici i oficiri tzv. JNA sručili na naš grad. Strašna detonacija potresla je čitav grad, a onda — zlokobna gljava koja se uzdigla stotinjak metara u zrak kao posljedica namjerno izazvane eksplozije — oficira jugovojiske. Slike su to koje Bjelovarčani u svojim sjećanjima ponovo proživljavaju godinu dana poslije, 29. rujna, godišnjica je oslobodenja vojnih objekata u Bjelovaru, a ujedno i obljetnica formiranja bjelovarskih postrojbi, koje su od tog dana ratovale na čitavom teritoriju domovine. Slavna 105. brigada, i njen 55. samostalni bataljun te protudiverzanska postrojba — udarna snaga koja je stvorena tih burnih dana, svećano su obilježili godišnjicu formiranja.

Oslобodeno područje Bilogore, Papuka, obrana Pakraca, a onda silovit juriš u istoč-

nu Slavoniju gdje je nakon okupacije Vukovara zaustavljeno neprijateljsko prodiranje kod sela Komletinci, zatim Otok, Privlaka, dovoljno govore o ratnom putu tih jedinica.

Manifestaciju i čin dodjele ratne zastave svojom nazočnošću uveličali su načelnik Glavnog stožera Hrvatske vojske, general zbora Anton Tus, osobni izaslanik Predsjednika Republike gospodin Vice Vuković, brigadir Ivan Tolj, zapovjednik Operativne zone Bjelovar brigadir Miroslav Jerzečić, te mnogi drugi uzvanici i gosti.

U tijeku održavanja manifestacije oduševljenje među gostima i uzvanicima izazvao je povratak TG-105 sa bojišta istočne Pošavine.

Prošla je godina dana domovinskog rata, a hrvatski vojnici s ovog područja još su spremni ratovati sve dok ne bude oslobođena i posljednja stopa naše domovine.

RITAM SRCA SLAVONSKOGA

U organizaciji osječke HVIDR-e održana »Osječka zlatna jesen '92«

piše: TOMISLAV LACKOVIĆ

snimio: ALOJZ BORŠIĆ

Osijek, središte ponosne i bogate Slavonije puno je toga proživio i propatio u zadnjih godinu dana. Danas, kada je uspostavljen kakav takav mir na gradskom području, iako u njegovoj neposrednoj blizini konstantno prijete i provočiraju četničke snage, stacionirane na području koje je formalno pod kontrolom Zaštitnih snaga Ujedinjenih naroda, Osijek još nije onaj stari. Veliki broj programika koji čekaju dan kada će se vratiti na svoja prastara ognjišta istočne Slavonije. Baranje i zapadnoga Srijema, te visoka stopa kriminala s kojim je vrlo teško izići na kraj problemi su koji pritižu ovaj grad.

Pa ipak, postoje entuzijasti, koji, usprkos svim nedacama i poratnim problemima, ovom gradu svoju dobrom voljom polako, ali sigurno udahnuju novi život.

S tom namjerom je začeta ideja o priredbi koja je održana od 25. do 27. rujna pod nazivom »Osječke zlatne jeseni '92«, a koju su organizirali invalidi domovinskog rata, okupljeni u osječkoj podružnici Hvidre.

Predsjednik podružnice, gospodin Miljenko Čorić, rekao nam je da Osijek nije imao svoju tradicionalnu manifestaciju. Dakovo ima svoje »Vezove«, Vinkovci »Vinkovačke jeseni«, a Osijek do ove manifestacije nije imao ništa što bi ga, na neki način, učinilo prepoznatljivim.

Grupa entuzijasta je stoga odlučila pokazati što je pravi Slavonac, Sokac, što je uopće Osijek, s namjerom da grad dobije priredbu trajnog karaktera.

Manifestacija je bila otvorena za sve ljudе dobre volje, i u nju su se uključile brojne osječke radne organizacije svojim dobrovoljnim prilozima, zatim slavonski informativni mediji, prvenstveno Radio Baranja, Glas Slavonije i osječki studio Hrvatskog radija. U priredbi je sudjelovalo preko pet stotina različitih izvođača u sklopu kulturno-umjetničkog dijela programa. Nastupili su poznati glumci, spomenimo Mariju Kohn, popularni izvođači zabavne glazbe, prvaci osječkog Hrvatskog narodnog kazališta kao i

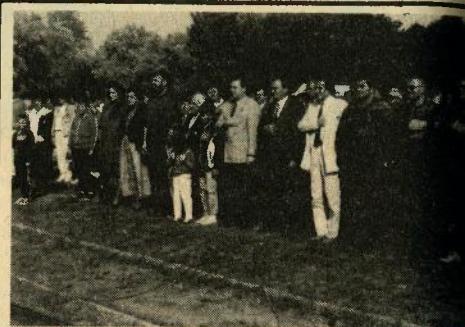
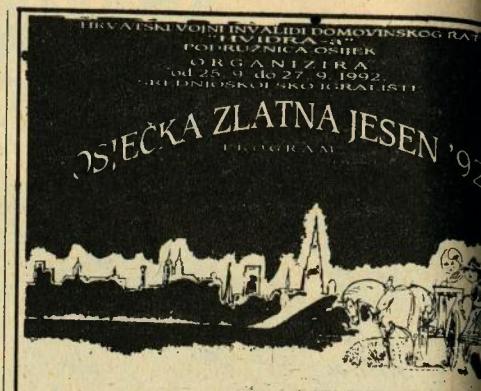
brojna kulturno-umjetnička društva sa folklornim programom.

U športskom dijelu održana su natjecanja u pikadu, šahu, bočanju i kartanju popularne »bele«.

Posebnost izazvalo je natjecanje pod nazivom »Zlatni kotlić« gdje su sudionici odmjeravali kulinarsku umješnost u pripravljanju čuvenog osječkog »šiša« i »čobanca«. Bogata gastronomска ponuda po popularnim cijenama i atraktivni program privukli su veliki broj Osječana i ljudi dobre volje.

Pokrovitelj »Osječkih zlatnih jeseni '92« bio je Izvršno vijeće grada na Dravi, čiji je predsjednik Branimir Glavaš koji je i otvorio ovu priredbu. Gospodin Glavaš je u svom pozdravnom govoru naglasio da je Izvršno vijeće prihvatiло poziv da bude pokrovitelj ove plemenite akcije, od koje je sav prihod namijenjen invalidima domovinskog rata, sa željom da Osijek dobije manifestaciju trajnog karaktera. Obaveza Osijeka je da otvorí srce i dušu junacima domovinskog rata. Poručio je invalidima da se aktivno uključe u normalan, svakodnevni život i u obnovu porušene nam domovine, s istim žarom s kojim su stali u prve borbene redove, suprotstavljajući se bjesomučnom divljanju velikosrpskog agresora, za što će im hrvatske države i hrvatski narod biti vječno zahvalni. »Prije godinu dana ovdje su padale granate i u rujnu mjesecu 1991. godine nismo znali kolika će biti cijena slobode, ali smo znali da će Hrvatska nakon mnogo vremena konačno biti slobodna. Mi se sada nalazimo u meduratnoj fazi i ne zanosimo se time da je rat prestao. Ako planirani povratak prognanika ne uspije u kratkom razdoblju koje je pred nama, ponovno ćemo uzeti puške i stupiti u redove Hrvatske vojske i dovršiti posao. Vratit ćemo se u svako okupirano hrvatsko selo i oslobođiti svaku okupiranu stopu hrvatskoga teritorija«, zaključio je gospodin Branimir Glavaš.

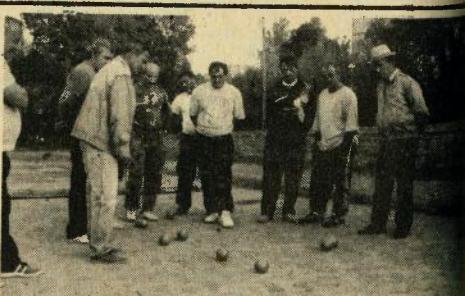
Na manifestaciji su bili nazočni u ime Ministarstva obrane Republike Hrvatske general-bojnik Josip Ignac i ministar rada i socijalne skrbi gospodin Josip Juras, koji su toplim riječima pozdravili sve nazočne.

Brojni Osječani bili su nazočni svenčanosti

Program je obogaćen nastupom estradnih umjetnika i ansambala

Jedna od natjecateljskih disciplina bila je i bočanje

INŽENJERIJA - ČIMBENIK UČINKOVITOSTI VOJSKE

Pripadnici 33. samostalnog inženjerijskog bataljuna obilježili prvu godišnjicu formiranja

piše: SINIŠA HALUŽAN

ako nikada dovoljno zastupljen u široj javnosti, rod inženjerije u svakoj vojsci predstavlja jednog od najvažnijih čimbenika učinkovitosti oružanih snaga. Koliki je njihov značaj postaje potpuno jasno vojniku koji se nade na prvoj liniji bojišnice. Kada oko njega padaju granate, prva mu je pomisao kako i gdje se zaštiti. Ako je položaj dobro ureden i utvrđen onda je, manjeviše, sve u redu. Ako nije, onda uvijek slijedi pitanje: »Pa gdje su ti inženjeri?...« Isto se pitanje postavlja kada treba forsirati, vodenu prepreku ili proći kroz minsko polje.

Kako rod inženjerije Hrvatske vojske funkcioniра u neposrednim ratnim uvjetima pokušali smo doznati u jednoj od zagrebačkih vojarni gdje je smješten 33. samostalni inženjerijski bataljun. Kao i veliki broj postrojbi Hrvatske vojske i inženjeri ovih dana obilježavaju godišnjicu svog formiranja. Kroz razgovor s pukovnikom Antonom Vlašićem, zapovjednikom 33. samostalnog inženjerijskog bataljuna, postajemo i mi potpuno svjesni njegove važnosti.

Početkom rata, kada je formiran, bataljun je raspolažeao tehnikom koja je bila mobilizirana od raznih gradevinskih organizacija, da bi kasnije padom vojarni došao

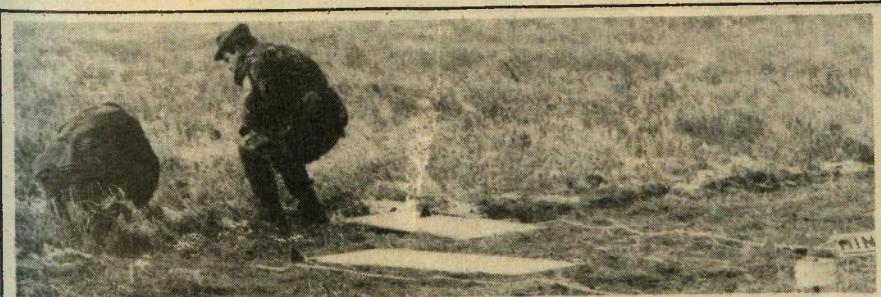
»Gladnom Juri« nikada dosta mina

u posjed vlastitih tehničkih sredstava. Početkom listopada prošle godine inženjeri odlaze na svoj prvi zadatok. Nakon četverodnevne obuke, njihov je zadatok postavljanje minskih polja na područjima uz obalu Kupe, Pisarovine i Pokupskog. Prema riječima pukovnika Vlašića, nedostatak iskustva i vrlo kratka obuka, nadoknadeni su vrlo iskusnim zapovjedničkim kadrom. Zapovjednici satnija i vodova, među kojima zapovjednik Anton Vlašić ističe satnike Veljka Biška, Olivera Švoga i Ivana Vrdoljaka, kao i natporučnike Antu Andelića i Josipa Božića, ponajviše su zaslužni za izuzetno uspješno obavljanje ratnih zadataka proteklih godinu dana. Zamjenik zapovjednika 33. inženjerijskog bataljuna, pukovnik Dušan Gugić, svojim je velikim iskustvom doprinio radu bataljuna.

Miniranje i razminiranje terena, zaprečavanje, savladavanje vodenih prepreka, uređenje puteva i cesta, utvrđivanje zapovjedničkih mjeseta i prednjih položaja, ukopavanje topništva i tenkova, neki su od osnovnih zadataka inženjeraca. Vrlo visok nivo stručnosti prepostavlja i vrlo visok nivo obuke. Nakon dva mjeseca osnovne obuke novaci Hrvatske vojske provode još dva mjeseca na specijalističkoj obuci, kroz koju stječu osnovna znanja iz područja inženjerije. Nakon uspješno završene obuke, pioniri i

strojari odlaze u matične postrojbe sa stečenim zvanjem inženjera ili ostaju u 33. bataljunu. Zanimljiv je podatak da obuka na strojevima završava ispitom koji se polaze pred komisijom Otvorenog sveučilišta u Zagrebu. Uspješno položenim ispitom vojnici stječu diplomu koja je priznata u svjetskim okvirima, a istovremeno je i važan pokazatelj kvalitete obuke. Za nezaposlene vojниke to je mogućnost stjecanja novih zvanja koja će im biti od velike koristi nakon odsluženja vojnog roka u Hrvatskoj vojsci. Pioniri 33. bataljuna obavili su veliki posao prilikom raminiravanja vojarni u kojima je po odlasku jugo-vojske ostao veliki broj minskih polja i eksplozivnih naprava. Jedna od takvih akcija bilo je i razminiranje zagrebačkog aerodroma Plesa, prilikom koje je ostvarena vrlo dobra suradnja sa UNPROFOR-om. Nevjerojatno zvuči podatak da je samo na zagrebačkom području, iz objekata koje je napustila bivša JNA, izvadeno preko 10.000 mina. Problemi nastaju kada ne postoje planovi minskih polja a naročito ako su ona postavljena bez njih, tj. ako su mine »posjane« nasumce. Pet pripadnika 33. bataljuna teško je stradalo prilikom čišćenja terena na Plesu, Kerestincu i Dubokom jariku, baš stoga što su mine postavljene »bez logike«.

Pripadnici 33. samostalnog inženjerijskog bataljuna i danas borave na mnogim područjima Republike Hrvatske obavljajući svoje zadaće. Od Dubrovnika do Karlovca vrše razminiranje objekata koji su oštećeni ili uništeni, a u njima je zaostao veliki broj neeksplođiranih naprava. Nije pretjedrano još jednom ponoviti upozorenje pukovnika Vlašića, kako će još dugo vremena nakon rata postojati velika opasnost od zaostalih mina i neeksplođiranih naprava koje je nemoguće locirati, pa je prilikom stupaњa na ta područja neophodna velika mješanja.

Mineri smiju pogriješiti samo jednom

Operatori u centru veze

VEZA - ŽIVČANI SUSTAV HRVATSKE VOJSKE

'Posjetili smo Odred veze Glavnog stožera HV na vježbi, negdje u Samoborskom gorju'

Samoborska vojarna, nekada iznimno jako uporište veze bivše JNA, nakon što je pala u prave ruke, omogućila je obiljem materijalno-tehničkih sredstava do kojih su došle naše prostrojbe, da se u ovom dijelu Hrvatske ustavovi središnjica za koordinaciju veze za cijeli teritorij Republike Hrvatske.

Ovdje se nalazi Odred veze Glavnog stož-

piše: **TOMISLAV LACKOVIĆ**

snimio: **ALOJZ BORŠIĆ**

ra Hrvatske vojske koji je ujedno i najveća postrojba ovog roda naše vojske koji raspolaze najstručnijim kadrom. U ovom razdoblju relativnog mira, profesionalni vojnici i

entuzijasti prenose svoje znanje na mlađe vojnike koji ovdje nakon opće vojne obuke dolaze stечi specijalistička znanja. Posjetili smo ih na vježbi koja se održavala negdje u samoborskim brdima u improviziranim ratnim uvjetima. Tamo mlađi vojnici primjenjuju znanje koje su stekli nakon dvomjesečnog intenzivnog učenja i rada.

Pukovnik Marko Percinić, zapovjednik je Odreda veze Glavnog stožera Hrvatske voj-

Zadnji dogovor pred početak vježbe

Postavljanje antenskih sustava

ustroj hrvatske vojske

ske i iznimno je zadovoljan rezultatima i znanjem koje je stekla ova, druga po redu, generacija novaka koja je njemu i njegovim suradnicima došla na obuku. Specijalizacija traje dva mjeseca, dok su vojnici bivše JNA za ovakvo osposobljavanje bili trenirani gotovo šest mjeseci. Preko osamdeset posto polaznika prve generacije, a otrplike isti ili čak i veći postotak druge generacije novaka stekao je dostatna sposobnost i može krenuti na završnu obuku koja će se obavljati u postrojbama širom Republike Hrvatske.

Ova vježba predstavlja završnicu specijalističke obuke u kojoj se vojnici nalaze u stvarnim ulogama uspostavljanja veze sa mogućim korisnicima. Nakon nje slijedi postavljanje klase i stručnih ispita na kojima se ocjenjuje sposobnost svakog vojnika posebno, te mu se daje završna ocjena.

Logor čine tri lokacije: temeljno zapovjedno mjesto GSHV koje je jedino i središnja veza, a u svome sastavu ima i neke pomoćne dijelove kao što su radio-relejno, radio-prijemno i brzoglasno-brzojavno središte te predstavlja operativni dio cijelog sustava. Postoji i pričuvno zapovjedno mjesto, kao i izdvojeno zapovjedno mjesto te neizbjegna logistika. Iz ovog logora mogu se dobiti sve vrste veza sa svim planiranim korisnicima, a što je najbitnije, mogu se izdavati zapovijedi Glavnog stožera za cijelokupno područje Republike. Ovaj dio obuke od iznimne je vrijednosti i za same vojnike jer će na ovaj način oni upoznati svoje zapovjedno mjesto – u budućnosti oni će se naći u »nižim« ulogama, no svi će znati kako im »diše« zapovjedništvo.

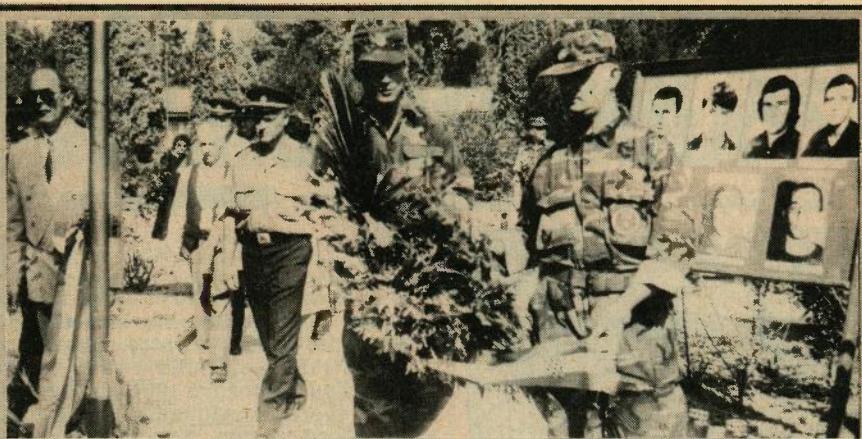
Prijetili smo da se oprema, kao i sva materijalno-tehnička sredstva nalaze u izvornom stanju, od čega je 90 posto pripadalo bivšoj jugo-vojski. Še što se ovdje nalazi i način na koji se obavljaju dužnosti, u potpunosti je dostatno za sve ratne potrebe Glavnog stožera.

Za one vojnike koji nisu u potpunosti zadovoljni, predviđeni su dodatni sati obuke koji se pretežito održavaju u slobodno vrijeme.

U obuci vojnika nužno je naći pravi pristup i pobuditi njihov interes; o tome treba voditi računa već prilikom samog novacjenja. Kažu da veza predstavlja »živčani sustav« svake vojske, pa tako i hrvatske, i stoga je nužno pribaviti i kvalitetnija sredstva. U ovaj sustav integrirani su i mornarica i zrakoplovstvo, primjenjuje se i kriptozaštita svih odaslanih poruka koja se spušta sve do razine bataljuna, što predstavlja novu kvalitetu prenošenja povjerljivih poruka.

Rad u ovoj vojarni počeo je još krajem srpnja prošle godine preuzimanjem okupiranih objekata od bivše JNA. Polako su prikupljana i osposobljavana sredstva veze i po njihovom konačnom osposobljavanju, slana su na bojišta širom domovine. Pored zapovjednika Odreda veze Glavnog stožera Hrvatske vojske, pukovnika Marka Perčinića trebalo bi spomenuti i druge ljudi koji obavljaju odgovorne dužnosti, poput njegova zamjenika bojnika Vahida Ćivića, pomoćnika za IPD Martina Oršića, natporučnika i pomoćnika za telekomunikacije i operativne poslove Ivana Štorga, kao i zapovjednike postrojbi: Zdravka Repa, Dubravka Galovića, Timona Perkova, Dražena Čovrana, Zlatka Cegleca i Nenada Lalića.

Početkom listopada, na obuku dolazi i treća generacija novaka i trebalo bi pripomenuti da će sve trenutne potrebe Hrvatske vojske za stručnim vezistima biti zadovoljne kroz jednogodišnji ciklus obuke koji se ovdje provodi.

Vijenci za spomen poginulim braniteljima

OBLJETNICA OSLOBOĐENJA KRIŽEVAČKE VOJARNE

Potkalnički, puntarski kraj odavno nije tako zdušno proslavio bilo koju obiljetnicu, iz inače bogate prošlosti, kao što je to učinio u povodu obiljetnice oslobođenja kasarne, a sada vojarne »17. rujan«. Mnogočesto gradana Križevca i okolnih mjesta, mnoštvo demobiliziranih pripadnika križevačkih ratnih postrojbi, mnoštvo uzvanika i dužnosnika pojavilo se 17. rujna ove godine u kruugu vojarne da bi sudjelovali u bogatom programu. Postrojenim vojnicima iz pričuvnog i redovnog sastava, te građanstvu obratili su se Stjepan Sulimanac, izaslanič predsjednika Republike, brigadir Stjepan Begić, načelnik topništva u GS HV, brigadir Miroslav Jerzećić, zapovjednik OZ Bjelovar, Stjepan Palijan, predsjednik Skupštine općine Križevci i Ivan Zufika, župnik župe Svetе Ane. Među uzvanicima bili su i zapovjednici ratnih postrojbi, po glavito bojnik Zvonko Beljo, zapovjednik 3. bojne iz sastava 117. brigade i brigadir Željko Topalovec, zapovjednik 15. mješovitog protoklopnog topničkog diviziona.

Osobitu pozornost privukle su dvije izložbe: izložba naoružanja i foto zapisi Marcela Kovačića, koji su prezentirani pod kriлатicom: »Križevčani na braniku domovine«.

Zajednička delegacija Skupštine općine, Hrvatske vojske i MUP-a položila je vjenac na spomen prostor u kruugu vojarne na kojem su bile izložene fotografije tridesetoroce poginulih branitelja s područja

općine Križevci. Među njima su i fotografije Miljenka Klobučara i Marija Jembreka, koji su poginuli 18. rujna prošle godine prilikom opsade vojarne, a tada je na istom mjestu teško ranjen i jedan pripadnik odreda Narodne zaštite. Do ovog krvavog incidenta došlo je nakon proboga vojnika bivše JNA iz skladišta Široko Brezje u okolini Križevaca prema vojarni. Toga danas oslobođeno je skladište, a idućeg i vojarna. Oduzeto naoružanje i oprema poslužilo je za naoružavanje križevačkih postrojbi koje su već pocetkom listopada krenule na borbeni put od Pisarovine, Novske, do Pakrac, Lipika... Oružje i oprema odvoženo je i za naoružavanje hrvatskih domoljuba na najkritičnijim područjima, što je uvelike doprinijelo obrambenim nastojanjima.

Sudionike proslave oduševili su nastupi puhačke glazbe i mažoretkinja iz Vrbovca te KUD-ova »Seljačke sloge« iz Čvrsteca i »Starog graničara« iz Cirkvene, tamburaškog sastava OMS »Albert Striga« iz Križevaca.

»17. rujan neka ostane trajno u sjećanju građana Križevaca. Dojmovi su izvanredni. Hvala vam na junjaštu« – zapisao je u knjizi dojmova brigadir Stjepan Begić. Tako će i biti, jer taj dan i svi oni dogadjaji koji su uslijedili čine vododjelnicu između neslobode i slobode, između nedemokratskog i demokratskog vremena.

piše: MATE BABIĆ

snimio: MARCEL KOVACIĆ

STOTINU MOTORA ZA HRVATSKU VOJSKU

Vilko Sever – legenda hrvatskog moto športa, jedan je od najvećih donatora Hrvatske vojske

piše: GORDAN LAUŠIĆ

Gospodin Vilko Sever, živa legenda moto športa Hrvatske zasigurno je jedan od najvećih donatora Hrvatske vojske. Javnosti su poznate činjenice o pravkama barbarski uništenih, »moto-guzzija« u njegovoj radionici te o mnogim novokupljenim »enduro kavasakijima«. Za svaki popravljeni ili novokupljeni motor g. Sever je slao simboličnu fakturu Ministarstvu obrane na jedan HRD. Ogoromna sredstva je ovaj veliki zaljubljenik u motore dao Hrvatskoj vojsci, zajedno s članovima Moto kluba »Zagreb«, hrvatskog motokluba. Najavio je i nabavke novih motora pa smo mu se obratili da bi saznali više o njemu i ovoj velikoj akciji koja i danas traje.

HV: Gospodine Sever, javnost, posebice hrvatske vojnike, zasigurno će zanimati, kako je sve počelo, kada ste se prvi put susreli s moto športom?

– Moji počeci u moto športu datiraju negdje do 1955. godine, kad sam svoj automobil zamjenio za jedan BMW-ov motor, koji je danas izložen u Moto klubu »Zagreb«. Polako sam se pripremao i početkom 1957. počeo voziti svo-

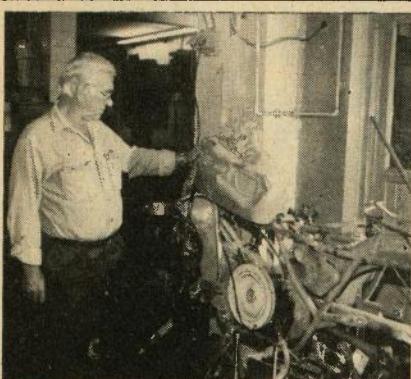
je prve brzinske trke. U svom radnom vijeku dugo godina bio sam tehnički direktor MEBE-tvornice pumpi, no zbog nekih neslaganja u svezi s rukovođenjem u tvornici 1967. godine došlo je do spora između mene i generalnog direktora, pa sam uz pomoć svog porodičnog kapitala otvorio ovu radionicu. Počeli smo raditi ono što smo znali: benzinske pumpe, što i danas radimo. Istovremeno sam stalno radio u Moto klubu »Zagreb«, od 1949. godine, živim s tim klubom i jasno da je moja radionica dio svojih kapaciteta orijentirala i na motore.

HV: Poznati ste kao jedan od najvećih zaljubljenika u moto šport i motociklizam općenito.

– Onaj tko nema nekakav hobi, onaj koji se s nečim ne bavi u životu, on je nesretan čovjek. Meni je moto šport hobi, ali nikad nije bio glavna životna preokupacija. Međutim, od moto športa se ne živi, u njega se stalno mora ulagati, bez ikakve zarade.

HV: Kako je nastala ideja o donaciji Hrvatskoj vojsci?

– Nastao je citav mali pokret u Moto klubu »Zagreb«, već u rano ljeto prošle godine, kad smo u Klubu osnovali moto četu Hrvatske vojske. Skupili smo ljudе, opremili ih i nabavili motore. Ta moto četa je sve do veljače ove godine bila na ratištima širom Hrvatske. Sami smo nabavili motore i opremu. Većinom je to bila moja donacija, a dijelom i iz sredstava Kluba. U potpunosti smo opremili 33 motora koji su u službi i danas u Vojnoj policiji, a neki i u Poštanskom vodu. Kad sam počeo nabavljati motore imao sam ideju da bi poslije rata s tim motorima otvorili novu klasu u motokrosu, međutim to se nije ostvarilo. Motore nismo povukli, no pojavilo se još nešto. Kako se stara jugovojska povlačila, tako su se pronalazili »moto guzziji«, koje je prije upotrebljavala Vojna policija JNA, no kasnije su stariji tipovi završavali u različitim skladištima i radionicama. Pokrenuli smo akciju preko Vojne policije da se svi motori prikupe i pošalju ovdje u radionicu na kompletan popravak. Bilo je mnogo uništenih motora u mnogim vojarnama, a najviše u bivšoj vojarni »Maršal Tito«. Svi motori bili su zdrobljeni jer su okupatori oklopnim vozilima prešli preko njih. Od tih ostataka počeli smo slagati preve »moto guzzije« za Vojnu policiju RH.

Vilko Sever sa jednim od motora koje je divljački uništila JNA

Mogu sa zadovoljstvom reći da su ti motori već sedam mjeseci u upotrebi i dečki koji ih voze izrekli su mnoge poхvale. Na sreću, skladište u Prečkom, gdje je bilo dosta rezervnih dijelova za te motore, JNA je ostavila netaknutima i osvojena su bez ikakve borbe. Dio dijelova smo u radionici sami izradili, to su oni motori koje vidiate na prometnicama širom Hrvatske.

Do danas, gotovo svi motori koji se nabavljaju ili obnavljaju daju se Vojnoj policiji. Naime, kada se rasformirala moto četa, bili smo pred dilemom kamo s motorima, ali smo sa Upravom Vojne policije ostvarili odličnu suradnju, tako da sada Vojna policija raspolaže sa oko 80 novih »enduro kavasaki« motora, te sa oko 35 obnovljenih »moto guzzija«. Mada je prvobitna brojka od 90 motora zaokružena na 100, jasno je po ovim brojkama da će i ta cifra biti ubrzo dosegnuta i premašena. Trenutno još nekoliko motora obnavljamo tako da je pitanje dana kada će biti predan stoti motor. Taj dogadaj ćemo proslaviti. No ni tada ne prestaje naša suradnja. Razmišljamo i o lokaciji za motosportski centar u Zagrebu, s najsvremenijom opremom. Za sada su to samo planovi, no vidjet ćemo. Takoder se dogovaramo da je preuzmem održavanje, a svi motori koji će se rashodovati da se prodaju meni po cijeni jednog HRD-a, od čega bi dio išao u muzej a dio bi na poklon dobila moto kros škola za obuku novih mlađih vozača moto krosa. Organizirali bi i utrke oldtimer motora, sve sa željom da ih sačuvamo.

Za Hrvatsku vojsku održavamo i pravljimo vozila za prijevoz goriva. Radi se stalno, no jedino je važno da Hrvatska vojska ima na raspolaganju sva moguća sredstva i opremu.

GODINA RATNIH USPJEHA VELIKOGORIČANA

piše: MIRJANA KURETIĆ

Do ljeta prošle godine na području Velike Gorice srbotičnička JNA još je prijetila iz, tada već blokiranih objekata u kojima su desetljećima boravili. Bili su to radarska stanica Kurilovec, aerodrom Pleso, vojarna »Velika Buna«, radio relejni centar Siljakovina, te remontni zavod »Zmaj«. Iz postrojbi dragovoljaca, Narodne zaštite i Teritorijalne obrane koje su svoja prva borbenja djelovanja zabilježile blokadom ovih objekata i posebice oružanim oslobadanjem onog najvećeg u Velikoj Buni, formirana je 3. listopada 10. brigada TO Velika Gorica. Kasnije je brigada prevršla u 153. »R« brigadu Hrvatske vojske, a kao datum svog formiranja uzela 3. listopada koji je ove godine bogato obiježen u nazoznosti mnogih časnika i dužnosnika Ministarstva obrane, Republike, Zagreba i Velike Gorice. Na svečanosti je posebna pozornost posvećena obiteljima poginulih vojnika i časnika, te invalidima.

O ratnom putu 153. brigade, čije je sjedište u vojarni u Velikoj Buni, na konferenciji za novinare govorili su njen zapovjednik pukovnik Damir Goršeta, zapovjednik Taktičke grupe bojnik Drago Lovrić, te pomoćnica zapovjednika za IPD poručnik Dunja Pavliček. Prvo bojište izvan Velike Gorice na koje je upućen 1. pješački bataljun ove brigade dobro opskrbljeno oružjem, streljivom i vozilima iz osvojene vojarne u Velikoj Buni, bila je lijeva obala Kupe. Krajem listopada prošle godine postrojbi brigade je uspješno sudjelovalo u forsiranju rijeke Kupe, ali zbog nemogućnosti spajanja svih postrojbi Hrvatske vojske uzduž cijelog bojišta, organizirano su se izvukli i ponovno ustavili liniju obrane na Kupi. Istovremeno se postrojbe popunjavaju pa tada već brigada ima pet pješačkih bojni. Treba naglasiti da su do do-

laska UNPROFOR-a na ovo područje dijelovi 153. brigade bili angažirani na ovom području.

Tijekom prosinca 2. pješački bataljun se borio na novljanskom ratištu gdje su sve zadace uspješno izvršavali i to bez žrtava. Dio postrojbi se borio i na drniškom ratištu, za što su od pretpostavljenih dobili odlične ocjene. Dio zapovjedništva ove brigade, svojim znanjem i iskustvom bio je uključen i u stabilizaciju južnog bojišta Hrvatske.

Tijekom svih borbenih aktivnosti 153. brigada je svoj ustroj mijenjala u skladu sa zapovijedi o demobilizaciji dijela Hrvatske vojske, te zbog, kako je naglasio pukovnik Goršeta, drugačije vojno-političke situacije, što je zahtijevalo drugačiju upotrebu postrojbi. Stoga je početkom srpnja ove godine unutar 153. »R« brigade ustrojena Taktička grupa 153. brigade kao pokretljiva vojna formacija, prilagodena modernom načinu ratovanja i aktualnim zadacama koje su im povjerene. Taktička grupa dokazala je uvelike svoje sposobnosti u tri navrata na slavonskom ratištu, svaki puta obavivši borbe ne zadatke za koje su dobili pohvale nadređenih zapovjedništava.

Kroz 153. brigadu tijekom proteklih godine prošlo je 3.620 ljudi većinom Velikogoričana od kojih je do ove dodjele činova bilo 99 časnika i 124 dočasnika. Tijekom borbenih akcija ispušcali su dva milijuna komada streljiva, a danas raspolaže modernim naoružanjem i streljivom u dovoljnim količinama.

Jedna od glasina, koju je zapovjedništvo 153. brigade željelo na ovoj press-konferenciji demantirati je ono o broju poginulih pripadnika. Istina je, da je tijekom svih borbenih akcija smrtno stradalo na pokupskom ratištu 15 boraca, a na slavonskom 27. Ukupno je bilo ranjeno 149 boraca. O ranjenima i invalidima u brigadi i dalje brinu, a isto tako se dužna pozornost posvećuje obiteljima svih onih koji su kao pripadnici ove postrojbe dali život za slobodu Hrvatske.

CROATIAN NATIONAL FOUNDATION »TIGROVIMA«

Da iseljena Hrvatska ne posustaje, dokaz je još jedna pošiljka koja je stigla. Naime, nakon jednomjesečne plovidbe Atlantikom u hrvatsku luku Rijeka stigao je kontejner sa 17 tona hrane, kao poklon I brigadi ZNG-a od hrvatskog udruženja Croatian National Foundation iz San Pedra u Kaliforniji. Nije prvi put da ovo hrvatsko udruženje pomaže domovini. Pod vodstvom gde Durdice Nenadić, Hrvatice udate za američkog liječnika, do sada je za Hrvatsku i Herceg-Bosnu prikupljena i poslana pomoći u vrijednosti višoj od 1,5 milijuna američkih dolara. Pošiljke su bile sastavljene pretežno od hrane, medicinskog materijala i sanitetskih vozila.

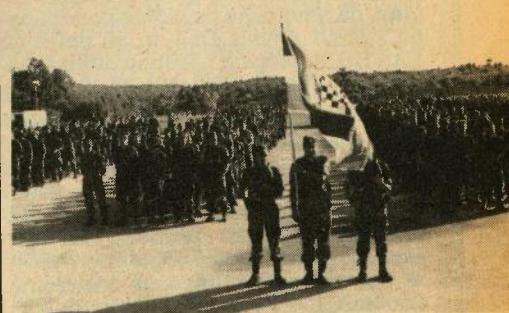
ALEN LOCHERT

Dio postrojbe na novljanskom bojištu

Tenkisti 153. na zadatku

Prva prisega u vojarni »Velika Buna« 25. kolovoza ove godine

OBRANILI SMO HRVATSKI JADRAN

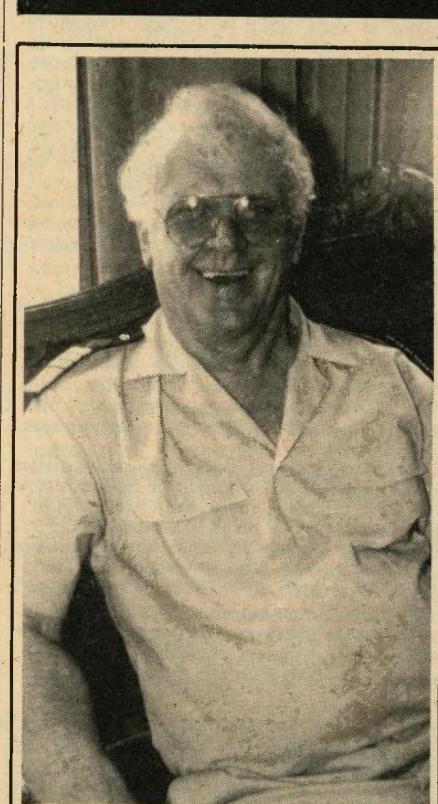
*O počecima stvaranja
Hrvatske ratne mornarice i o
borbenom brodovlju naše
vojne flote razgovarali smo s
admiralom Svetom Leticom,
zapovjednikom HRM*

HV: Dana 12. rujna prošle godine službeno ste imenovani zapovjednikom Hrvatske ratne mornarice. S obzirom na više događaja koji su na neki način uvjetovali stvaranje mornarice, te je obilježnicu moguće obilježiti svakim od njih, da li je 12. rujna Dan osnivanja HRM?

— Zaista nas mnogo toga veže za same početke. Radali smo se i stvarali ni iz čega, duž cijele naše obale, pa je teško precizirati i odlučiti se za točan datum. Uzakom predsjednika Republike 12. rujna službeno sam postao zapovjednik, no počelo je mnogo prije, a čak postoje važni datumi i poslije koji bi mogli na neki način obilježavati naše stvaranje. No, smatram da o točnom datumu treba odlučiti vrhovni zapovjednik oružanih snaga, dr. Franjo Tuđman, pa smo naše prijedloge o tom danu izložili njemu. Dok se ne definira, Dan HRM nećemo posebno obilježavati. Stoga nismo obilježili ni 12. rujna.

HV: Zamolila bih Vas da se osvrnete na proteklih godinu dana...

— Sam početak bio je vrlo težak. Kao i kod ostalih postrojbi osjećao se veliki nedostatak opreme, naoružanja, prvenstveno ratnih brodova, stručno osposobljenog kadra. Međutim, pošto se naš narod i u najtežim trenucima zna snaći, u relativno kratkom roku ratna mornarica je dostigla respektabilnu snagu što se tiče kvantiteta i kvaliteta. Zaplijenjen je određen broj ratnih brodova u Šibeniku i kasnije u

nizu akcija. Obalno topništvo, veoma teškim razvojnim putem, jer topova nije bilo, postalo je okosnica obrane otoka i uskog priobalja. Topništvo se načelo iskazalo u prvim borbenim djelovanjima. To je bilo kada je napadnut Split. Tada smo već imali koliko-toliko osposobljene obalske bitnice.

HV: Budući da smo ipak bili oružano mnogo slabiji od neprijatelja, koliko presudnu ulogu u svemu tome je imao ljudski čimbenik?

razgovor vodila: VESNA BOŽANIĆ-SERDAR

— Razvoj obalnog topništva od osnutka, odnosno od samih početaka stvaranja HRM, nailazi na niz zapreka.

Nije nikakvo čudo što se za njegovu današnju snagu može zahvaliti volji, želji, domoljublju, požrtvovnosti i visokom moralu svih naših ljudi, kako u vojnim, tako i u civilnim strukturama.

Poznato je da je JRM svojim odlaskom s ovih područja odnijela ogromni vojni potencijal. Ono što je ostavljeno od naoružanja i opreme bilo je uništeno ili oštećeno do granice neupotrebljivosti. Zahvaljujući djelatnicima u Splitu, Šibeniku, Zadru... uz nadljudske napore osposobilo se ono što se moglo osposobiti. Izradivani su vitalni dijelovi topova 85 mm, 88 mm, pa i dijelovi drugog naoružanja. Kako su svi ti dijelovi izrađeni bez nacrta i specifikacije materijala i to radionički, po modelima s topova u uporabi, moralo ih se isprobati u praksi. Upravo ti topovi dijelovali su sa bitnicama Brac, Šolta i Split, protiv taktičke grupe neprijateljskog brodovlja i pokazali se uspješnim. Posade obalske obrane su baš u tim i kasnije sličnim trenucima iskazale svoje domoljublje suprotstavljajući se oružanoj jaci protivniku.

HV: Obrana Splita 15. studenog bila je učinkovita i može se reći da je bila jedna od najjačih akcija. Taj dan će Spiličani zasigurno vječno pamtitи.

Sve je počelo u noći 14. na 15. studenog dvobojem patuljka i golijata. Tri bitnice, koje sam već spomenuo branile su grad i otoke od napada s mora, dakle improviziranim topovima borile su se protiv brodova jugomornarice koji su upućeni u napad s otoka Visa. Ujutro poslije 6 sati Split je zasut topničkom vatrom s razarača »Split« i pratećih brodova. Obalno topništvo grada otvorilo je paljbu po krmi brodova, podržano vatrom obalne obrane

s otoka. Nešto kasnije zabilježeni su prvi pogoci što je natjerala neprijatelja na uzmak. Brodovlje je nastavilo kretanje u pravcu jugoistoka i izlaza iz Bračkog kanala prema vratima Makarska – Sumartin. Popraćeni su vatom obalskog topništva što im je zadalo dosta problema do dolaska u Vis.

U toj akciji bilo je oštećeno i uništeno 11 brodova. Neki su potopljeni, jedan se nasukao na Hvaru, a kako je bio u lošem stanju s njega smo samo poskiđali opremu... Nakon tog dogadaja JRM više nije poduzimala nikakve »izlete« van luke Vis i otoka Lastova, a njihovim definitivnim odlaskom s tih dvaju otoka otvoren je put do slobode na čitavom srednjem Jadranu.

HV: Danas imamo dvije novine u brodovlju HRM, to su »Krešimir« i »Cetina«. Znamo za patrolni brod koji je došao u posjed HRM zahvaljujući diverzantskoj akciji. Također javnost zna za brodove zarobljene u Šibeniku. No, koji je ipak prvi ratni brod hrvatske mornarice?

Na dan raketiranja Ploča, u rujnu, izvršena je jedna akcija. Naime, znali smo da se u Korčuli u remontu nalazi jedan brod za koji smo zaključili da je šteta da ga odvuku za Boku, pa smo ga odlučili ukraсти. Radi se o desantno-jurišnom čamcu, ali nismo im ga htjeli olako prepustiti. Doplovio je do Omiša, gdje se ručno morao dizati pokretni most preko ušća Cetine. Izabrali smo to mjesto da uvučemo brod u tok rijeke i tamo izvršimo njegovo prikrivanje, osiguravajući ga na taj način od eventualnog napada iz zraka. Ipak to nam je bio prvi brod i morali smo ga primjereno zaštititi. Tog je dana napadnuti i grupa brodova JRM u Pločama koja se otada više ne pojavljuje u vodama pred pločanskom lukom. Bio je to istovremeno i prvi okršaj s protivnikom na moru, neposredno nakon ukaza o osnivanju HRM.

HV: Kakav je sastav brodovlja HRM?

Zarobljavanjem smo došli do odgovarajućeg broja ratnih brodova bivše JRM, toliko da možemo izvršavati složene zadatke na moru. Stvoren je divizion patrolnih brodova, koji vrše kontrolu pograničnih područja i druge dane im zadaće. Imamo i grupu raketno-torpednog brodovlja za udar po površinskim brodovima neprijatelja, tako da je danas Jadran sloboden. Posjedujemo i određeni broj brodova za transport i potporu, odnosno odred logističkih brodova. Pohvalno je što nas je naša brodogradnja u kratkom roku opremila sa dva potpuno nova ratna broda, koje su započeli graditi za potrebe bivše mornarice, no svjesno su odgovlačili gradnju da brodovi ipak ostanu u Hrvatskoj. To su raketna to-

povnjača »Kralj Petar Krešimir IV« i desantni brod-minopolagač »Cetina«.

HV: Za »Krešimira« kažu da je najbolji brod tog tipa na Jadranu.

Istina. Mišljenja smo da na Jadranu u klasi brodova kakav je »Kralj Petar Krešimir IV« nema bolje. To je brod izvanrednih kvaliteta, koje zadovoljavaju potrebe jadranskog akvatorija.

Uz veliku brzinu i manevarske sposobnosti opremljen je najsuvremenijim sustavima elektronike i jakim protubrodskim naoružanjem. Na osnovu prvog broda razvit će se klasa raketnih topovnjača. Radi se o manjem broju plovila, ali visokog stupnja tehničke opremljenosti. Ne mora se ni napominjati koliko je važno u ovim trenucima posjedovati jedan takav brod velike ubojne moći, jer potreba za očuvanjem slobodnog Jadranu je pitanje hrvatske suverenosti. Uz takve brodove i stručnost ljudskog potencijala HRM je u stanju osigurati slobodu hrvatskog mora i takvu je sačuvati.

HV: Imamo li potrebu za većim brodom od »Krešimira« ili pak nekim drugim tipom, odnosno klasom broda?

Razmatranja koja smo provodili na-

vode na potrebu posjedovanja dva do tri ratna broda u klasi korveta ili fregata, iako bi stožerne jedinice flotila pripadale raketnim topovnjačama klase »Krešimir«. Zbog uskog obalnog akvatorija, prednost u razvoju ratnih brodova dala bi se ipak manjim jedinicama. Veće bi jedinice, zbog prostorne veličine teritorijalnog mora Republike Hrvatske i epikontinentskog pojasa mora, prvenstveno vršile patroliiranje na otvorenom moru. Naravno, i te jedinice morale bi biti na određenom tehničkom stupnju suvremenosti, opremljene odgovarajućim protubrodskim i protuzračnim raketnim naoružanjem. Takvi bi brodovi ujedno, vršili prezentaciju Hrvatske ratne mornarice i Republike Hrvatske u svijetu. No, sve je to stvar odluke u budućnosti.

HV: Puno se pričalo o vještini vaših »marinaca«. Mornaričko je pješaštvo, kao i čitava Hrvatska vojska, praktički stvoreno preko noći. Da li je uopće bilo prilike za obuku?

Jedinice mornaričkog pješaštva odigrale su značajnu ulogu u domovinskom ratu. Organizirane su mahom od dobrovoljaca, tijekom cijele godine nastanja, odnosno jačanja HRM, u postrojbama veličine samostalnih bojni i mješovitih odreda mornaričkog pješaštva. Posebnu ulogu su imale na otocima, gdje su sačinjavale stožer obrane. Za istaknuti je djelovanje Mješovitog odreda mornaričkog pješaštva na poluotoku Pelješcu. Tamo su svojim radom izgradili osobito važne obrambene objekte, tj. ukope i bunkere, te stvorili neprobojan mostobran. Preko tog mostobrana omogućeno je nesmetano izviđanje neprijatelja, potpora dubrovačkom i južnom ratištu, te kasnije spajanje sa jedinicama kopnene vojske u prodoru prema jugu. Oni su svojom sposobnošću i snalažljivošću zaslužili svaku pohvalu. Ujedno su na poluotoku Pelješcu vršili jedinu moguću obuku, obuku za desant, ali srećom nije bilo prilike da se oprobaju.

HV: Odnedavno ste u sastavu Vijeća narodne obrane. Koji su Vam osnovni zadaci?

Vijeće narodne obrane je savjetodavno tijelo predsjednika Republike kao vrhovnog zapovjednika Hrvatske vojske. Članovi Vijeća su, uz ministra obrane i njegovih pomoćnika i zapovjednici svih vidova oružanih snaga Hrvatske općenito. Zadaci su strateške naravi, strukturiranje vidova vojske i njihov razvoj u budućnosti, pitanja izgradnje i uprave oružanim snagama Republike u cijelini, stvaranje državne sigurnosti i kontekstu Europe i pripreme zemlje za obranu. Naravno, u to ulazi kao jedan vid i Hrvatska ratna mornarica, pa i ja kao njen zapovjednik. To je sve što se za sada može reći. Očekujem da već ovih dana počnemo s radom.

SLAVONSKI MUŠKETIRI

Svi za jednoga – jedan za sve, geslo je boraca 108. slavonsko-brodske brigade

Vruće ljetno 1991. godine započelo je krajem lipnja sedmodnevnim ratom u susjednoj Sloveniji, kada je jugoslavenska armija zakoračila u otvoreni sukob. Slom njene agresivne politike u kratkotrajnom ratu mogao je samo potpuno neupućene ljude ostaviti u uvjerenju kako su neke usijane glave shvatile besmislenost jedne takve politike. Naprotiv, njihova je usijanost rasla sa ljetnim temperaturnim pa su se već u srpnju nad Hrvatskom nazirali tamni olovnosivi oblaci rata. Buknula je Dalmacija, Banija, Slavonija... Ratni se požar nezaustavljivo širio Hrvatskom i činilo se na trenutke da će ga biti nemoguće zaustaviti. Planula je i zapadna Slavonija. Jedan od glavnih ciljeva agresorske vojske na tom području bio je presijecanje i zaузimanje cestovne komunikacije u predjelu Okučana. Trebalo je organizirati obranu, a među prvim braniteljima našli su se i pripadnici 108. slavonskobrodsko brigade.

Posećujući pripadnike 108. brigade koja danas, godinu dana kasnije, još uvijek drži obrambene položaje duž obale rijeke Save, započinjemo razgovor koji nas vraća u mjesec prošlog ljeta. U zapovjedništvu upoznajemo pukovnika Stanislava Sorića, zapovjednika brigade. Vrlo susretljivo pukovnik Sorić nas pobliže upoznaje sa ratnim putem brigade koji je započeo 28. lipnja prošle godine, kada je u Slavonskom Brodu ustrojena 108. brigada. S obzirom na teške borbe koje su tada vodene na novogradiškom ratištu brigada je upućena na to ratište i na njenu boravila sve do ožujka ove godine. Već polovinom kolovoza njeni borci sudjeluju u borbama kod Okučana. No iako je dio brigade uključen u borbe na zapadnoslavonskom bojištu, dio brigade je sudjelovao u većem broju akcija na području Slavonskog Broda. Pukovnik Sorić naglašava neke od tih

piše: SINIŠA HALUŽAN

akcija koje su bile od velike važnosti u daljem toku rata. Četrnaestog rujna vodenim su dramatični pregovori oko predaje naoružanja Teritorijalne obrane. Tri i pol sata pregovora ipak je urođilo plodom. Dramatičan je bio i napad na vojarnu koji je otpočeo nakon desetominutnog ultimatuma oko predaje garnizona. Vojarna je osvojena bez žrtava osim nekoliko lakše ranjenih. Tih su se dana zaredale akcije pa je tako preuzet nadzor nad tenkovima u Kindrovu, osvojeno skladište streljiva za teško naoružanje u Gromačniku i kao kruna svega oformljena prva tenkovska postrojba Hrvatske vojske. Sačinjavalo ju je sedam modernih tenkova tipa M 84 koji će se kasnije proslaviti na novogradiškom ratištu. Na početku, kada je oformljena, brigada je držala položaje duž granice slavonskobrodsko općine od Živika do Slavonskog Šamca. Sačinjavali su je dobrotvenci iz svih mjesnih zajednica, a zanimljivo je da brigada i danas nosi obilježje Zbora narodne garde, uz posebno odobrenje, iako njeni pripadnici formalno ne pripadaju aktivnom sastavu Hrvatske vojske.

Odlaskom na novogradiško ratište započinje najaktivniji period njenog ratnog puta. Brigada je od početka ratovanja podnosiла najžešće udarce od strane neprijatelja. U samom je gradu obrana bila u fazi formiranja, tako da je do dolaska boraca 108. brigade postojao samo jedan bataljun naoružan zastarjelim puškama M-48. Konsolidacijom snaga, ostvareni su preduvjeti koji su u vrlo kratkom vremenu rezultirali formiranjem 121. i 123. brigade Hrvatske vojske. Zbog izrazite nadmoćnosti agresorske vojske u toj prvoj fazi rata, težište borbi je baceno na održavanje linije bojišnice. Krajem rujna 108. brigada preuzima zapovjedni-

štvo na novogradiškom ratištu. Za njen boravak na ovom području vezan je i podatak o stvaranju prvog topništva, kao i podatak da je neprijatelj bio tučen i protugradnim raketama tipa SA-KO 6 koje su određenim preinakama stvarale vrlo neugodne učinke za neprijatelja. Jedan od njih je i vrlo prođaran zvuk te rakete.

Tokom razgovora upoznajemo i gospodina Vinka Štefaneka, koji je u to vrijeme bio zapovjednik brigade i zapovjednik bojišta. Oba zapovjednika ističu trenutke kada su njihove postrojbe započele i ofenzivne akcije, a jedna od njih je bila i zaузimanje Mašićke Sagovine. U listopadu ostvarena je i prva topnička podrška prema unaprijed određenom planu. Akcija nazvana »Veliki doček«, kada je veliki broj četnika izbačen iz stroja, bila je svojevrsna prekretnica u tom razdoblju rata. Načelnika štaba 108. brigade pukovnika Stjepana Oreškovića prati glas operativca na terenu, a što to znači u praksi najbolje su se mogli uvjeriti pripadnici Banjolučkog korpusa. Od 9. studenog duž cijele linije ratišta preuzeta je inicijativa koja je trajala sve do potpisivanja Sarajevskog primirja. »Najteže je bilo kod ljudi slomiti osjećaj da se moraju samo braniti a ne napadati« – kaže pukovnik Sorić. Preuzimanje inicijative u velikoj se mjeri odrazilo na moral boraca.

U tim danim rata hrvatsko je topništvo već bilo toliko ojačalo da je dnevno moglo ispaljivati između 450 i 900 projektila teškog kalibra. Za razliku od neprijatelja, čije je topničko djelovanje bilo tri do četiri puta jače, hrvatski su topnici bili daleko precizniji. Danas, godinu dana kasnije, kada su sva ta zbivanja postala dio prošlosti brigade, lakše je doći do nekih analiza prema kojima se može stvoriti objektivnija predodžba o taktici kao i o toku borbi na tom području. S obzirom na nadmoćnost protivnika, kako u tehnicama i u ljudstvu, morala su se izbjegava-

postrojbe hrvatske vojske

Dio pripadnika 108. brigade na jednom od bojišta

ti klasična vojna rješenja. Iznenaditi i zbuniti neprijatelja bila su osnovna taktička rješenja koja su u prvim mjesecima rata bila izuzetno uspješna. Jugovojska, koja se desetljedicima pripremala i obučavala za rat, nije dorasla toj taktici. Jedan od takvih uspjeha bilo je osvajanje upravo Mašićke Šagovine, najčvršćeg četničkog uporišta. U koordiniranoj suradnji sa 121. brigadom, koja je prodirala sa sjeverne strane prema Mašićkoj Šagovini, borci 108. brigade izvršili su proboj sa južne strane prema Medarima i Gornjoj Trnavi. Zanimljivo je istaknuti da je to bio klasičan napad, izведен kao napad na najtvrdju točku neprijateljske obrane. Pukovnik Sorić ističe i borbenu grupu pod nazivom »Svileni« koja se istakla u tim borbama, kao i pripadnike novogradiške Domobranske satnije koja je kasnije postala djelom 121. brigade. Krajnji rezultat borbi na tom području je bio taj da je neprijateljsko topništvo

otjerano izvan dometa koji bi direktno ugrožavao sam grad. Stotine poginulih neprijateljskih vojnika, mnoštvo uništene tehnike među kojima i 42 tenka, veliki je uspjeh boraca ove brigade. Još je nekoliko značajnih podataka vezano uz posade naših tenkova. Jedan od prvih humanitarnih konvoja namijenjen Vukovaru ušao je u taj grad uz pratnju slavonskobrodskih tenkista. Akcija je simbolično nazvana vrlo jednostavnim nazivom: »Brodani Vukovaru«. Drugi je podatak vezan za Novu Gradišku, kada je u jednom trenutku, športskim rječnikom rečeno, rezultat naših i neprijateljskih tenkista bio 32:0 u našu korist.

Nesobično zapovjednik Stanislav Sorić ističe velike zasluge za uspjeh brigade bivših zapovjednika, Pere Katalinića, Josipa Zirotića i Vinka Štefaneka, kao i dr. Borisa Hrečkovskog koji je organizirao sanitet brigade. Neizostavno je i ime Pavla Sočkovića, pomoćnika

zapovjednika za logistiku 108. brigade. Nepotrebno je naglašavati od kakve su, ponekad presudne, važnosti za svaku postrojbu dobro organizirani sanitet i logistika. Viteško geslo »svi za jednog, jedan za sve«, karakteristično je za odnose koji vladaju među pripadnicima 108. brigade, koja trenutno spada među najveće brigade Hrvatske vojske. Taj se podatak ne odnosi samo na broj ljudi koji sačinjava brigadu ili je prošao kroz nju, već i na stupanj obučenosti i opremljenosti njenih postrojbi. Oformljena je Oklopno mehanizirana postrojba u okviru koje postoji i prateća pješačka satnija, popularni »Cipelici«.

Zbrinjavanje obitelji poginulih i ranjenih boraca jedan je od prvenstvenih zadataka kome se posvećuje velika pažnja. Dvadeset i osam poginulih i oko 280 ranjenih na novogradiškom ratištu velika je, ali ne i uzaludna cijena, koju je 108. brigada platila za svoje uspjehе.

Sa taktičke vježbe na terenu

OVDJE JE SUPER!

Posjetili smo Centar za odgoj i obuku vojnika u Jastrebarskom

Bilo je izvrsno! Ne smijete se samo previše grupirati... Ima li kakvih pitanja, problema, prijedloga? – Nema. Hvala.« Ovako završava svaku vježbu, izvedenu na temeljnoj obuci novaka, satnik Josip Vugrinčić, donedavno zapovjednik diverzantsko – terorističkog centra na Sljemenu, a sada zapovjednik jedne od satnija u Centru za odgoj i obuku vojnika Jastrebarsko. Obuku inače vode »Tigrovi«, iskusni borci I. A brigade, koji svoja iskustva stecena u domovinskom ratu prenose novacima u prvom oformljenom COOV.

Centar za odgoj i obuku u Jastrebarskom formiran je sukladno zapovijedi Glavnog stožera HV 5. prosinca 1991. u tijeku najtežih bitaka. Prvu generaciju vojnika činili su prebjegi iz bivše JNA, koji su deset dana po dolasku položili svečanu prisegu, a nakon mjesec dana već su se našli na prvim linijama bojišta. Toj generaciji, a i samom formiranju prvog centra za odgoj i obuku vojnika posebnu pažnju poklonio je pomoćnik načelnika Glavnog stožera HV za strateška istraživanja, general bojnik Josip Ignac i načelnik Uprave za obuku i odgoj, brigadir Pe-

piše: VESNA PULJAK
snimio: ŽELJKO HANICH

tar Garaj, koji su danonoćno brinuli o Centru. Za stvaranje uvjeta za život i rad u Centru zaslužan je i prvi zapovjednik za blokadu vojarni pukovnik Ivan Strmečki, koji je bio i prvi zapovjednik vojarne, a sada je pomoćnik zapovjednika za logistiku u COOV. U vojarni je, odlaskom JNA našim postrojbama ostavljena jedna trećina borbenih i neborbenih tehnika, vojne opreme, a u sklopu oko 1100 tona municije, koja je odmah poslana na front. Odmah po odlasku JNA krenulo se u čišćenje vojarne zatrpane smećem i u kratkom roku pretvorena je u park cvijeća i paunova.

COOV Jastrebarsko je počeo funkcionirati pod zapovjedništvom pukovnika Đure Ivanovića i grupe časnika i dočasnika, koji su proveli izobrazbu na prvom časnicičkom tečaju u Varaždinu i činili jezgru oko koje je formiran Centar. Pukovnik Đ. Ivanović nalazio se u zapovjedništvu 134. brigade ZNG u Biogradu, a u Centar dolazi po zapovijedi Ministarstva obrane na funkciju zapovjednika Centra, u čemu su presudnu ulogu odi-

grala odredena ranija iskustva u radu s ljudima i iskazane sposobnosti u zapovijedanju u postrojbama 134. brigade. Najveći broj djelatnika Centra čine pripadnici 140. brigade, inače domicilne brigade na ovom području, zatim I. i II. brigade ZNG, iz časnicičkog centra iz Varaždina i drugih postrojbi HV, a čak jednu četvrtinu čine građanske osobe koje pružaju logističku, ali i svaku drugu potporu u izobrazbi vojnika. U vrijeme formiranja Centra osnovna je zadaća bila pripremiti objekte i stvoriti uvjete za boravak, rad i obuku vojnika. U prvo se vrijeme angažiralo na prijemu ljudi na rad u Centar, i to u početku onih na radu u bivšoj vojski, ali privrženih Hrvatskoj.

Sam ustroj i organizacija HV polazi od temeljnog principa vojnika – gradanina, koji može svoje stećeno znanje dopuniti novosteničenim saznanjima u vojski, tako da nujučinkovitije bude sposobljen za izvršavanje povjerenih mu zadataća, istaknuo je pomoćnik zapovjednika za IPD, satnik Zlatko Antunović. Inzistira se na tome da u ispunjavanju postavljenih zadataća vojnik tj. časnik ispolji svu svoju kreativnost i samostalnost i postigne cilj što učinkovitije. Nijedan čovjek nije višak, a od svih zaposlenih traži se maksimalno zalaganje, stručnost i profesionalnost. U Centru se provodi temeljna obuka u

postrojbe hrvatske vojske

trajanju od dva mjeseca, nakon čega slijedi dvomjesečna specijalistička obuka, te šestomjesečno stažiranje. U nadležnosti ovog Centra su pješaštvo i izvidnica, a u sklopu Centra je i specijalistički centar u Delničama gdje se pored struktura pješaštva obučavaju i vojni policijski. U Centru se sada nalazi već treća generacija novaka, a peta generacija vojnika doslužnika. Nastavna su sredstva u početku bila vrlo ograničena, no sada je Centar opremljen svime što je potrebno. Jedan od zadataka služenja vojnog roka je i upoznavanje s vojnim pozivom i motiviranje vojnika da se opredijele za profesionalne vojnike, jer je hrvatska strategija obrane upravo usmjerena na formiranje profesionalnih brigada (postrojbi).

Rezultati na temeljnoj specijalističkoj obuci itekako zadovoljavaju, što je potvrdila i ekipa iz Uprave za obuku i odgoj Glavnog stožera HV, koja je provodila nadzor. — Mi se ne mirimo s postignutim rezultatima. Uvijek može biti bolje i to nam je zadaća da u narednom periodu na tom ustrajemo — istaknuo je satnik Zlatko Antonović. Vojnici su zadovoljni obukom, visoko su motivirani, što se posebno vidi u načinu na koji pristupaju izvršavanju pojedinih vježbi.

U okviru Centra djeluje i sanitet koji je s radom počeo gotovo bez ikakvih sredstava, no brzo se morao uklopiti jer je vrlo dinamična obuka to zahtijevala. U Centru se održava i nastava iz sanitetske obuke u postrojbama, a posebno sa zapovjednicima. Inicijatori su i formiranja posebne sanitetske satnije, (38 bolničara je po završetku obuke upućeno na bojišta) kao i izdavanja prvog sanitetskog udžbenika tj. priručnika za bolničare, nastalog na iskustvima domovinskog rata, naglasio je zapovjednik nastavne satnije za obuku bolničara g. Amit Azirovski. Ambulanta koja za sada radi bez problema nema mnogo pacijenata, a do sada nije bilo ni teže ozljedenih vojnika. Najčešće ozljede, prema riječima dr. Sanje Jurić Baraj, su srećom one zadobivene na nogometnom igralištu. U Centru se nalaze i psiholozi Barbara Benčić i bojnik Vladimir Kočut koji imaju redovnu nastavu s vojnicima,

te ukoliko je obuka intenzivirana vojnike se nastoji upoznati s načinima pomoći kako bi ovladali strahom i stresom. I ovdje je prioritet dan iškustvu stečenom u ratu te u nastavi sudjeluju i bivši zarobljenici, prenoсеći vojnicima svoja iskustva. Centar vodi brigu i o invalidima domovinskog rata kao i obiteljima poginulih boraca.

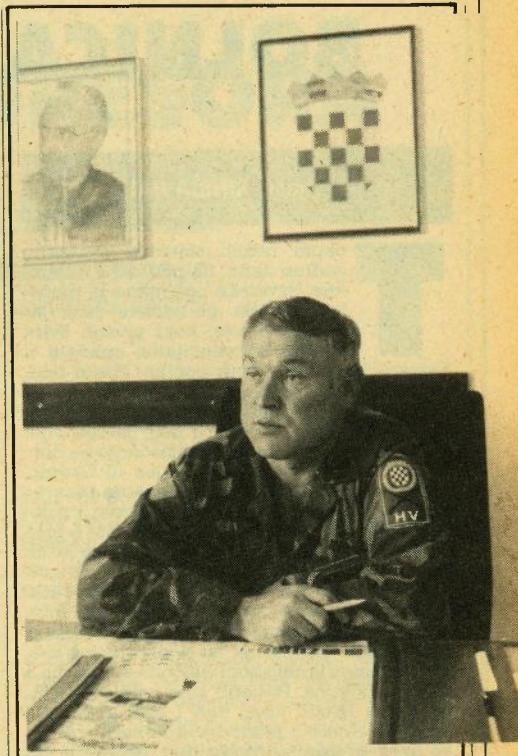
Radni dan vojnika počinje u šest sati i za razliku od bivše JNA nema tjelovježbe, već je ona ukomponirana u raspored sati; jutarnji dio obuke završava u dvanaest sati ručkom i kratkim odmorom. Poslijepodnevna nastava završava u sedamnaest sati čišćenjem oružja i preostalo vrijeme do 22 sata vojnici mogu ispuniti kako žele. Ne drži se uvijek tako strogo pravila te se izlazak može produžiti i do 24 sata ili čak dobiti cijeli dan, ako se radi o aktivnim športašima. Vjendrom su vojnici slobodni ukoliko unutar vojarne nemaju odredene zadaće. Najčešći su izlasci u grad i to u civilu, prije svega zato da se vojnik osjeća kao građanin koji je svoje obaveze za taj dan ispunio. Koristiti se mogu i različiti sportski sadržaji u okviru Centra, gdje vojnici mogu birati između malog i velikog nogometa, košarke, poligona za vojnički višeboj ili teniskih terena kod Domova hrvatske vojske, a osposobljena je i teretana jer »dečki vole dizati utege«.

Dva puta tjedno prikazuju seigrani filmovi u kino dvorani, a donacijom domoljuba Centar posjeduje i određen broj TV prijemnika i video rekordera, te vojnici zaista mogu birati čime će ispuniti svoje slobodno vrijeme. Iako je počinak u 22 sata, to ne znači da se tada zaista mora biti u krevetu i da se toga treba pridržavati, no bitno je da se sljedeći dan na obuci to ne osjeti.

Frizure su po vlastitom izboru, naušnice se nose slobodno, a skidaju samo na obuci zbog mogućnosti ozljeda. Tuševi su na raspolaganju u svaku dobu.

Ideja o amblemu Centra s motivom jastreba polako se realizira, a autori su sami vojnici, i za dan Centra najvjerojatnije će biti i predstavljen.

U hladu, izvaljeni na travi, na kratkom odmoru uz pivo poslije obuke na poligonu kojeg zovu »Sahara«, susrećemo i grupu umornih, prašnjavih vojnika. Ivan, nadimkom

Zapovjednik Centra pukovnik Đuro Ivanović

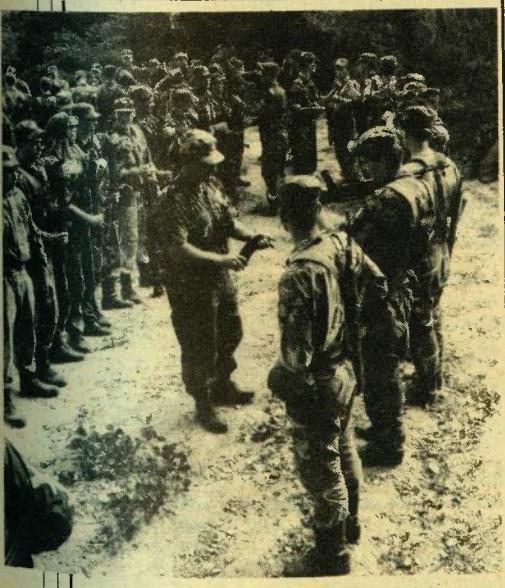
»General«, Igor — »Tom Criuse« i Marijan, Zagrepčani, stigli su u Centar u kolovozu i gotovo da i nemaju zamjerk. Možda ipak, svaki dan je na jelovniku krumpir, a i plaća je tisuću dinara pa si ne mogu tako često priuštiti pivo. Što misle o novom načinu obuke i ustroju Centra dovoljno govori jednoglasan odgovor: »Ovdje je super«.

PRVI HRVATSKI SAJAM
ORUŽJA
SVAKE SUBOTE OD 10 DO 13
SATI
U STRELJANI »DOMAGOJEVI
STRIJELOCI«

- * najveća ponuda i potražnja
 - * samo kod nas imate mogućnost
usputnog ispitivanja oružja
 - * nadzor i savjeti oružara
 - * komisiona prodaja
 - * streljivo po najnižim cijenama
- Ne kupujte »tamo« jedan, jer kod nas
dobijete dva!

»Domagojevi strijelci«
Samoborska 258
tel. 041/156-659

Pregled naoružanja nakon vježbe

BOLNICA U SREDIŠTU GRADA

piše: SINIŠA HALUŽAN

Tokom ratnih zbivanja proteklih godina dana, na području Republike Hrvatske počinjeno je mnoštvo nedjela od strane neprijateljske vojske, koja prema svim ratnim konvencijama spadaju u kategoriju teških ratnih zločina. Pored tisuća poginulih, ranjenih i progananih, pored nebrojeno mnogo uništenih zgrada i objekata, crkvi i škola, na udaru neprijatelja cijelog su rata bile i bolnice. Prisjećamo se borbi za Vukovar, Vinkovce, Osijek ili Gospic, odakle su stizale viesti o sustavnom razaranju bolnica. Prenatrpane mnoštvom ranjenika, od kojih je mnogima život ovisio o pravovremenoj lječničkoj pomoći, kirurškom zahvalu ili brojnoj transfuziji, bolnice su iznijele na svojim ledima veliki dio tereta rata.

Normalizacijom života u nekim dijelovima Hrvatske promijenio se i način rada u bolnicama. Ipak, neka su područja još uvek pod neprijateljskom vatrom a s njima i njihove bolnice. Posjetili smo bolnicu u Slavonskom Brodu koja, kao i sam grad, poslijednjih mjeseci proživljava najteže trenutke svog postanka. Medicinski centar je na takvom položaju da ga neprijatelj može gădati, što nažalost i čini. U kasnim poslijepodnevnim satima posjećujemo bolnicu, koja je tih dana živjela nešto mirnije. Upoznajemo gospoduru Ljerku Papugu, predstojnicu Ekonomskih službi, koja nas vrlo susretljivo upoznaje sa najosnovnijim podacima o bolnici, njenom osoblju i naravno pacijentima.

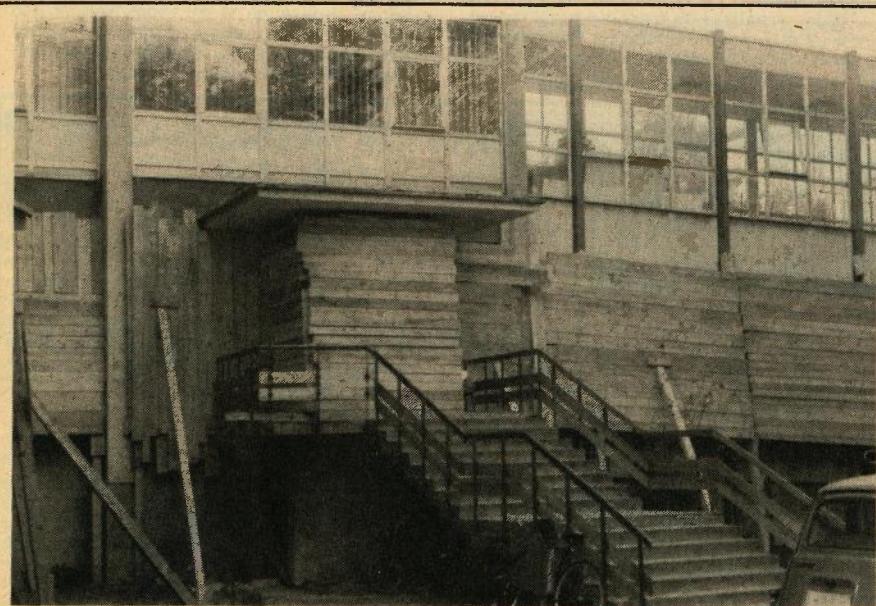
Bolnica u Slavonskom Brodu proživljava najteže trenutke – razara je agresor ali ona i dalje zbrinjava mnoge ranjenike

S gospodom Ljerkom dogovaramo ostanak preko noći u bolnici jer, kako dozajemo, pred ponoću su kritični trenuci kada vrlo često dolazi i veći broj ranjenika. Upravo je pristigao jedan ranjeni vojnik koga dežurna ekipa odmah preuzima na obradu. Srecom, nije teško ranjen. Cijela je bolnica sa svim pratećim službama prebačena u podrumske prostorije i djelomično na prvi kat. Uski podrumski hodnici uređeni su, koliko je to bilo moguće, za prihvati što većeg broja ranjenih i bolesnih. Prolazeći tim hodnicima, nenevigli na njih, ponekad se bez pratnje izgubimo u njima. No osoblje, naviklo na dugotrajne boravke pod zemljom, vrlo se vještoto kreće njima. Zatišje je i nema toliko ranjenika kao prethodnih dana, što donosi trenutke olakšanja iako svi znaju da je to privremeno. Oko 23 sata stiže i ravnatelj bolnice dr. Ivan Balen. Iako umoran, ljubazno pristaje na razgovor. Saznajemo da je kao ratni ravnatelj na čelu bolnice od srpnja 1990. godine. Na pitanje kako se bolnica u tako kratkom roku uspjela pripremiti za rad u ratnim uvjetima, dr. Balen odgovara da je sve to učinjeno ponajviše zaslugom i samoprijeđegor bojničkog osoblja. Blizina auto ceste i vrlo veliki broj saobraćajnih nesreća koje su se dogadale prije rata, pridonio je tome da je dio kirurga već imao iskustvo sa sličnim povredama, kao što su one nastale prilikom ranjavanja. Kroz bolnicu je do sada prošlo između 5.300 i 5.400 ranjenih, a zanimljiv je podatak da je

65 do 70 posto prostrijelnih rana uzrokovano granatama i minama. U bolnici je troje njenih radnika smrtno stradalo prilikom granatiranja. U svakom je trenutku spremno sedam kirurških stolova na kojima liječničke ekipe u najbržem mogućem roku obrađuju teške ranjenike. Neobično je na jednom mjestu i vrlo malom prostoru zamisliti bolnicu. S jedne su strane ranjenici, s druge patologija, a nekoliko metara niže može se čuti plać novorođenog dijeteta. Sve je u polumraku, ali savršeno funkcioniра. S obzirom na izuzetno teške uvjete rada, na veliki broj teško ranjenih pacijenata i oko 700 poginulih od kojih je 149 do polovine kolovoza umrlo u bolnici, velika se pažnja posvećuje vraćanju psihičke stabilnosti pacijenata, što se vrlo lako uočava iz razgovora s njima. Radni mjesec u bolnici, koja radi u neposrednim ratnim uvjetima, iziskuje vrlo velike psihičke i fizičke napore, od liječnika, bolničarki, kućnih majstora i ostalih zaposlenih. Prema broju radnih sati tako se zaključuje da se trostruko ili četverostruko premašuje radno vrijeme medicinara u mirnodopskim uvjetima. Proteklih nekoliko dana pristiglo je pedesetak ranjenika, što je za tamošnje prilike mogućnost za kratkotrajni predah.

Rano ujutro, sa prvim sunčevim zracima koji se sramežljivo probijaju kroz pukotine dasaka slavonskobrodskog medicinskog centra, nastavljamo obilazak bolnice. Sa dr. Krunoslavom Jakovinom, patologom, odazimo u dvorišni dio bolnice gdje je privremeno smješten Odjel patologije, i to onaj dio koji se medicinskim rječnikom naziva prosekta, što zapravo znači mjesto na kome se vrše obdukcije. Odjel je smješten u malim prostorijama na dnu bojničkog dvorišta, neprimjereno za ovakvu vrstu posla. No, dr. Jakovina nam objašnjava da je zgrada patologije smještena na izuzetno opasnom položaju i raditi u njoj u ovoj situaciji je pogibeljno. Ulaskom u prostorije shvaćamo koliko je težak i odgovoran posao patologa. U kritičnim trenucima, u tim dvjema prostorijama nalazilo se i po četrdesetak tijela koja su primljena na obradu.

Sada je relativno mirno, ali to ne znači da sutra u pet ujutro ili kasnije, neće stići ponovo veći broj ranjenih i poginulih, rekao nam je na kraju razgovora ravnatelj bolnice dr. Balen. Nekoliko je minuta do deset sati i, nažalost, riječi dr. Balena se obistinjuju. Oglasavaju se zvuci sirene koji upozoravaju pučanstvo da su neprijateljski zrakoplovi negdje u blizini. Uz zvukove detonacija protivzraklopovne obrane s druge strane Save uočavamo zrakoplov kako se povremeno obrušava. Nešto kasnije, ponovo se oglašavaju sirene. No to nije znak prestanka opasnosti, već upozorenje za opću opasnost. Neprijateljsko se topništvo ponovo okomilo na grad. Ulice su prazne, a do nas dopiru zvuci granata koje padaju po gradu. Blizu ili daleko, teško je procijeniti. Ipak – uvijek je preblizu bolnice. Za Slavonski Brod uobičajena svakodnevica, a za osoblje bolnice ponovo jedan zlokoban nagovještaj teškog i iscrpljujućeg radnog dana.

Geler je ljudi neprijatelj; ulaz u bolnicu u Slavonskom Brodu obložen je daskama

SAVEZ PROTIV AGRESORA

Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu je napala Srbija, stoga je potpuno prirodno da zemlje žrtve agresije usklađe svoje obrambene napore

piše: ŽELJKO BUKŠA

Hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman i predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović sklopili su krajem rujna sporazum kojemu je glavni cilj koordiniranje »obrambenih napora« tih dviju, od strane Srbije, napadnutih zemalja. Ali taj sporazum je u obje zemlje a naročito u inozemstvu izazvao i brojna pitanja kakvo je, ustvari, njegovo pravo značenje a neki su ga protumačili čak i kao pripreme Hrvatske za »paljenje« novog ratnog požara.

Pozadina je ustvari puno jednostavnija. Naime, koliko je poznato, Hrvatska je takav dodatak prvog sporazuma o prijateljstvu i suradnji sa BiH predlagala još u srpnju. Nakon što tada nije potpisani, hrvatski predsjednik je vjerojatno sklapanjem sporazuma u ovom trenutku htio prekinuti sve špekulacije u svjetskim medijima o željama službenog Zagreba za podjelom BiH. Istodobno, dr. Tuđman time nije uskratio pravo čelnika Hrvatske zajednice Herceg-Bosne da sami prosudjuju o unutrašnjim odnosima u BiH te njenom budućem uređenju.

Nadalje, iako su neke strane novinske

agencije već ocijenile nerealnim zahtjev iz sporazuma za ukidanje embarga na izvoz oružja u Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, propisan Rezolucijom 713. Vijeće sigurnosti UN, Hrvatska je bila dvostruko motivirana za takav zahtjev. Prvi motiv je u posljednje vrijeme često spominjano oružje iz Iranskog zrakoplova namjenjeno borcima u BiH, koje je otkriveno na zagrebačkom aerodromu. Iako Hrvatskoj zaplijena oružja namijenjenog prijateljskoj zemlji sigurno nije bila ugodna jer je svima jasno da se BiH neće moći oduprijeti neusporedivo bolje naoružanom agresoru bez strane vojne pomoći. Ali Hrvatska je kao međunarodno priznata zemlja i članica UN dužna poštivati spomenutu rezoluciju Vijeća sigurnosti o embargu i spriječavati svaki takav pokušaj, naročito kada za njega unaprijed doznaju i predstavnici UN. Naime, u suprotnom bi stvorila puno više štete i sebi i prijateljskoj zemlji.

To mora biti jasno i borcima koji su svašta pomisili kada su čuli da je Hrvatska zaplijnila oružje namijenjeno njima. Ali drugog iz-

laza nije bilo u situaciji kada se našla u ulozi žrtve zbog dvostrukih mjerila međunarodne zajednice, koja s jedne strane osuđuje oružanu agresiju na BiH a s druge joj ne daje oružje za obranu.

To je prvi razlog zahtjevu za ukidanje embarga a drugi je najvjerojatnije želja da se učinkovitije organizira obrana slavonske Posavine od učestalih neprijateljskih napada s Motajice i bosanske Posavine.

Na kraju, ponovni zahtjev »energične akcije međunarodne zajednice u zaštiti od strane agresije« ne može se čitati nikako drugačije nego kao još jedan poziv na izravnu vojnu intervenciju u BiH. A da obje zemlje sigurno neće samo očekivati stranu pomoć jasno se kaže i u točci tri sporazuma, u kojoj stoji da će Hrvatska i BiH osnovati zajednički Odbor radi usklajivanja obrambenih napora, sve dok agresija potpuno ne prestane. To bi trebao biti naredni veliki korak ka točnom definiranju međusobnih vojnih obaveza na relaciji Zagreb–Sarajevo i izbjegavanju dosadašnjih nesporazuma koji su štetili učinkovitosti obrane protiv zajedničkog protivnika.

NOVI ZAPOVJEDNICI UNPROFOR

U posljednje vrijeme učestale su razne promjene u sastavu snaga UNPROFOR u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i zamjene dosadašnjih snaga, koje su odredile svoju šestomjesečnu obavezu, novima.

Prema odluci Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda indijski general Satish Nambiar i dalje će ostati glavni zapovjednik cijele mirovne operacije što znači i 14.000 »plavih kaciga« u Hrvatskoj te 6000 do 7000 vojnika UN koji tek trebaju stići u

Bosnu i Hercegovinu. Njegov dosadašnji zamjenik francuski general Philippe Morillon preuzet će zapovjedništvo pojačanih mirovnih snaga u BiH, dok će kanadski general Robert Gaudreau zapovijedati snagama UNPROFOR-a u Hrvatskoj. General Gaudreau, čije će sjedište biti u Zagrebu, također će obavljati dužnost zamjenika zapovjednika UNPROFOR-a a direktor za civilne poslove Cedric Thornberry preuzet će mjesto zamjenika šefa cijele misije UNPROFOR-a.

Ž. B.

HRVATSKI SANITET U DOMOVINSKOM RATU

Organiziranost i učinkovitost hrvatskog zdravstva bio je jedan od presudnih čimbenika pobjede u domovinskom ratu

Pored hrvatskih vojnika, borača, zasigurno najveći teret u ovom domovinskom ratu podnio je hrvatski sanitet. U toj službi pripreme za djelovanje u ratnim uvjetima počele su prije izbijanja pravih otvorenih sukoba, a tome možemo zahtijevati zadivljujuću organiziranost i učinkovitost ove službe, posebno u trenucima kada je trebalo spasiti ono najvređnije, a to je, svakako, život hrvatskih ratnika i civila.

ZAČECI HRVATSKOG RATNOG SANITETA

Pripreme za ustroj ratnog saniteta počele još sredinom rujna 1990. godine jer su informacije iz povjerojljivih izvora upućivale na to da će najvjerojatnije doći do proširenja rata na cijelo područje Republike Hrvatske. Početke stvaranja ratnog saniteta treba tražiti unutar organizacije ondašnjeg Ministarstva unutarnjih poslova, jer su prije formiranja Zbora narodne garde, postrojbe djelatne i pričuvne policije prve krenule u obranu napadnute Hrvatske. Direktor doma zdravlja MUP-a dr. Tapalović te dr. Brajko, prof. Pavić, dr. Husar i dr. Prodan stvorili su uži štab koji je postao jezgra budućeg hrvatskog ratnog saniteta.

piše: TOMISLAV LACKOVIĆ

Počelo je sa stvaranjem mobilnih kirurških ekipa koje su bile mobilizirane iz zagrebačkog KBC »Rebro«. Sve je radeno u potpunoj ilegalnosti jer je u to vrijeme organizacija KOS-a bila iznimno jaka, a Zagreb je bio prepun vojske.

Pripreme su nastavljene a ubrzo se kod prve akcije u Pakracu, pokazalo da nazočnost mobilne kirurške ekipa itekako moralno i psihički pozitivno djeluje na naše borce. Po NATO sustavu formirani su ešalon. Prvi ešalon sačinjavali su policijski educirani u sanitetu, u drugom su se nalazili policijski zajedno s lijećnicima, a treći i četvrti predstavljale su bolnice. Tako je na početku agresije treći ešalon bila bolница u Pakracu, a četvrti, koji je bio daleko od borbenih djelovanja, predstavljala je bolница »Rebro« u Zagrebu.

Sirenjem rata, potrebe su prerasle policijski sanitet, pa su angažirane gotovo sve bolnice širom Hrvatske i ustanovljena je pravnost prvog stupnja. Počeo je odabir lokacija na kriznim područjima, i istovremene pripreme za stvaranje novih sanitetskih jedinica. Sanitetska služba je procijenivši situaciju, prva u Hrvatskoj ustrojila svoj štab.

Problemi s kojima su se najprije susretali bili su, naravno, materijalne prirode. Manjkalio je sanitetskih vozila, instrumentarija i oružanja za mobilne kirurške epipe. Sanitetski štab predstavlja temelj hrvatskog ratnog saniteta, a dr. Ivo Prodan, kao iskusni kirurg, rukovodio je njime. Formalno je za javnost bio Dom zdravlja MUP-a pod ravnateljstvom dr. Tapalovića. Daljnji razvoj situacije nužno je nalažao imenovanje profesionalnog zapovjednika ratnog saniteta, i tu dužnost preuzeo je dr. Ivo Prodan u rangu pomoćnika ministra unutarnjih poslova, zadužen za organizaciju zdravstva u kriznim i ratnim stanjima. Tako je stvoren 1. štab saniteta RH unutar MUP-a, i svi liječnici i drugo osoblje koje je u njemu djelovalo prešlo je u pričuvu policijskih jedinica.

Formiranjem Zbora narodne garde, proširen je broj ekipa i povećan je broj ljudi iz ostalog sastava, prvenstveno iz domova zdravlja te općih bolnica. Postupno se rada ideja o integralnom sanitetu, sastavljenom od civilnog saniteta, saniteta MUP i prvi formacija vojnog saniteta unutar gardijskih jedinica. Naime, tako integrirani sustavi pokazali su se kod mnogih vojski u ratnim situacijama iznimno učinkoviti, jer je praktički na svakom području sukoba bilo moguće primati ranjenike. Isto tako, po riječima generala

HRVATSKI M.A.S.H.

Kirurgija na kotačima pratila je 1. brigadu, elitnu postrojbu Hrvatske vojske po svim ratištima domovinskog rata

Pomaganje ranjenicima na prvoj liniji fronte jednako je opasan posao kao i sama borba u rovu. Smajo Čelik [30] iz Sarajeva, medicinski tehničar pri sanitetu 1. brigade ZNG-a najbolje je

piše: PETAR HORVAT

iskusno opasnost svog posla izvlačeći ranjenike s brda Lisnik u vrijeme bitke za Slano 27. svibnja ove godine. Kad se s nosilima na ledima gotovo popeo do vrha brda koji su tukle tri baterije neprijateljskih minobacača, bilo je šest ranjenih i četiri poginula pripadnika 4. bojne 1. brigade kojima je trebala pomoći.

Na 20 metara od njih, pogoden gelerima mine srušio se na kamenjak. Neprijateljsko topništvo pralo je po Lisniku u koncentričnim krugovima pa ni sanitetska ekipa 3. bojne dr. Hrvoja Goeschstetlera koja je bila

Uvijek na prvoj liniji bojišnice, sanitet »Tigrova«

Prodana, od iznimne je vrijednosti postojanje jedinstvene doktrine u cijelokupnoj organizaciji saniteta na teritoriju Republike. Sustina NATO doktrine koju je uveo dr. Prodan svodi se na ešalon gdje se ranjenici primaju, zbrinjavaju i potom evakuiraju na sigurnija mesta gdje im se pruža potpuna medicinska skrb.

HRVATSKA DOKTRINA

Tzv. JNA imala je organizaciju saniteta prilagođenu za sasvim drugačije uvjete, odnosno za rat koji bi zahvatio cijelu Europu.

Sanitet im se temeljio na ruskom sustavu i nalazio se na razini divizije, tako da im se često dogadalo da manje postrojbe nisu uopće imale mogućnost evakuacije ranjenih, što je, između ostalog, utjecalo na to da su izgubili rat.

Naprotiv, u Hrvatskoj vojsci se sanitet uspostavlja na razini bataljuna, a po potrebi i u manjim postrojbama na prvim borbenim linijama. To je dovelo do naše prednosti i zasigurno utjecalo na konačnu pobjedu, jer se odlična organizacija i motiviranost pripadnika saniteta prenosila i na moral boraca. Takva organizacija pokazala se i kao struč-

na prednost. Veliki broj ranjenika spašen je upravo zahvaljujući brzoj evakuaciji s mjeseta ranjavanja u blizini svih bojišta nalazile su se odgovarajuće opremljene bolnice, tako da je u većini slučajeva borac već pola sata nakon ranjavanja i pružene mu prve pomoći bio u bolnici u rukama kirurga. Vrhunska organizacija saniteta posebno je došla do izražaja tijekom borbi za Vukovar. Vukovarska bolnica bila je pripremljena za ratne uvjete već prije opkoljavanja grada i izdržala je stručno i materijalno sve do zadnjeg dana. Snabdijevanje je funkcionalno i u najvećem okruženju, bolnica je zbrinula ogroman broj ranjenika, a posebno se iskazala kirurška ekipa kojoj je na čelu bio dr. Juraj Njavor.

Na drugim ratištima, oko Gline, Petrinje i Topuskog, npr. bilo je iznimno teško i opasno djelovati jer su se mobilne sanitetske ekippe nerijetko susretale direktno s neprijateljskim tenkovima, bivale izložene izravnoj mitraljесkoj paljbi, no ništa ih nije moglo potkolebiti.

Bolnica na Rebru postupno je prerasla u glavni centar za liječenje ranjenika, u koju su evakuirani svi oni kojima nije mogla biti pružena sva potrebna pomoć bliže mjestu ranjavanja.

Štab je krajem 1990. godine počeo djelovati u postorijama još i danas nedovršene Sveučilišne bolnice. Rad se odvijao na temelju modernih načela rukovodenja s zapovjedništvom i stožerom na čelu, koji su koordinirali velikim brojem novostvorenih odjela. Posebno aktivan i djelotvoran bio je odjel koji se bavio donacijama. Uveden je i potpuno novi odjel, atipičan za sanitetsku službu — Odjel za infomacije, koji se proširio na cijelu Hrvatsku. Tako je sanitet postao jedna od rijetkih službi koja je imala veze sa svim dijelovima Republike. Njeni pripadnici su postavljali antene, te preko bežičnih veza pribavljali izvješća iz svih borbenih zona. Na

Prizor iz vukovarske bolnice, srpanj 1991. godine

u blizini nije mogla do Smaje. Pribavši se Sarajlija si ublažuje bol dozom fortala, dolazi do jednog ranjenika i sebe i njega izvlači na sigurno. U Zagrebu su mu ovih dana uspješno otklonili 12 sitnijih gelera iz kičme. Na postoperativnoj je njezi. Prati vijesti o razaranjima Sarajeva gdje mu se bore otac i brat. Prisjeća se prijatelja Sarajlija koji su govorili da je ekstremist kad ih je upozoravao da se spremaju za rat. On je svu brutalnost srpske agresije osjetio još na vinkovačkom ratištu gdje se došao boriti kao dobrovoljac početkom rujna 91. Prvi susret s granatama imao je u Nuštru. »Nitko se nije rodio kao junak. Kad sam prvi put čuo kako zvježde granate, video ih gdje padaju, razaraju i ubijaju, pomokrio sam se od straha«, reči će ovi ljudski, iskreno. Cijelu jesen i zimu proveo je boreći se u Nuštru i vinkovačkoj MZ Ban Jelatić kao pripadnik 83. samostalnog zagrebačkog bataljuna. U proljeće se taj bataljun rasformirao, a kako je, da bi postao borac 1. brigade kojoj se želio priključiti trebao donijeti dokaze gdje se i kada borio, za što nije imao vremena, Smajo, medi-

cinski tehničar u građanstvu, dolazi u sanitet „Tigrove“. Načelnik saniteta dr. Nola kaže da se nije pokajao što ga je primio, štoviše Smajo je bio njegov najbolji medicinski tehničar.

Uz ovaj ratni krok jednog odvažnog pripadnika saniteta, u kratkim crtama ispričat ćemo priču o samom sanitetu 1. brigade, službi koja je „Tigrove“ u stopu pratila na dubrovačkoj bojišnici od travnja 91. i pored svoje, zbrinjavalja još sedam velikih postrojbi HV na tom bojištu. Osim medicinskih tehničara raspoređenih po bojnama u sastavu saniteta 1. brigade nalazi se i prva u Hrvatskoj ratna bolnica na kotaciima, s pripadajućim kirurškim osobljem. Baza M. A. S. H. kako po istoimenom američkom filmu popularno zovu mobilnu sterilnu bazu za kirurško zbrinjavanje nije od travnja do srpnja 91. od 400 doveženih ranjenika zabilježila ni jedan smrtni slučaj. Pokazala se tako opravданom ideja, dr. Nole da profesionalna brigada kakva je prva mora, gdje god se nalazila, uz sebe imati dobro ekipiranu i izuzetno opremljenu bolnicu koja je sposob-

na obaviti prvo kirursko zbrinjavanje i sanirati lakše povrede, neposredno uz liniju fronte, do prebacivanja ranjenika u neku drugu medicinsku ustanovu. Tako se smanjuje mogućnost infekcije i invaliditet, a primjerice, jedan je ranjenik s povredom toraka nakon zbrinjavanja u bazi M. A. S. H. za tri tjedna ponovno bio na ratištu. Baza je opremljena vozilom s dva operaciona stola, oklopnim autobusom za prihvatanje 12 ležećih bolesnika, devet vozila za dopremanje i prevođenje ranjenika s po četiri ležeća mjesta i vozilom sa sterilizatorom i energetskim blokom. Lako postoji od siječnja 92. profunkcionirala je tek na dubrovačkom ratištu. U siječnju 92. sanitet 1. brigade zbog smanjene potrebe instalirao je u Lipovljanima samo privatnu stanicu. Oprema i vozila su ugalavom plod donacija koje su iz svijeta i od hrvatske dijasporе prikupili dr. Gordan Nola i pomoćnik ministra rada, socijalne skrbi i obitelji fra Tomislav Duka. Nešto je sredstava nabavljeno od Glavnog sanitetskog stožera, a nešto su Nola i suradnici uzeli iz skladišta bivše JNA nakon pada vojarni. Sa-

HRVATSKO ZDRAVSTVO - POTPORA RATNIH NAPORA

Na koje je sve poteškoće nailazilo hrvatsko zdravstvo u neumitnom prestrukturiranju na ratne uvjete?

U Ministarstvu zdravstva RH vrlo smo rano uočili ratnu opasnost koja se nadivila nad Hrvatsku. O mogućoj vojnoj agresiji govorili su kninski balvanini, postavljeni po beogradskoj direktivi 17. kolovoza 1990., kao i prva vojna akcija bivše JNA protiv helikoptera hrvatske policije koja je krenula rascistiti kninske puteve. Slijedeći mjeseci jasno su pokazivali da se srbokomunistički vlastodršci neće odreći svoje najbogatije kolonije, Hrvatske, bez aktiviranja vojne sile. Konačna odluka o aktiviranju preobrazbe hrvatskoga zdravstva u ratni zdravstveni sustav u Ministarstvu je donesena nakon zločina u Borovu Šelu 2. svibnja 1991. godine. Taj nevideni zločin bez pokretanja postupka kažnjavanja krivaca za nas je značio najavu rata. Stoga smo odmah donijeli odluku o organizaciji ratnog saniteta. No tu smo odmah naišli na prvu zapreku. Uspostava takvog sustava morala se odvijati u tajnosti, jer u to vrijeme Hrvatska još nije imala svoju vojsku, niti je smjela obznaniti da se priprema za obranu. Drugi problem predstavljali su stručni kadrovi. Bivša zločinačka armija pomno je desetljećima plela mrežu oko Hrvatske, precizno i znalački. Osjetilo se to i na području saniteta. Tako u Hrvatskoj nije bilo niti jednog obrazovnog centra za sanitetske vojne kadrove; vojne bolnice bile su strogo izolirane od ostalog zdravstvenog sustava a preko 80% sanitetskog kadra, osobito vodećih funkcija, bilo je nehrvatske nacionalnosti.

Poznavajući krvoločnost četničkog načina ratovanja, vrhunsku opremljenost agresora i kolebljivost međunarodne javnosti, odlučili smo početkom svibnja te godine napraviti projekt preobrazbe saniteta na ratne uvjete. Punu

piše: DR. ANDRIJA HEBRANG

pomoć u tome smo imali u stručnjaci-ma Medicinskog fakulteta u Zagrebu, kojega je tada vodio sadašnji potpredsjednik Vlade prof. dr Mate Granić. Načinili smo projekt zdravstvenog sustava za slučaj ranjavanja 20.000 i pogibije 10.000 boraca i civila. Projekt je polazio od poznatih činjenica, prema kojima smo oskudijevali u svakovrsnoj sanitetskoj opremi, vozilima, nismo imali rezervnih ratnih bolnica niti vojnog medicinskog kadra. Očekivali smo rat širokih razmjera na bojišnici duljog od tisuću kilometara, uz blokadu puteva kojima bi se trebali prevoziti ranjenici. Sto smo imali nasuprot tome? Rodoljubne stručne kadrove i hrvatske iseljenike koji su bili spremni pomoći. Za početak više nego dovoljno. Krajem svibnja 1991. osnovali smo Glavni sanitetski stožer Ministarstva zdravstva, čiji je zadatak bio provodenje jedinstvene ratne doktrine hrvatskoga saniteta. Cjelokupni projekt planirali smo u tri faze.

Prva faza trebala je obuhvatiti početno ratno razdoblje, u kojem se Hrvatska neprijateljskoj agresiji suprotstavlja akcijama manjih policijskih jedinica. Druga faza ratnog saniteta trebala se aktivirati nakon proširenja ratnih operacija na šire područje, u uvjetima u kojima broj ozlijedenih ne prelazi sto osoba dnevno. Za veći broj ozlijedenih u svakome danu predviđeli smo treću fazu aktivnosti hrvatskoga saniteta.

Prva faza preobrazbe našega zdravstva bila je vrlo kratka, jer se odnosila samo na razdoblje ograničenih ratnih akcija, kakve su bile na Plitvicama i u Pakracu, kada su mobilne kirurške ekipe bile u neposrednoj pratnji naših

branitelja. U uskoj suradnji s MUP-om, ove su jedinice bile uvijek neposredno uz naše borce, bile su dobro uvježbane i opremljene, lagano pokretne i visokostručne. Već tada smo vidjeli što za naše borce znači dobra organizacija saniteta. Mogućnost brzog pružanja prve pomoći, osiguran transport i prijem u visokospecijalizirane zdravstvene ustanove ulijevale su povjerenje našim borcima i značile značajnu psihološku potporu njihovim akcijama. Između naših boraca i medicinskih ekipa razvilo se prijateljstvo kakvo ujedinjuje one koji su se našli u istoj nevolji. Ova faza obilježena je vrlo dobrim rezultatima zbrinjavanja ranjenih boraca i prikupljanjem prvih iskustava novootovanog hrvatskog ratnog saniteta.

Druga faza reorganizacije hrvatskoga zdravstva započela je već u lipnju 1991. godine. Tada je bilo već jasno da se mogu očekivati još opsežnije i brutalnije akcije agresora. Prva iskustva pokazala su da zločinci primjenjuju moderno streljivo velike početne brzine (preko 1.000 m/sek) koje uzrokuje, prilikom ranjavanja, veliko razaranje tkiva i izaziva posljedice na cijelom organizmu. Vidjeli smo da u svojem osvajačkom pohodu horde ne prezazu ni pred čim. Bilo je očito da se njihova brutalnost neće zaustaviti samo na hrvatskim braniteljima, nego će se iskaliti i na civilnom pučanstvu. Zato smo otpočeli pripremu svih naših bolnica za moguće ratne uvjete rada. Reorganizirali smo njihov rad tako da su uvele stalnu pripravnost svih službi važnih za zbrinjavanje ozlijedenika. U podzemnim prostorijama uredili smo operacione sale opremljene najnužnijom opremom. Svaka bolница u podrumu pripremila je dovoljan broj kreveta te unaprijed uvježbala brzi prijenos

DOKTORE, SPASITE NAM DIJETE!

Uломак iz knjige »Glava dole ruke na leđa«

Unatoč neopisivoj gužvi, jer bolnica je bila pomalo i sklonište, bolesnike i ranjenike ne možemo slati kući. Granate neprekidno padaju, kako na samu bolnicu i ispred nje, tako i putem kojim bi se oni lakše ozlijedeni mogli vratiti.

Od trojice ranjenika s Mitnice dvojica su lakše, a jedan teže ranjen. Nakon zbrinjavanja zadržavamo svu trojicu u bolnici dok ne nastupi zatišje. A zatišje je obično nastupalo oko 10 ili 11 sati. Nakon toga ponovo bi gadjali granatama sve do kasnih noćnih sati, nekad i tijekom cijele noći. Najgore je ipak bilo kad su uz granate iz različitih vrsta artiljerijskog oružja padale i avionske bombe, kojima su gadjali bolnicu i pojedine punktovе u gradu. Eksplozije su tada bile strahovite. Ljudi su to zaista teško podnosili. Svi smo s posebnom pozornosću pratili zvukove aviona, osluškujući kada će se dogoditi eksplozija. Strahovali smo da bomba ne pogodi bolnicu jer nas je bilo mnogo na malom prostoru. Bilo je tu ne samo medicinskog osoblja i ranjenika, nego i civila i gardista koji su dovodili svoje ranjene prijatelje iz borbe.

Cini se da danas neće biti uobičajene pauze u granatiranju od 10 do 11 sati. Bombardiranje se nastavlja iz trena u tren. Granate neprekidno padaju uza sám rub zgrade. Ne može se nigdje izići iz bolnice i svi smo u zatvorenom prostoru podruma koji nam je jedini spas.

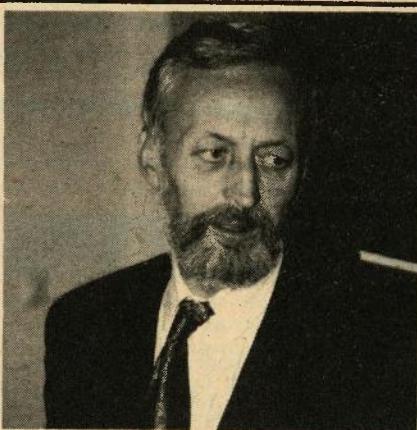
Pod žestokom topničkom vatrom, stalno nam pristižu novi ranjenici. To su pretežno civili, i to najčešće stariji ljudi. Višednevni boravak u podrumima, te potreba za svježim zrakom, u pravilu rezultira neopreznim izlaskom i ranjavanjem gelerima od granata koje gotovo neprestano padaju.

Tako provodim cijele dane u operacijskoj dvorani. Stalno operiram. Radi se o teškim i u pravilu višestrukim ozljedama. Krhotine granate prodirući u tijelo unose sa sobom i komade zemlje, drveća, žbuke, odjeće, zavisno gdje projektil eksplodira. To pak čini rane jako ozbiljnima i komplikiranim jer ih treba detaljno očistiti i obraditi kako bi operacija bila uspješna.

Danas, baš kao i jučer, nemamo vremena ni za doručak. Na brzinu popijemo kavu ili čaj, a tko ima sreće pa negdje nade vode, osvježi se njome. Tijekom prijepodneva ulaze roditelji s djetetom na rukama.

•Doktore, spasite nam dijete! Jedino nam je i sve nam je na svijetu. Stradalo je od granate. Doktore, pomozite, spasite nam to dijete, to naše jedino blago, jedinu našu nadu,

piše: DR. JURAJ NJAVRO

Dr. Juraj Njavro, kirurg vukovarske bolnice

našu mladost, našu budućnost. Pomozite doktore, ako znate Boga. Ako ima Boga, spasite nam to dijete!

Uzimam dijete s roditeljskih ruku i unosim ga u operacijsku salu. Teško ranjeno, gotovo unakaženo dijete s ozljedama po cijelom tijelu od granata, nalazi se na operacijskom stolu. A prostor je toliko skučen da se jednostavno čovjek sudara sám sa sobom i ne postoji drugi bolji uvjeti, niti neko drugo bolje mjesto gdje bi se moglo nesmetano raditi. Hitno zovem anesteziolega, i odmah uvodimo hemakcel u venu, zatim brzo stavljamo sterilne gaze na rane kojih ima više po tijelu. Dijete je bez tlaka, bez pulsa. Radi se o djetetu od 8 godina, o djetetu koje se zadnjim snagama bori za svoj život, nalazeći se u teškom traumatskom šoku, čini se, ireverzibilnom. Istodobno laborant uzima krv za potrebe laboratorijske analize. Dajemo i potrebne analgetike i za to vrijeme anestezioleg ga odmah intubira i uvodi u operacijsku salu. Opet oblačim zeleni ogrtac, sterilne rukavice i prilazim stolu, zajedno s asistentom i instrumentarom. Za to vrijeme je anestezioleg uspio nabosti venu subklaviu i postaviti kateter. Uz venu subklaviu nabodene su još sve vene koje su nam dostupne da bismo podigli tlak. Pitam anesteziolega pipu li bilo i može li se izmjeriti tlak. On mi nije odmah ječao glavom. Pustim operativnom zahvalu pogledavši rane koje se nalaze na tijelu. S desne strane grudnog koša, u visini sedmog interkostalnog prostora, vi-

di se rana veličine gotovo muškog dlana. Sprjeda navire velika količina zraka i krvi. Odmah zaustavljam istjecanje zraka tako što ranu pokrivam nepropusnim kompresama. Na prednjoj strani trbuha, u visini ksifoida, u srednjoj ravnini, također nalazim rane veličine dva puta dva centimetra, te u desnom i lijevom dijelu trbuha rane od geleira. Na više mesta na prednjoj strani tijela vide se manje rane od sitnih krhotina. Dijete je i dalje u šoku. Tražim od prisutnih u bolnici dobrotoljne davaoce krvi i odmah se javlja nekoliko njih. Tako dobivamo odgovarajuću svežu krv. Budući da smo improvizirano oprali operacijsko polje, uzimam sklopel u ruku i sam proširujem rez ispod desnog rebrenog luka. Vidim da je ozlijeden donji desni režanj jetre, rasprskan je i iz njega još uvijek krvari. Po evakuaciji krvi iz trbuha, pristupam reviziji raznesenog dijela desnog režnja jetre, odstranjujem razneseno nekrotično tkivo, a nakon toga parenhimon iglom desni lobus jetre i zaustavljam krvarenje. Svi lakše dišemo. Pitam anesteziolega popravljuju li se tlak i puls. Popravio se, nešto je bolje, bilo je pipljivo, a i tlak se polako počinje registrirati. Sada pristupam hilusu slezene i kako od nje gotovo nije ostalo ništa, podvezujem krvne žile hilusa i evakuiram lijevi subfrenični prostor. Konstatiram da krvarenja nema. Anestezioleg me opominje da se tlak ponovo gubi. Tražim uzrok jer je zaustavljen krvarenje iz jetre, podvezan je hilus slezene i tu nema više krvarenja. Uzrok krvarenja tražim po trbuhu, ali u lijevoj lumbalnoj regiji vidim u retroperitoneumu nakupinu krvi. Ulazim u retroperitoneum i vidim da je lediran i lijevi bubreg, i to njegov donji pol koji obilno krvari. Zaustavljam krvarenje na bubregu, nakon što je odstranjeno nekrotično tkivo, pokrivamo dijelom momentuma donji pol bubrega, šivamo atraumatskim materijalom i tu krvarenje staje. Anestezioleg mi daje znak da se bilo popravljeno i da se javlja tlak. Sada na miru obradujemo rane na desnoj strani grudnog koša. Nakon što sam zašio desno plućno krilo, aproksimatom otklanjam nekrotično tkivo. Stavljam šav i na donji režanj des krilu. Nema znakova da zrak izlazi, nakon što anestezioleg, ili kako ga u medicinskim dosjetkama zovemo plinovoda, napuhuje desno krilo pluća. Zatvaram prednju grudnu stijenu, te revidiram trbu. U trbuhu nalazim ozljedu debelog crijeva i tankih crijeva. Na tankom crijevu nalazim manje rane na nekoliko mesta koje zatvaram u dva sloja. Konstatiram dobru prohodnost lumena crijeva. Na debelom crijevu se nalazi otvor u području kolontransverzuma

Prototip AH-1G Cobra sa uvlačnim skijama stajnog trapa

UGRIZ_COBRE

piše: ŽELJKO HANICH

Razorna moć jurišnog helikoptera AH-1H Cobra u stalnom je usponu

Unatoč svojoj nesumnjivoj futurističkoj pojavi jurišni helikopter Cobra najčešće je dijelom bio provjerene, konvencionalne konstrukcije jer je kompanija Bell odlučila, gdje god je to bilo konstrukcijski i namjenski usklađivo, iskoristiti konstruktivne elemente u praksi prekaljenog helikoptera UH-1 Iroquois, poznatijeg kao Huey. Iako, na prvi pogled, potpuno različite letjelice, Cobra i Huey posjeduju mnogo toga zajedničkog (gotovo 85%) skrivenog ispod aluminijске »kože«. Na primjer, pogonski motor, prijenosni pogonski mehanizam i rotorski sustav su u potpunosti preuzeti od tipa UH-1D, kao i stražnji vitki dio trupa, a samo su neznatno modificirane skije stajnog trapa i repni rotor. Konstruiranjem uskog prednjeg dijela trupa koji sadrži kokpit, kompanija Bell je prva uzela u obzir aerodinamički otpor kod borbenih helikoptera stvorivši konfiguraciju budućnosti, čija vitka linija sugerira okretnog, hitrog borca, uvijek spremnog za okršaj, pri čemu dvočlana posa-

da u tandem smještaju (rukovatelj naoružanjem naprijed, pilot odostraga) posjeduje veliku prostornu preglednost, te lakše uočava i prati cilj.

Zajedničko porijeklo s helikopterom UH-1 Huey navelo je KoV SAD da novi borbeni helikopter početno označe kao UH-1H, ali je naknadno prefiks U (utility-opće namjene) zamijenjen s A (attack-jurišni) što je vjerno oslikavlo njegovu pravu zadaću. Budući da je teža naoružana verzija tipa UH-1 Huey već bila poznata kao Cobra, novom helikopteru jurišniku su dodijelili pomažno nezgrapan naziv HueyCobra. No ubrzo se medu posadama te ubojite mašine uvriježio naziv Cobra, koji je i službeno usvojen u srpnju 1966. godine, čime je iznevjerena tradicija da se vojne helikoptere imenuje prema svjevernoameričkim indijanskim plemenima. Tokom daljnog, dugogodišnjeg razvoja, Cobra je postala sinonim potentne helikopterske konstrukcije sposobne da bez većih problema apsorbira brojne preinake, ugradnju jačih pogonskih motora (u nekim konfiguracijama dva umjesto jednog motora), novih uprav-

ljačkih, ciljničkih i borbenih, oružanih sustava, te su sukladno tome letjelici dodjeljivani nešto izmijenjeni nazivi kako bi se što eksplicitnije oslikali njeni novostečeni borbeni potencijali. Tačko su nastale SeaCobra, KingCobra i

Cetvrta serijski proizvedena Cobra AH-1G

zrakoplovi

isporučila KoV SAD šest helikoptera AH-1G Cobra opremljena šestocijevnim rotirajućim topom General Electric M35, kalibra 20 mm, razvijenim na bazi poznatog zrakoplovnog topa Vulcan M61. Top M35 je razvijen na inicijativu NETT (New Equipment Training Team) postrojbe smještene u Vijetnamu, zadužene za vrednovanje i ispitivanje novih tipova naoružanja predviđenih za operativnu upotrebu na Cobri tokom vijetnamskog sukoba, kao i za predlaganje novih konfiguracija

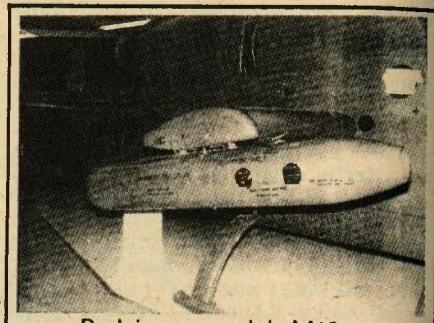

Stražnji izgled topa M35

naoružanja, a na osnovi stečenih borbenih iskustava helikopterskih posada. Top M35 je učvršćen podvjesno na unutarnji nosač lijevog bočnog krilca, a spremnici streljiva (svaki) smješteni su u aerodinamički oblikovane gondole smještene na lijevoj skiji stajnoga trapa. Iako male kadence, svega 750 op/min, top M35 (težina 531 kg!) dometom od 2600 m, većom preciznošću te znatnom probojnom moći znakovito je poboljšao Cobrinu učinkovitost u borbenim okrušajima, posebno protiv oklopnih vozila. Povratni trzaj i vibracije pri uporabi topa M35 prisili su konstruktore kompanije Bell da izvrše neke modifikacije i ojačanja konstrukcije boka i krilaca Cobre. Ukupni dojam kod visokih dužnosnika KoV tokom demonstracija vatrene moći tako

opremljenih jurišnih helikoptera AH-1G Cobra bio je u potpunosti zadovoljavajući, pozitivit te je KoV naručila 350 kompleta sustava topa M35 za naknadno opremanje Cobra helikoptera već stacioniranih na vijentanskom bojištu. Glede upotrebe naoružanja novog američkog jurišnog helikoptera, zaduženje za njegovo korištenje podijeljeno je između oba člana posade. Na prednjem sjedištu smješten kopilot/topnik koristi u tureli smješteno naoružanje (Minigun GAU-2B/A i lanser granata XM-129) vršeći ciljanje i opaljenje, a iza njega, povišeno sjedi pilot koji koristi naoružanje smješteno na podvjesnim točkama bočnih krilaca (top M35, FFAR rakete, gondole M18E1 s Minigun topovima). U slučaju potrebe, pri određenim okolnostima moguće je da oba člana posade preuzmu upravljanje preostalog naoružanja od drugog člana posade, iako uz neka ograničenja. Pilot može koristiti naoružanje u tureli smješteno tek kada je turela postavljena u neutralan položaj, ravno naprijed, uz minimalnu negativnu elevaciju. Pri tome se ciljanje vrši usmjeravanjem cijelog helikoptera ka žrtvi.

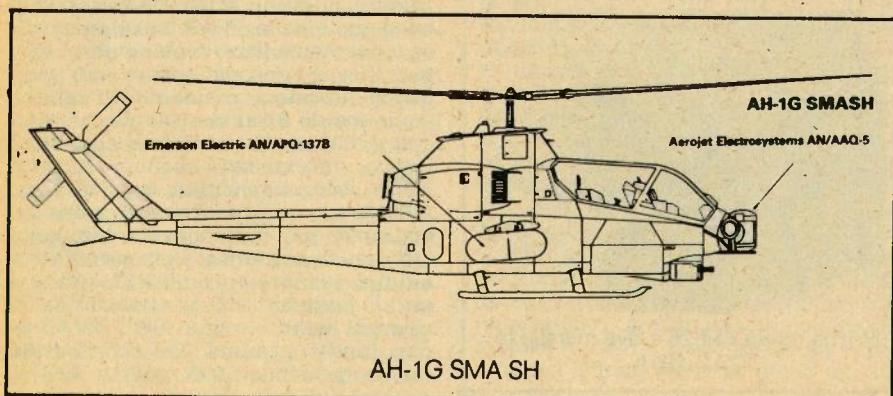
U normalnim okolnostima kopilot/topnik vrši ciljanje upotrebom ciljničkog sklopa koji je putem pantografskog mehanizma vezan na turelu, tako da se svaki pokret ciljnika po azimutu i elevaciji vjerno prenosi na tureli i pripadajuće joj oružje. Zona otvaranja paljbe se prostire 230° po azimutu, te od -21° do $+50^{\circ}$ po elevaciji, a kut pretjecanja se automatski izračunava uzimajući u obzir kretanje kako cilja tako i samog Cobra helikoptera. Učestalost paljbe za oružje smješteno u tureli određuje se upotrebom preklopnika smještenih na upravljačkim drškama pantografskog ciljnika u prednjem dijelu kokpita. Pilot pak za borbeno djelovanje bočnim naoružanjem koristi M73 ciljnik i intervalometar, koji mu omogućuje izbor kadence opaljenja FFAR raka te ukupan broj opaljenja. U slučaju

Podvjesna gondola M18 s mitraljezom GAU-2B/A

ju potrebe oba člana posade mogu odbaciti podvjesno smješteno dodatno naoružanje. Najvitalnije komponente: transmisiji mehanizam, sustav hidraulike te sustav snabdijevanja gorivom dodatno su zaštićeni oklopom, kako bi se Cobru učinilo otpornijom na neprijateljsko vatreno djelovanje, a »najmekši«, najosjetljiviji cilj, posada, zaštićen je bočnim oklopom kokpita te sjedalima izrađenim od NOROC armaranim pločama (proizvođač Norton Company). Zdrav razum je pobijedio, te su nakon relativno kratkog razdoblja »mekog« pokrova kokpita, Cobre ponovo opremljene armiranim, na pogotke manjih kalibara otpornim vjetrobranskim staklom kokpita.

Iako je AH-1G Cobra jurišni helikopter u osnovi uvijek predstavljao oružani sustav namijenjen za borbeno djelovanje u dnevnim uvjetima, u dva navrata se pokušalo Cobru sposobiti za djelovanje noću i u uvjetima smanjene vidljivosti. Prvo je isprobana SMASH (Southeast Asia Multisensor Armament Subsystem for HueyCobra), koji se sastojao od pasivnog IC ciljnika/senzora Aerojet Electro Systems AN/AAQ-5 smještenog u »nos« i radarskog indikatora pokretnih ciljeva visoke rezolucije Emerson Electric AN/APQ-137B smještenog pod desno bočno krilce. SMASH sustavom opremljeni helikopteri AH-1G Cobra bili su naoružani M35 topom 20 mm, sačastim lanserom M157 sa sedam FFAR raka te turelom XM-28 sa pridajućim naoružanjem. Nakon toga je konstruiran i vrednovan CONFICS sustav (Cobra Night Fire Control System) opremljen televizijskim sustavom visoke osjetljivosti za upravljanje naoružanjem smještenim u tureli. Nijedan od navedenih sustava nije usvojen za serijsku proizvodnju i operativnu upotrebu zbog neadekvatnih performansi iskaznih tokom ispitivanja. Da bi stekla status noćnog grabežljivca AH-1G Cobra i njezina posada morala je još neko vrijeme pričekati.

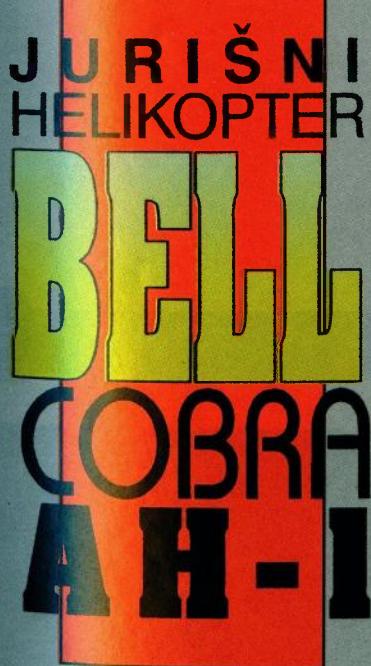

AH-1G SMA SH

(Nastavit će se)

Posadama novijih varijanti helikoptera AH-1 «Cobra» stoji na raspodjeljaju najsmrtonosnije protuoklopno oružje kojim ih može snabdjeti vojna industrija najmoćnije zemlje svijeta: tokom više od dvije decenije operativne uporabe, TOW je postavio visoke standarde pouzdanosti u klasi navodenih protuoklopnih raketnih projektila, a noviji, i još moćniji, HELLFIRE je svojom »ispali i zaboravi« osobinom, i visokom učinkovitošću, zorno prikaznom iračkim tenkistima tokom Zaljevskog rata 1991. godine, »Cobru« učinio još smrtonosnijim protivnikom. Ta visokosofisticirana oružja su dopunjena konvencionalnjim ubojnim sredstvima: mitraljezima, topom i navodenim FFAR raketama, kao i raketama zrak-zrak »Stinger« i »Sidewinder«, te proturadarским raketama »Sidearm«, za onesposobljavanje protivnikovog radarskog sustava za navođenje protuzrakoplovnog vatrenog djelovanja. Tačko opremljen helikopter AH-1 »Cobra«, čijih su predaka elise sjekle vlažan zrak jugoistočne Azije još tokom 70-ih, i danas predstavlja jedan od najubožitijih borbenih helikoptera, krećući se nisko, udarajući snažno.

AUTOMATSKA PUŠKA
5,56
S A R 8 0

**HRVATSKI
VOJNIK**

K19620

ISTOČNI DRAGULJ

Singapurska automatska puška SAR 80 pobudila je pažnju javnosti, prije dvije godine kada se mogla vidjeti u rukama pripadnika postrojbi posebne namjene MUP-a. Danas je ona jedna u nizu pušaka u operativnoj uporabi u postrojbama Hrvatske vojske ...

piše: MIRKO KUKOLJ

RAZVOJ PUŠKE

Počeci razvoja puške SAR sežu u kasne pedesete godine kada je konstruktor Eugene Stoner iz američke tvrtke «Armalite» razvio, na osnovi puške Armalite 10 u kalibru 7,62 mm, lakšu verziju u kalibru 5,56 mm pod oznakom AR 15. Ova je puška 1962. godine uvedena u naoružanje američke vojske pod oznakom M16. Zbog nekih nedostataka uocenih u tokom vietnamskog rata, nastavljeno je s poboljšanjem konstrukcije i 1964. godine izrađen je novi model AR 16. Ispitivanja provedene 1967. godine pokazala su da ova puška ima neke prenosti prema M16, ali većeg zamrzavanja u vojnim krugovima SAD nije bilo. Stoga je licenca za AR 16 potrudena u više drugih država, a jedan od kupaca bila je britenska tvrtka «Sterling Armament Company». Na osnovi ove puške glavni konstruktor tvrtke Frank Waters napravio je 1975. godine vlastiti model i prilagođio ga serijskoj proizvodnji. Predstavnici singapske državne tvornice CIS (Chartered Industries of Singapore) za-

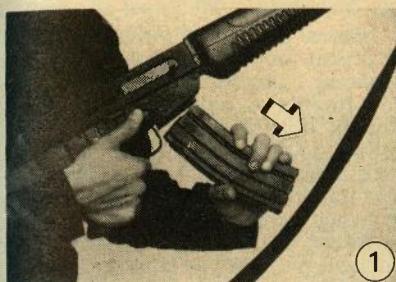
interesirali su se 1978. godine za ovu pušku. Testiranje prvih prototipova obavljeno je u Školi za pješačko naoružanje (School of Infantry Weapons) singapskog Vojnotehničkog instituta (Singapore Armed Forces Training Institute). Na osnovu ovih ispitivanja puška je doradena i podvrgнутa interzivnim trupnim ispitivanjima. Rezultati su bili zadovoljavajući te je puška pod oznakom SAR 80 uvedena u standardno naoružanje. Serijska proizvodnja započela je 1980. godine na što uključuje i brojni stvari uz slovnu oznaku puške. Inace, oznaka SAR dolazi od Singapore Assault Rifle — Singapska vojna puška. Tidom uvođenja proizvodnje nije bilo velikih problema, budući da se u istoj tvornici dugi niz godina licencno izrađivala američka puška M16.

KONSTRUKCIJA

Puška SAR 80 je primjer klasične jurične puške sa svim karakteristikama koje se od takve vrste oružja zahtijevaju. Radi na principu odvodenja barutnih plinova, što znači da se nakon opro-

jenja metka jedna količina plinova odvodi iz cijevi i radi za pokretanje ostalih mehanizama. Zaomiljivanje se obavlja rotacijom zatvarača (kao i kod poznatog Kalasnikova), ali se konstrukcije zatvarača bitno razlikuju. Naime, za razliku od zatvarača Kalasnikova, koji ima samo dva ispušta (ali ne površne) pomoći kojih se zatvarač zadržavljuje, zatvarač puške SAR ima ih čitav sedam. Na mjestu osmog ispušta postavljen je izvlačac. Ovakvo rješenje omogućuje usvajanje opterećenje zatvarača nakon opaljenja, ali je osjetljivo na prijevruštinu što se naravno pokazalo za vrijeme vietnamskog rata. U zatvaraču je smješten i polustim izbacivač tako da su i način izbacivanja cijeha različiti jer je kod Kalasnikova izbacivač nepokretan i smješten u kućištu puške. Manje zaboravca na pušci SAR je u tome što se, prilikom vrećanja zatvarača u prednji položaj, gubi dio energije zatvarača na saobljeđe oproge zbacujući što je u slučaju da imamo metak u cijevi oproga izbacivača stvarno nadpregnuta što vremenskom dovođi do njenog slabljenja. Pred-

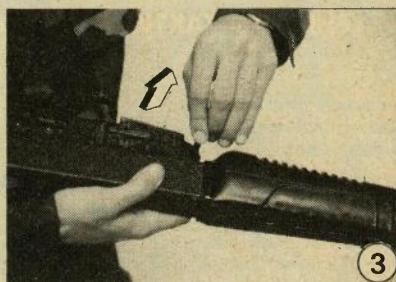
osobno pješačko oružje

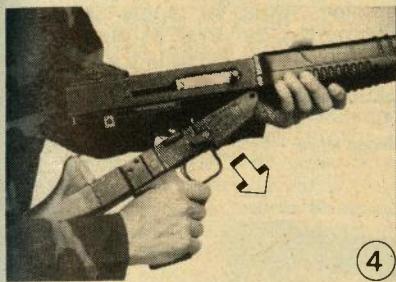
1

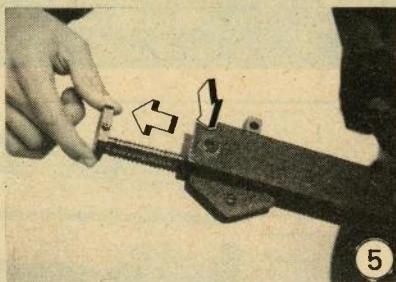
2

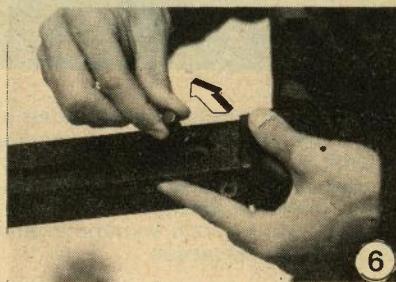
3

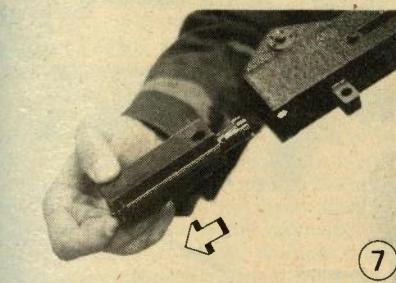
4

5

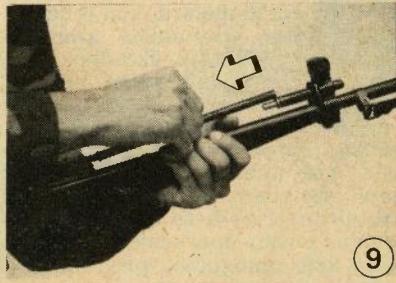
6

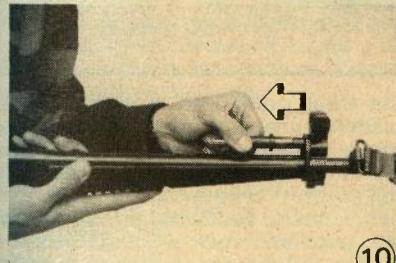
7

8

9

10

Osnovno rasklapanje puške je relativno komplikirano, iako se izvodi bez upotrebe alata. Redoslijed rasklapanja je slijedeći:

1. Vađenje spremnika
(prethodno pritisnuti utvrđivač spremnika. Nakon vađenja provjeriti da li je cijev prazna, pušku zapeti i ukočiti)
2. Vađenje stražnjeg zatika

3. Vađenje prednjeg zatika
 4. Odvajanje rukohvata s mehanizmom za okidanje (nakon odvajanja rukohvata, savjetujemo vam da zatike vratite na njihovo mjesto, kako ih ne bi izgubili. Pazite, nisu iste dužine.)
 5. Vađenje povratnog mehanizma (da bi se mehanizam mogao izvaditi, potrebno je predhodno pritisnuti, npr. vrhom metka, utvrđivač na lijevoj strani kućišta puške)
 6. Vađenje ručice zatvarača
 7. Vađenje zatvarača
 8. Skidanje gornje obloge cijevi (oblogu povučemo unatrag, prednji kraj odmaknemo od cijevi i skinemo oblogu)
 9. Skidanje plinskog cilindra (cilindar povučemo unatrag, odmaknemo u stranu i lagano skinemo)
 10. Skidanje klipa i regulatora plinova (obavlja se povlačenjem unatrag)
- Sastavljanje puške obavlja se obrnutim redoslijedom.

nost je u tome što je u slučaju loma, zamjena izbacivača vrlo jednostavna.

Nosač zatvarača ima pravokutni presjek. Tijekom svog kretanja u kućištu ne dotiče stijenke kućišta već klizi po dvjema vodilicama, koje ujedno služe i za vodenje povratnih opruga. Ovakvim rješenjem smanjenja je mogućnost zastoja u slučaju prodora

prljavštine u kućište.

Cijev puške dugačka je 460 mm. Na cijevi je montiran skrivač plamena, koji ujedno služi kao nosač bajuneta, i tromblon za izbacivanje tromblonskih mina. Slično pušci M16, cijev, zatvarač i kundak postavljeni su u istoj osi što omogućuje preciznije gadaњe i bolju kontrolu oružja pri automatskoj paljbi.

Sustav za odvođenje barutnih plinova smješten je iznad cijevi. Regulacija količine plinova obavlja se pomoću regulatora koji se može postaviti u jedan od četiri moguća položaja. U položaju s označkom »0« nema odvođenja barutnih plinova, pa on služi za ispaljivanje tromblonskih mina. Položaj »1« je osnovni i najčešće se rabi, a u položajima »2« i »3« je količina odvedenih plinova veća. Zato se položaj »3« (najveća količina odvedenih plinova) rabi pri niskim temperaturama ili većoj zaprljnosti dijelova puške. Prebacivanje iz jednog u drugi položaj je vrlo jednostavno; dovoljno je malo potisnuti regulator i zaokrenuti ga u željeni položaj. Na regulatoru su izbušene i četiri rupice kroz koje višak barutnih plinova istječe u atmosferu. Cijev i sustav za odvođenje barutnih plinova zaštićeni su plastičnim oblogama koje služe kao prednji rukohvat. Konstrukcija im je takođa da ostaju hladne i ugodne za držanje čak i pri intenzivnijoj istodobnoj paljbi.

Mehanizam za okidanje omogućuje pojedinačnu (položaj »SEMI«) ili istodobnu paljbu (položaj »AUTO«). Prebacivanjem regulatora u položaj »SAFE« puška se koči.

osobno pješačko oružje

TEHNIČKO-TAKTIČKE ZNAČAJKE AUTOMATSKE PUŠKE 5,56 mm SAR 80

kalibr	5,56 mm
kapacitet spremnika	20 ili 30 metaka
princip rada	odvođenje barutnih plinova
pocetna brzina zrna	970 m/s
dužina puške	970 mm
dužina cijevi	460 mm
dužina ciljnike linije	517 mm
masa prazne puške	3,7 kg
masa puške s punim spremnikom	4,1 kg
vrsta paljbe	poluautomatska, automatska
teorijska brzina gađanja	600—800 metaka u minuti

Na desnoj strani kućišta ugrađen je polužni osigurač od prijevremenog opaljenja koji onemogućava oslobođenje udarača sve dok zatvarač ne zabravi cijev. Time se izbjegavaju nesretni slučajevi, ukoliko dode do nepotpunog zabravljanja zatvarača.

Puška se puni spremnikom od 30 metara, koji je identičan spremniku američke puške M16. Izrađen je od aluminija. Težina praznog spremnika je 117 grama. Radi usporedbe, težina praznog spremnika za automatsku pušku 7,62 mm »Kalašnjikov« je 360 grama, što znači više nego dvostruko veća. Osim pribora za čišćenje, proizvođač uz pušku isporučuje i bajonet te nožice koje omogućuju preciznije gađanje.

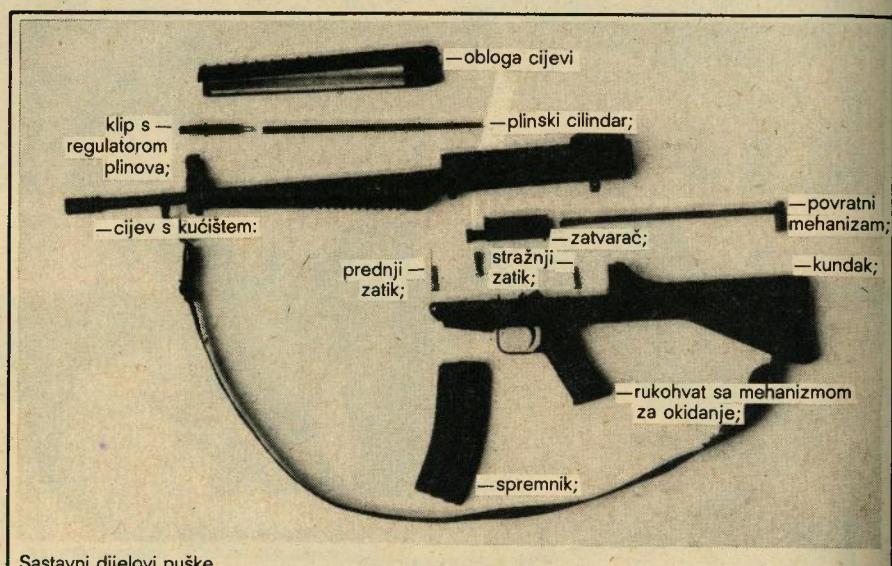
CILJNICI

Puška je opremljena standardnim prednjim cilnjikom (može se podešavati po visini) i diopterskim stražnjim, koji se može podešavati po pravcu. Pomak (klik) između dva položaja na prednjem cilnjiku pomiče točku pogotka za 2,56 cm na udaljenosti od 100 metara. Ovo je standardna vrijednost koja odgovara pomaku od jednog incha na 100 yardi, odnosno dva incha na 200 yardi. Strelica s oznakom UF pokazuje smjer rotacije regulatora u slučaju da želimo podići prednji cilnjik.

Pomak između dva položaja na stražnjem cilnjiku pomiče točku pogotka po pravcu za 2,5 cm na udaljenosti od 100 metara. Podešavanje se obavlja na taj način da se vrhom zrna pritisne utvrđivač i regulator zarotira u željenom smjeru. Pomak u desnu stranu označen je strelicom i slovom R (»Right-desno) na samom regulatoru. Stražnji cilnjik može se postaviti u dva položaja u ovisnosti o daljini gađanja. Položaj s neoznačenim otvorom rabi se za daljine od 0—300 yardi (0—273 m), a položaj s otvorom označenim slovom L (engl. long) za daljine 300—500 yardi (273—455 m).

RAD DIJELOVA

Nakon stavljanja punog spremnika u pušku, potrebno je povući zatvarač unatrag i pustiti da ubaci metak u cijev. Regulator paljbe treba postaviti u željeni položaj i povući okidač. Time dolazi do opaljenja metka nakon čega se dio barutnih plinova odvodi kroz otvor na cijevi u plinski cilindar. Plinovi pokreću nosač zatvarača i odbravljaju zatvarač. Nakon toga, zatvarač se trza unazad pri čemu se izbacuje čahura. U povratku, zatvarač ubacuje novi metak u cijev. Kada se ispalje svi meci iz spremnika, zatvarač ostaje u zapetom položaju, upozoravajući tako strijelca

Sastavni dijelovi puške

Ciljnike na pušci SAR opisali smo detaljnije iz dva razloga. Prvi je činjenica da su ovakvi ciljnici standardizirani na većini pušaka zapadnih zemalja (istи циљник је на америчкој pušci M16), a drugi je razlog nemogućnost nabavke odgovarajućih uputstava.

NAČIN IZRADE

Konstrukcija puške SAR prilagodena je suvremenom načinu proizvodnje. Približno 45% dijelova izrađuje se prešanjem limova, a 40% su standardni dijelovi kupljeni na komercijalnom tržištu.

Samo najopterećeniji dijelovi (cijev, zatvarač) izrađeni su strojnom obradom iz komada čelika. Nekoliko pozicija (kundak, rukohvat, obloga cijevi) izrađeno je iz plastične mase. Sve ovo čini ovu pušku vrlo lagom. Težina nenapunjene puške je 3,7 kg, što je u odnosu na »Kalašnjikova« (4,1 kg) značajna razlika. Treba ipak spomenuti da je težina nenapunjene puške M16A1 svezga 3,18 kg.

da treba zamijeniti spremnik. Nakon vodenja praznog spremnika zatvarač i dalje ostaje zapet za razliku od puške 7,62 mm M70 kod koje se vraća u prednji položaj. Time se dobija na vremenu jer je, nakon stavljanja punog spremnika, potrebno ručicu povući svega nekoliko milimetara unatrag i pustiti.

PREDNOST METKA 5,56 mm

Puška upotrebljava metak 5,56 mm. Originalni naziv metka je .223 Remington (broj predstavlja kalibr u inčima, »Remington« je naziv tvrtke koja je sudjelovala u konstruiranju metka). Često se rabi i oznaka 5,56 × 45 mm, gdje 45 predstavlja dužinu čahure. Ovaj kalibr postao je standard u većini armija na zapadu. Ako se poredi težina metka 5,56 mm (12 grama) i metka 7,62 mm (17 grama) jasno je da će i težine punih okvira »Kalašnjikova« težak je 850 grama, što znači da je borac, kada nosi torbicu sa priborom i četiri pričuvna okvira, dodatno opterećen sa više od četiri kilograma. U slučaju kada

osobno pješačko oružje

nosi spremnike s metcima 5,56 mm (pun okvir je težak 450 grama) ovo opterećenje je upola manje.

RAZLIČITI MODELI

U nekim časopisima moglo se pročitati da je SAR 80 kopija (čak i licencna proizvodnja) poznate američke puške M16, što nije točno, iako postoji njihova razvojna povezanost. Među njima ima dosta razlika, počev od vanjskog izgleda pa do konstrukcijskih razlika u sustavu za odvodenje barutnih plinova iz cijevi. Puška M16 uopće nema klipa, već plinovi djeluju direktno na nosač zatvarača. Zbog toga je mehanizam za odvođenje plinova puške M16 lakši, ali i osjetljiviji te zahtjevniji za održavanje.

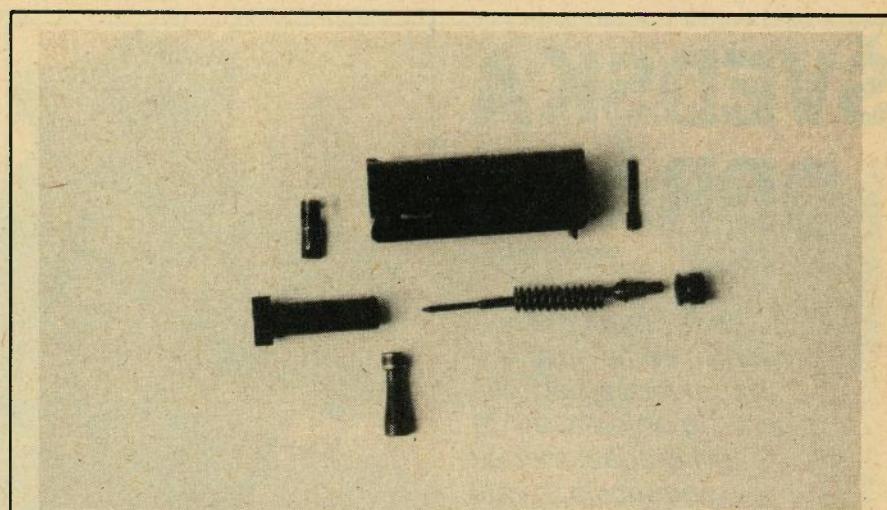
Dalji razvoj puške SAR 80, odnosno AR 18, nije prekinut. Tvrta »Sterling« je 1987. godine predstavila poboljšani model puške pod oznakom SAR 87, a Singapurska tvornica počela je proizvoditi sličnu pušku s oznakom SR 88. Radi se o poboljšanoj verziji puške SAR 80 sa metalnim kundakom, koja se izrađuje u standardnoj i karabinskoj verziji. Poboljšanja se ogledaju u ugradnjim ručicama za nošenje puške, nosača za montiranje optičkog ciljnika i tzv. arktičkom okidaču koji omogućuje gadaanje u rukavicama jer se branik okidača može jednostavno pokretom zaokrenuti u otvoren položaj. Održavanje u terenskim uvjetima olakšano je ugradnjom kromiranog plinskog klipa koji sprječava prodiranje barutnih plinova u nosač zatvarača. Ručica zatvarača ima automatsku bravu koja omogućuje sigurnije i tiše zabravljanje zatvarača. Istovremeno, opruga udarne igle drži tijelo zatvarača u svučenom položaju, što ubrzava sklapanje puške nakon čišćenja.

ZAKLJUČAK

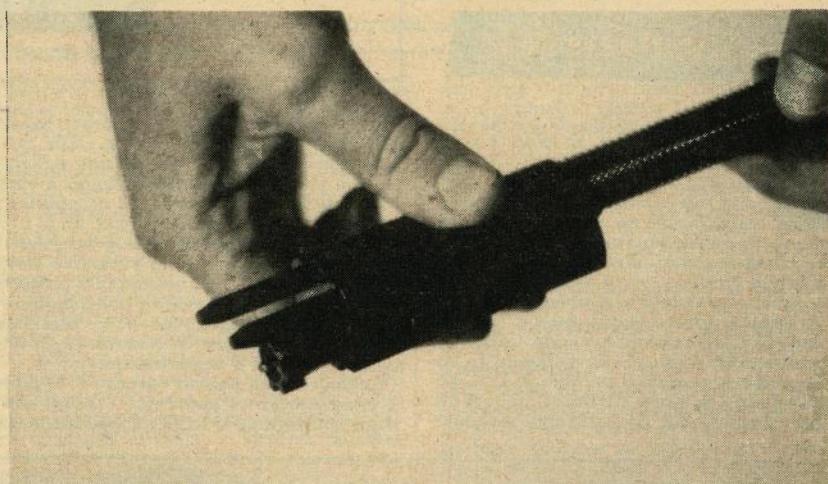
Razvojni put puške SAR 80 je naizgled dugotrajan i vijugav, ali to je vrlo čest slučaj na području proizvodnje streljačkog oružja.

Potpun svake puške i SAR 80 ima dobrih i loših osobina. U dobre svakako spada mala težina, lakoća rukovanja, dobar oblik rukohvata i kundaka te lako okidanje. Naravno, ne treba zaboraviti ni prednjo metka 5,56 mm, koji omogućuje manje trzanje puške i preciznije gadaanje, a, zbog male mase, vojnik može, pri istom opterećenju, nositi veći broj metaka. Kao slabe osobine mogu se navesti: osjetljivost nekih mehanizama, velik broj sitnih dijelova te nedostatak svjetlećih ciljničkih točkica za gađanje pri slaboj vidljivosti.

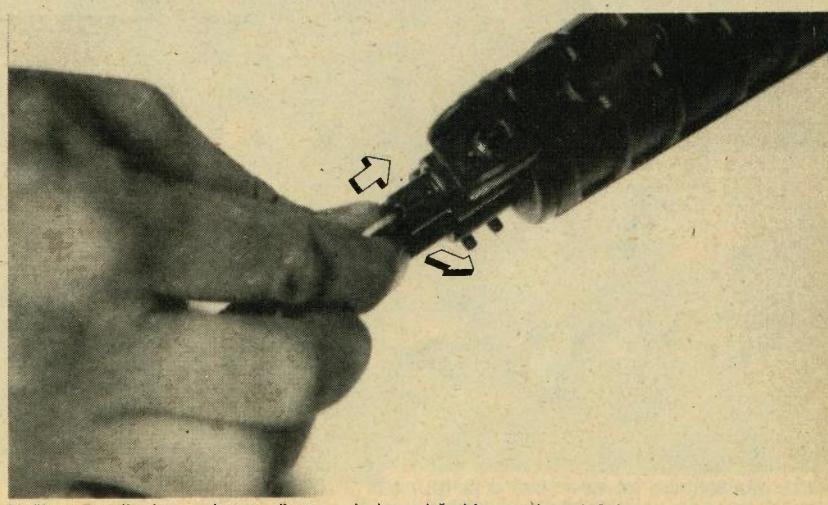
Na sreću, dobrih osobina je znatno više, o čemu najrječitije govore pohvale naših boraca s bojišta.

Sastavni dijelovi zatvarača. Jedna od zamjerki koje se upućuju pušći je i veliki broj dijelova, što olakšava njihovu zamjenu u slučaju loma, ali zato znatno otežava održavanje oružja

Izgled zatvarača s povratnim mehanizmom. Uočavaju se ispusti za zabravljanje na zatvaraču i dvije vodilice po kojima zatvarač klizi

Način postavljanja regulatora plinova u jedan od četiri moguća položaja

ŠVEDSKA OBRANA

*Uspješnost obrane
zasniva se na spoznaji
da rat može pogoditi
svakog pojedinca i da
svi građani moraju
pridonositi obrani
zemlje*

piše: VLATKO CVRTILA

Švedska nije vodila rat od 1814. godine. Ako se zna, da je od te godine do danas na području Europe vodeno više lokalnih i dva svjetska rata, onda je samo ta činjenica dovoljna za pažnju istraživača. Naravno da odsustvo rata nije uvjetovano samo »nesavladivom« obranom, već je rezultat mnogih činilaca unutar i izvan Švedske.

Švedska je postojala kao suverena i ujedinjena država gotovo jedan milenij, iako su tijekom kratkih razdoblja njome upravljali danski kraljevi u sklopu Nordijske unije. Posljednje takvo razdoblje završilo je 1521. godine i od tada su samo periferni dijelovi današnje Švedske bili pod stranom okupaci-

jom (posljednji puta 1809. godine). Švedska nije sudjelovala ni u jednom ratu poslije 1814. godine, a od 1815. godine nije sudjelovala ni u jednom vojnom savezu, proklamirajući politiku neutralnosti. Ta se politika od vremena do vremena mijenjala, ali je uvijek ostajala u okvirima osnovnog zahtjeva: nesudjelovanje u bilo kojim savezima u miru kako bi u slučaju rata zemlja bila poštovana ulaska u sukobe. Postojeća politika neutralnosti temelji se danas na jaku vojnoj snazi Švedske i aktivnom sudjelovanju u mirotvornoj politici i organizacijama.

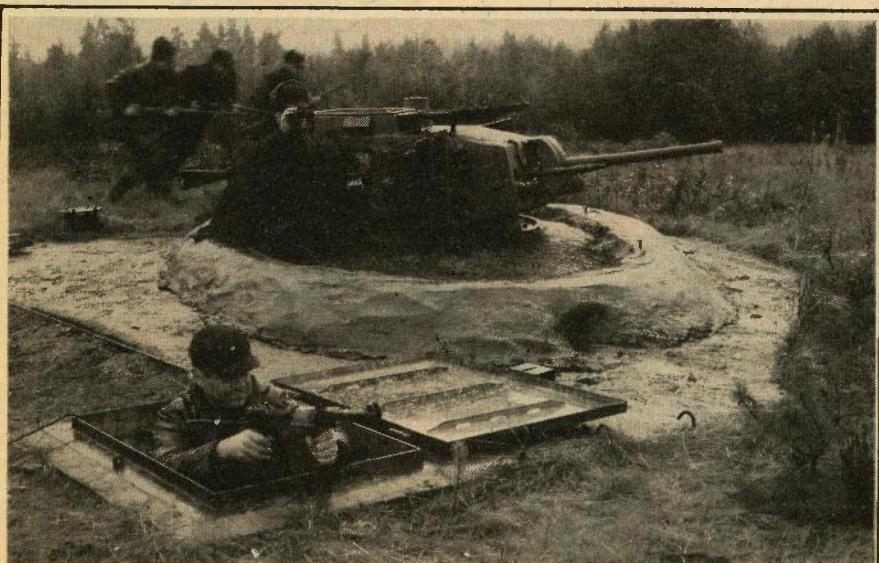
Svaka država nastoji odrediti svoj položaj u međunarodnoj zajednici i osigurati ga svim sredstvima. U izboru mogućnosti da se

postigne sigurnost i opstanak države, Švedska je izabrala neutralnost. Neutralnost je opredjeljujuća državna doktrina, koja ima utjecaj na ukupno ponašanje Švedske na međunarodnom planu. Ona je temelj švedske sigurnosti. Izražena je u nesvrstavanju u vojno-političke blokove u miru kako bi zemlja ostala neutralna u ratu. Švedska u miru poštuje sva međunarodna pravila koja reguliraju neutralnost. Pri usporedbi s politikom neutralnosti drugih zemalja švedska politika neutralnosti razlikuje se po tome što ona nije zapisana u ustavnim aktima Švedske. Druga se razlika očituje u nepostojanju potvrde ili garancije švedske neutralnosti bilo kojim međunarodnim ugovorom. To je politika koju je švedska vlada odlučila, uz pristanak svih relevantnih političkih partija, provoditi i može se mijenjati u bilo kom trenutku, naravno, opet uz pristanak istih subjekata koji su je i odredili. Osnovni motivi politike neutralnosti su čuvanje mira, čuvanje i očuvanje nacionalne nezavisnosti i sigurnosti građana Švedske. U tekstovima koji govore o politici neutralnosti Švedske ističe se da je osnovno obilježje te politike »nesudjelovanje u savezima u miru s ciljem neutralnosti u slučaju rata.« Politika neutralnosti je državna doktrina koja utječe na druge odrednice politike sigurnosti Švedske: vanjsku politiku, obranu i zaštitu, politiku razoružanja, politiku trgovine i politiku pomoći. Kroz njih se ostvaruje sigurnost Švedske.

Švedska se opredjelila za razvijanje konceptije totalne obrane. Pod tim se u Švedskoj podrazumijeva ukupno obrambeno-zaštitno organiziranje društva, države i grada na zaostvarivanje obrambeno-zaštitne funkcije. Država ima ključnu ulogu u organizaciji obrane i zaštite i nadzoru nad njom. Obrana u Švedskoj nije posao samo profesionalnih vojnih snaga. Priprema obrane zasniva se na spoznaji da rat može pogoditi svakog pojedinca i da svi građani moraju pridonositi obrani zemlje. Upotreba termina »totalna obrana« ne smije podrazumijevati razmišljanje o kompletnoj obrani

Obrana je pravo i dužnost svih građana

Zastarjela tehnika ne završava u potpunosti u starom željezu. Njeni pojedini dijelovi funkcionalno se iskorišćuju za potrebe obrane teritorija

sve vojske svijeta

od svih vrsta napada. Svedski obrambeni sustav ima mnogo ograničenja, suočava se s mnogo problema. Ispravno ili neispravno, u posljednjim godinama obrambeni sustav Švedske sve se više oslanja na ideju da je malo vjerojatno da će sama Švedska biti objekt napada ili glavno područje bitke u bilo kojem ratu. Bit švedske koncepcije obrane je zbog toga totalna obrana od ograničenih napada.

Iz takvog opredjeljenja proizašla su i određena nacela i strategija obrane. Tako Švedska razvija obranu širom svoje teritorije. Pod sloganom: »Ako zemlju ne možete izolirati od rata, tada rat treba izolirati od zemlje«, učinjeni su pokušaji da se obrana započne na granicama zemlje ili čak izvan njih, te je utvrđeno da se nijedan dio teritorija ne preda bez otpora.

Sustav totalne obrane Švedske značajan je po tome što sve komponente sustava (vojna, privredna civilna i psihološka obrana) imaju ravнопravan društveni status i stalno se uskladjuju sa stvarnim potrebama zemlje u obrani i zaštiti. Sustav je organiziran pod utjecajem države, ali je podložan javnom nadzoru. Uz djelove sustava koje svojim propisima regulira i nadzire država, postoji velika mogućnost uključivanja građana u organizirane aktivnosti obrane i zaštite kroz dobrovoljno sudjelovanje. Tako u Švedskoj postoji veliki broj dobrovoljnih društvenih organizacija koje svojim radom pridonose ukupnoj spremnosti zemlje za obranu i zaštitu.

Sustav obrane Švedske sastoji se od četiri komponente: a) vojne obrane, b) civilne obrane, c) privredne obrane i d) psihološke obrane. U posljednje se vrijeme u Švedskoj vode rasprave o tome da li su privredna i psihološka obrana komponente ukupne obrane ili su komponente civilne obrane (Shema 1).

Vojna obrana je komponenta kojoj se poslije drugog svjetskog rata posvećalo najviše pažnje. U rukovodenje vojnom obranom uključeni su najviši državni organi. Promatrajući odnose u strukturi zamjećuje se da ne postoji osoba ili organ koji bi imao isključive nadležnosti nad vojnom obranom (Shema 2). U državnim organima utvrđuju se

Primjer uporabe puteva za poletno—sletnu stazu zrakoplova

smjernice i donose se odluke o razvoju vojne obrane, jasno se definiraju i neke operativne odluke, čije provođenje se prepusta stručnim vojnim organima. Profesionalni posao zapovijedanja i vodenja oružane borbe, te drugih vojnih aktivnosti (posebice u ratu) prepusta se vojnim tijelima.

Svedska vojna obrana temelji se na univerzalnoj i obveznoj vojnoj službi za muškarce, u prosječnom trajanju od deset mjeseci. Nakon odsluženja obveznog vojnog roka slijede obvezna trening-razdoblja u određenim intervalima. Za slučajevе prigovora savjesti postoje alternativne službe različitih vrsta ili zatvor ukoliko se ne prihvati služenje u njima. Oni koji se prijavljuju za taj status dolaze kontakt sa specijalnim vladinim birom — Vapentrinamden, koji ispituje razloge odbijanja služenja voj-

nog roka i upućuje takve osobe na alternativno služenje (Tablica 1).

Trenutna službena brojka sveukupno moguće mobilizirane snage u švedskoj vojsci je oko 850.000 ljudi, ili nešto više od 9 posto cijele populacije. U mirnodopskim vremenima samo oko 13 posto ovih snaga je pod oružjem. Kad bi došlo do mobilizacije, više od 80 posto časnika i 100 posto vojnika bilo bi povućeno iz civilnog života. Sve do 47 godina života muškarci su sposobni za mobilizaciju i upućuju se u jedinice čije oružje i zalihe se nalaze raspršene po cijelom teritoriju zemlje, što je specifičnost švedskog obrambenog sustava (Tablica 2). Po čitavoj teritoriji Švedske nalaze se raspoređena skladišta s naoružanjem i opremom. Na tim mjestima ili u njihovoј blizini nalazi se u pravilu i mobilizacijsko zborište za jedinice vojne obrane. Na taj se način mogu vrlo brzo organizirati i opremiti jedinice spremne za oružanu borbu.

Zemlja je podijeljena na pet vojnih područja i 25 obrambenih distrikata. Vojna područja predstavljaju cjeline u kojima se nalaze oružane snage Švedske sposobne za samostalan obranu toga teritorija. U obrambenim distrikatima nalaze se manje vojne jedinice i postrojbe i službe civilne obrane.

Kopnena vojska slična je po svom sastavu drugima u svijetu. Ona predstavlja najveći dio oružanih snaga Švedske. U njezinom se sastavu nalaze zapovjedništva, divizijske jedinice, pješaštvo, oklopne, oklopno-mehanizirane i mehanizirane brigade, samostalni bataljuni i helikopterske borbene i transportne postrojbe. (Shema 4).

Z bog konfiguracije terena i drugih geografskih obilježja, Švedska se opredjelila za razvoj i opremanje vojnim sredstvima koja omogućuju vojnicima brzo kretanje s jednog terena na drugi. Svaka jedinica pješaštva opremljena je suvremenim vojnim sredstvima za transport (vojni kamioni, borbena vozila pješaštva, oklopni transporteri, neukopteri).

U slučaju napada na Švedsku, borbene snage kopnene vojske u suradnji s mornaricom i zračnim snagama prve reagiraju na napad. Ako ne bi mogle zadržati napad na

Uporaba traktora u toku jedne vježbe

PUSTINJSKI JAHĀČI

Legendarno vozilo drugog svjetskog rata »Jeep« osiguralo si je značajno mjesto i u strategiji suvremenog ratovanja

pripremio: BERISLAV ŠPICKI

Od ranih sedamdesetih godina kada se pojavio tzv. »Dune Buggy« (buggy za dine — za pustinju, odnosno za teško prehodne terene) napadna i izviđačka vozila izrađena na primjeru »buggya«, za moguću primjenu u posebnim postrojbama američke vojske, razvijalo je, prilično neorganizirano, više manjih tvrtki. Ta su vozila tada uglavnom bila interesantna za posebne postrojbe različitih namjena, ali ne i za cijele oružane snage. Te su postrojbe davale tim vozilima različite nazive, pa se danas koristi nekoliko formalnih definicija ovih vozila. Daljnji problemi su nastajali zbog načina na koji su te, obično male, tvrtke razvijale svoje modele, uglavnom bez referenci ili vojnih zahtjeva. Njihovi proizvodi imali su puno naziva, kao što su npr. »Fast Attack Vehicle« — FAV (brzo napadno vozilo), »rapid Multi-Purpose Vehicle« — MPV (brzo višenamjensko vozilo), »a Light Forces Vehicle« — LFM (vozilo lakih snaga) i »Light Strike Vehicles« — LSV (lagana napadna vozila). Ovi različiti nazivi za jedne nemaju posebno značenje. Američka vojska i marinski korpsi imaju slične zahtjeve, ali prvi preferiraju FAV, a drugi LSV, dok drugi prave razliku (kao npr. Britanci) između lagano opremljenih i FAV-ova s ograničenim dosegom i težim LSV-ova. Za sva ova vozila koja se koriste u izviđanju i brzim iznenadnim napadima, pokušava se uvesti zajednički naziv »Light Attack and Reconnaissance Vehicles« — LA/RV (lagana napadno / izviđačka vozila).

Kroz sve ove godine pojavitivale su se tvrtke koje su vrlo dobro radile na ovom području: omogućile su da se LA/RV uvede u operativnu uporabu vojski svih većih zapadnih vojnih sila. Osim vozila tipa »buggy«, koja mogu biti naoružana različitim lakiem i težim naoružanjem, koriste se i vozila tipa »Jeep«, kao npr. Land Rover, Toyota (Land Cruisers), američki Jeep itd.

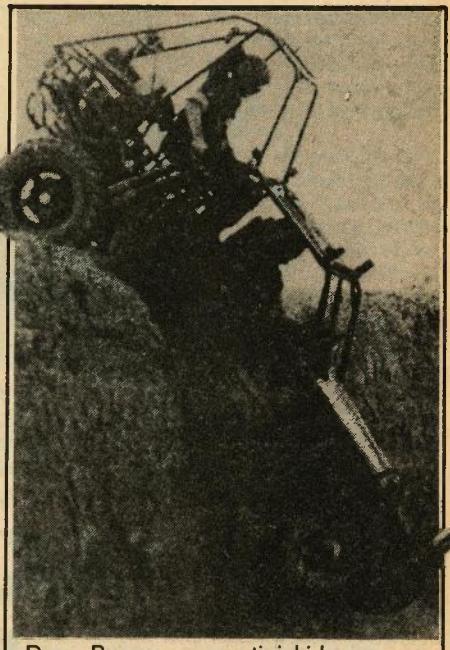
To su obično vozila bez krutog goriva, na čiji se zadnji dio montiraju nosaci za različite

vrste naoružanja. Na njih se mogu montirati protuzrakoplovne strojnice, npr. kalibra 12,7 mm, zatim bacači granata, protuoklopne vodene rakete, npr. »Hellfire«, MILAN, TOW itd. Takva vozila u manjim skupinama tada predstavljaju vrlo dobre izviđačke postrojbe, a također i vrlo snažne napadne postrojbe, koje mogu iznenada napasti neprijatelja (obično s boka) i nanjeti mu izuzetno velike gubitke. Takve su postrojbe iz sastava američkih i britanskih snaga nanijele Iračanima vrlo velike gubitke, napadajući iznenada njihove oklopno-mehanizirane snage protuoklopnim oružjima montiranim na LA/RV-vozilima i unoseći pometnju u njihove redove. Pri tom su koristili uglavnom LA/RV vozila, ali i vozila tipa »Jeep«. Prednost vozila tipa »Jeep«, s jedne strane, je u tome što su to razmjerno jeftina vozila, dobro se kreću po gotovo svim terenima i potrebne su minimalne dopune u konstrukciji. Svojom velikom pokretljivošću i snažnim naoružanjem predstavljaju vrlo opasno bojno sredstvo.

Operativna uporaba LA/RV-vozila počinje još od tzv. »Long-Range Desert Group Patrols« (patrolne pustinjske skupine dalekog doseg-a) iz drugog svjetskog rata. Ove patrolne skupine imale su vozila koja su mogla osigurati prijevoz određene količine hrane, vode, streljiva i goriva dostatne za izvršavanje samostalnih operacija na većim udaljenostima i u složenim uvjetima. Tada su se koristila srednje teška vozila, uključujući lakše kamione. Budući da su se tijekom godina pojavili novi tipovi terenskih vozila manjih dimenzija, puno pokretljivija i većeg doseg-a, u takve postrojbe su uvedena vozila koja tim postrojbama osiguravaju veliku samostalnost u izvršavanju određenih izviđačko-napadačkih zadataka.

U svijetu se već danas uspješno koriste (to se pokazalo i u zaljevskom ratu) ovakvi tipovi postrojbi s laganim terenskim vozilima za brze intervencije. Vozila se mogu spuštati padobranima iz zrakoplova kao i njihove posade, a također se mogu prenositi pomoću transportnih helikoptera.

Američka je vojska ispitivala više tipova LA/RV-vozila u svim mogućim uvjetima.

»Dune Buggy« — pustinjski buggy

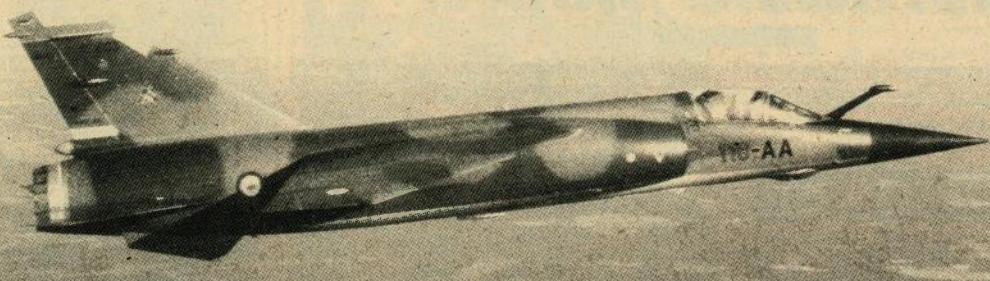
Test se sastojao od vožnje sedam različitih vozila, među kojima su bila i vozila koja nisu tipa LA/RV, po ispitnoj stazi dugoj 12,5 kilometara. Staza se sastojala od 25% loših poljskih puteva i 75% teškoprehodnog terena. Jedino je vozilo tvrtke »CHENOWTH« prošlo sve testove. Tom je vozilu u prosjeku trebalo 9,5 minuta da prode ispitnu stazu, dok je oklopnom transporteru M113A1 trebalo 32 minute, tenku M60 37 minuta, Porsche-Wieselu 22 minute, a HMMWV-u 18 minuta. Naravno da je američka vojska za svoje posebne izviđačkonapadne postrojbe izabrala vozilo tvrtke »CHENOWTH«. Ovo je vozilo zaista vrijedno pozornosti te čemo o njemu reći još nekoliko riječi.

CHENOWTH je do sada proizveo oko 30.000 komada ovakvih vozila, a nakon oписанog testa sklopio je ugovor o opremanju američkih oružanih snaga ovim vozilima. Američka je vojska 1983. g. tražila od CHENOWTH-a da ih opskrbi FAV-om (Fast Attack Vehicle) i samo 13 mjeseci kasnije 9. Infantry Division (Deveta pješačka divizija) je bila opremljena tim vozilima za visokobilno lako pješaštvo. Ova se vozila za američku vojsku i marinske korpuse proizvode u dvije inačice — za posadu od dva čovjeka i za posadu od tri čovjeka. Ubrzavaju do 48 km/h za 6 sekundi. Nose teret od 640 kg, svladavaju nagib od 60%, a voze bočnim nagibom od 40%. Doseg s punjenjem spremnika je 528 km. Svladava 30 cm visoku prepreku i prelazi vodene prepreke dubine 45 cm. Motor je izuzetno tih, a silueta vozila je vrlo mala.

Dakle, prednosti vozila tipa »Buggy«, a također vozila tipa »Jeep«, velika su u odnosu na veća, tromjaka vozila jer, osim što su mobilnija, a time i teža meta, ta vozila imaju malu siluetu, što također smanjuje mogućnost neposrednog pogadanja takvih ciljeva na bojišnicu. Čini se da su ovakva vozila unijela nešto sasvim novo u modernu strategiju ratovanja i da su u njoj za sebe izborila značajno mjesto.

Vozila kao »Jeep«, »Toyota« ili »Land Rover« prikazani na slici, bit će ujvek zanimljiva kupcima s konvencionalnim ili posebnim zahtjevima

Mirage F1-CR ima unutarnje Thompson-TRT OMERA izvidničke optičke kamere i SAT infracrveni Super Cyclope linijski pretraživač. IRLS prikazi se sa zrakoplova mogu prenijeti u stvarnom vremenu na zemaljsku postaju za obradu SARA

TAKTIČKO ZRAČNO IZVIDNIŠTVO

Pravovremeni izviđački prikaz bojišnice omogućuje učinkovitu uporabu vlastitog borbenog potencijala

Unatoč hrabrim riječima o mogućnosti dobivanja rata noću, u Zaljevu, mnoge važne taktičke izvidničke zadaće ili zadaće procjene nanesene štete, moralo se izvoditi danju, uporabom optičkih kamera. General Norman Schwartzkopf naglasio je nedostatak pravovremenih izvidničkih prikaza, kao jedan od nedostataka operacije »Pustinjska oluja«.

Za OS SAD rat je došao prerano jer će cjelebiti elektrooptički (EO) visokorazvijeni taktički zračno-izvidnički sustav (ATARS – Advanced Tactical Air Reconnaissance System) ulaziti u operativnu primjenu tek od 1993. godine. Od istaknutijih taktičkih izvidničkih zrakoplova u operaciji »Pustinjska oluja« samo su Mirage F1-CR francuskog ratnog zrakoplovstva, F-14A ratne mornarice SAD s TARPS-om (Tactical airborne reconnaissance podded system – Taktički zračni izvidnički u spremnike smješteni sustav) i Tornado GR.1A zrakoplovstva Velike Britanije (RAF – Royal Air Force – Kraljevske zračne snage) imali infracrvene linijske pretraživajuće kamere (Infra red linescan – ILRS) koje omogućuju dnevno/noćni rad. Od navedenih samo je F1-CR mogao prenijeti prikaze ciljeva uporabom sustava za radio-prijenos podataka (datalink), gotovo u stvarnom vremenu (real-time), (sni-

pripremili: MARKO PARIZOSKI
DAMIR GALEŠIĆ

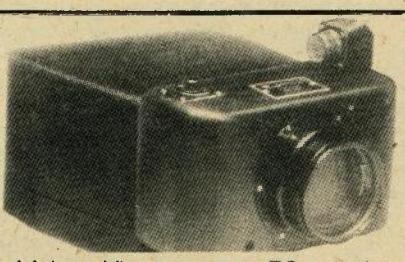
manje i istovremeni prijenos podataka korisniku), prema prijemnoj stanici SARA – zračno prenosiva zemaljska stanica za prijem zračno-izvidničkih podataka.

U Operaciji su ključnu nadzornu ulogu igrali sateliti sa skupnim STARS i AWACS radarima na zračnim platformama Boeing 707 podržani visokoletćim TR-1 zrakoplovima. Navedeni sustavi davali su radarsku sliku tla u operacijama »Pustinjski štit« (Desert Shield) i »Pustinjska oluja« (Desert Storm). Ti su sustavi omogućili i praćenje snaga u pokretu. Takoder, uporabljen je i jedan LCTAR radar postav-

ljen na helikopter SA.330 Super Puma, a služio je u otkrivanju mirujućih i pokretnih objekata iza bojišnice (letio je isključivo nad svojim područjem). To je, inače, bio prototip radara za odbačeni bojišni nadzorni sustav »Orchidee«, sad poznatiji kao »Horion«.

Ipak, za otkrivanje pojedinosti, Glavni se stožer Koalicijskih snaga oslanjao na namjenske zrakoplove RF-4C zračnih snaga i Nacionalne garde SAD, Jaguar GR.1A zrakoplovstva Velike Britanije, RF-5E zrakoplovstva Ujedinjenih Arapskih Emirata. Svi su spomenuti zrakoplovi opremljeni optičkim kamerama, a od njih su tri opremljena i infracrvenim (IC) osjetilima. Vjeruje se da su zrakoplovi Mirage zrakoplovstva Ujedinjenih Arapskih Emirata imali IRLS osjetila smještena u COR2 izvidničke spremnike, ali službeni govornik UAE nije htio otkriti da li su ti uređaji uporabljeni noću.

Optičke kamere i dalje daju najvišu rezoluciju slike u ispravnim uvjetima ali ne mogu omogućiti osnovnu pokrivenost, dan/noć/svi vremenski uvjeti, niti prijenos podataka (datalink) u stvarnom vremenu (realtime). Pogled na zračno izviđanje mijenja se razvijkom CCD osjetila (Charge Coupled Devices) i infracrvenih senzora koja mogu proizvoditi prikaze koje se bilježe na video-traku a koje se mogu preno-

Maleno Vintenovo 810xEO osjetilo zamjenit će kameru sa 70-milimetarskim filmom iste tvrtke

siti kao podaci (pomoću datalinka) u zemaljsku postaju.

Francuska je dala nešto od »okusa« elektrooptičke budućnosti primjenom zrakoplova Mirage F1-CR opremljenog sa SAT – Super Cyclope IRLS osjetilom (infrared linescan – infracrveni linijski pretraživač) koji je pomoću UHF prijenosa podataka (datalinka) vezan na zemaljsku postaju SARA koju je proizvela tvrtka Matra. SARA ima do osam specijalnih kabina s najmanje dvije osnovne, kabine za prijem prikaza/brzo tumačenje (interpretaciju) i kabine za prijenos obrađenih prikaza i podataka u armijsku zapovjednu mrežu.

Ovisno o dometu, infracrveni prikazi cilja mogu se datalinkom prenijeti neposredno u SARA postaju u svrhu motrenja u stvarnom vremenu (realtime). Jednakovrijedno, za simultano tumačenje, prikazi se mogu prenijeti na film pomoći Super Priam laserskog snimača tvrtke Matra (Laser Beam Recorder). Prikazi se mogu prenijeti (emitirati) na određene točke – ili u SARA postaju ili u druge odgovarajuće (kompatibilne) zemaljske postaje.

Britanska tvrtka Vinten, jedna od najpoznatijih tvrtki za proizvodnju zrakoplovnih kamera i izvidničkih sustava, isporučila je osjetila za britanske izvidničke zrakoplove Tornado GR.1A, od kojih je šest uporabljeno u Zaljevu. Izvedene zadatke sačinjavao je uglavnom, noćni lov na pokretne lansere raketa Scud. Tornado GR.1A je potpuno opremljen elektrooptičkim sustavom kojeg je objedinila (integrirala) tvrtka British Aerospace. Sustav je sačinjen od 4000 linescan uredaja (infracrveni linijski pretraživač) tvrtke Vinten, glave za pretraživanje smještene u malom podtrupnom ispustu i Vintenovih bočno-gledajućih, na »valjanje« stabiliziranih, zvjezdasto raspoređenih infracrvenih osjetila koja imaju mogućnost »zoomiranja« prikaza, a nalaze seiza, za IC zrake prozračnih prozora na oba boka trupa.

Linijski pretraživač i bočno usmjereni IC kamere rabe detektore tvrtke GEC Sensors koji rade u području ($8 \text{ do } 14$) $\times 10^3$ nm. Prikazi se bilježe na video-traku pomoći šest analognih video-snimača tipa 1066. Ti snimači pripadaju sustavu za upravljanje izvidničtvom tvrtke Computing Devices. Tri uredaja omogućavaju neprekidno snimanje tijekom leta, a tri koristi navigator za motrenje u stvarnom vremenu, za početnu procjenu tijekom leta (uz istovremeno usmeno izvješćivanje) kao i da bi se proizveli uredeni snimci posebnih dogadaja.

Za razliku od snimaka učinjenih fotooptičkom kamerom, snimci s Tornada znatno su prije uporabivi po slijetanju zrakoplova. No, puna prednost elektrooptičkih (EO) osjetila neće se

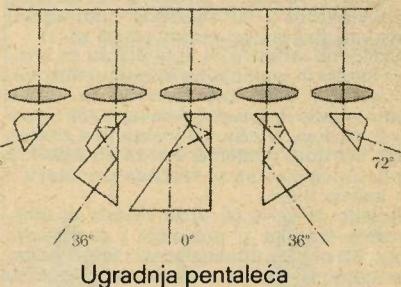
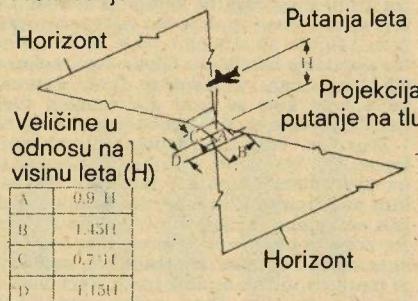
ostvariti bez mogućnosti prijenosa podataka s platforme u letu (downlink).

Nepostojanje ikakvog RAF-ovog operativnog zahtjeva za odgovarajućim prijenosom podataka iz leteće platforme možda je proisteklo iz nepostojanja zajedničkog standarda i zajedničkog video-formata u NATO savezu, a dijelom se može opravdati i financijskim razlozima. »Bilo je mnogo Vintena u Zaljevu«, izjavio je službeni govornik tvrtke. To govoriti kako malo, jer tvrtka ima svoje izvidničke sustave širom svijeta, ugradene u trup zrakoplova, ili ugradene optičke kamere u Vicon spremnike, razna elektrooptička osjetila i IRLS osjetila. Jedno od uporišta tvrtke na pariškom Aerosalonu bio je pustinjski maskirno obojani Jaguar GR.1A izložen uz Vintenovu seriju dalekodometnih fotografiskih spremnika

na dopunjeno je izvidničkim zadacima na malim visinama i pri velikim brzinama, sve dok učinak iračke protuzračne paljbe nije prisilio savezničke avione da napade i izvidničke zadatke izvode sa srednjih visina.

Proizvođač Recon Optical/CAI division iz SAD imao je u Zaljevu svoje KS-127 i KS-147 LOROP kamere na zrakoplovima RF-4C zrakoplovstva SAD, kao i na zrakoplovima RF-5E Saudijske Arabije. I turski zrakoplovi RF-4E koji su nadzirali sjever ratišta imali su Reconove kamere KS-146 u spremnicima. Prilikom udruženog vođenja borbi RF-4C zrakoplovi SAD sa KS-91 panoramskim i KS-87 bočnim kososnimajućim i Saudijski RF-5E sa KA-93 panoramskim kamerama osiguravali su obavještajno izvidanje i procjenu bombardiranjem nanesene štete. Zrakoplovi F-14 mornarice SAD

Prekrivanje na tlu

Prikaz prekrivanja na tlu mrežastom projekcijom

Prekrivanje tla, putanja leta kroz pet leća i prizmi kao i mrežasti prikaz područja snimanja u najnovijoj Zeiss Pentalens 57 izvidjačkoj kameri. Pentalens 57 je oblikovana za rad s malim do srednjih visina, širokokutna je (182,7 stupnjeva) i namijenjena zrakoplovima viših osobina (viših performansi).

Poprečno je prekrivanje prikazano pomoći pet mrežastih prikaza poprečnih na putanju. Snima se na traku širine 240 mm

Vicon 18600 za koso snimanje. Bokovi trupa zrakoplova imali su šest oznaka koje su naznačile šest izvršenih izvidničkih letova. Ti spremnici, možda, sadrže optičku kameru Type 690A, elektrooptička osjetila ili izmjenjujući varijantu. O sadržaju spremnika Vinten ne kazuje ništa.

U operaciji »Pustinjski štit«, u vremenu prije otvorenih borbi, naglasak je bio na daljinskom (standoff) izviđanju koje se odvijalo letovima na vlastitom području uz motrenje dogadaja iza granice, što dublje u području neprijatelja. Pritom se rabila LOROP kamera s velikim žarišnim daljinama, a izvidalo se sa srednjih i velikih visina. U »Pustinjskoj oluci« ovaj način izviđa-

s TARPS izvidničkim spremnicima imali su u Zeiss-u proizvedene CAIKS-153 A filmske kamere velikog dometa koje imaju žarišne daljine od 610 mm. Te su kamere bile namijenjene daljinskom izviđanju (standoff – izviđanje letom nad svojim položajima uz osmatranje u dubini neprijateljevog rasporeda). Kamera KA-93, na istom se zrakoplovu rabila za procjenu bombardiranjem nanesene štete s visina od 20.000 do 30.000 stopa. »Tvrtki Recon Optical/CAI postati će hladno oko srca« kad zrakoplovi RF-4C zrakoplovstva SAD izadu iz uporabe i kad se uvede ATARS, jer je dobitnik državnog ugovora (SAD) za EO kamere Loralov Fairchild division.

VRSTE PJEŠAČKOG STRELJIVA

Streljivo se razvrstava i klasificira prema osnovnoj namjeni, vrsti oružja i prema obliku i namjeni zrna

Prema osnovnoj namjeni, streljivo se dijeli na: bojno, manevarsko, vježbovno, školsko i ispitno. Bojno streljivo je osnovna vrsta streljiva u naoružanju, a koristi se u boju i na mirodopskim gadanjima.

Manevarsko streljivo (sl. 1) služi za imitaciju paljbe za vrijeme izvođenja taktičkih vježbi manevara i sl. Zrno može biti od drvena, bakelita, plastike ili prešanog kartona. Streljivo novije izrade uglavno je bez zrna. Bez obzira na način izrade manevarskog metka, osnovni je cilj sigurnost ljudi ispred oružja na daljinama većim od 20 m.

Vježbovno streljivo (sl. 2) se koristi za izvođenje školskih gadanja na minijaturnim vježbalištima, a služi kao zamjena zračnog streljiva, kako iz finansijskih, tako i iz sigurnosnih razloga. Vježbovni metak ima znatno manje barutno punjenje, a zrno od bakelita pomiješanog olovom se raspada pri udaru u bilo kakvo tijelo.

Školsko streljivo (sl. 3) se koristi za uvježbanje vojnika u punjenju i pražnjenju oružja. Po obliku, dimenzijama i težini odgovara bojnom streljivu, ali nema inicijalnu kapsulu i barutno punjenje. Obično se puni plastičnom masom, a čahura i košuljica imaju nekoliko okruglih otvora radi lakšeg raspoznavanja.

Ispitno streljivo se koristi za ispitnu gadjanje, provjeru funkcije oružja pri tormentaciji* cijevi, određivanju početne brzine, maksimalnog tlaka i dr. Optino streljivo za tormentaciju ima barutno punjenje uvećano za 15-20% u odnosu na bojno, a za ispitivanje funkcije automatskog oružja za 15-20% manje u odnosu na bojno.

PODJELA ZRNA PJEŠAČKOG BOJNOG STRELJIVA PREMA NAMJENI

vrste zrna su se zadržale uglavnom kod streljiva za pištolje i strojnice.

Zrna se šiljastim vrhom i donjim cilindričnim dijelom se još nazivaju laka ili nedalekometerna, a koriste se za gadjanje iz pušaka i puškomitrailjeza. Velika površina dna ovog zrna uzrokuje na putanji vrtloženje zraka iza zrna, zbog čega se smanjuje domet. Dobra strana ovog zrna je što velikom površinom naliježe na stijenu cijevi, te na taj način pogoduje brtvljenju. Gleda toga, neke vrste zrna imaju u zadnjem dijelu konusno udubljenje koje se, pod djelovanjem tlaka barutnih plinova, širi i poboljšuje brtvljenje.

Zrna sa šiljastim vrhom, cilindričnim srednjim i konusnim zadnjim dijelom su zrna suvremenog tipa sa najboljim balističkim osobinama. Zbog zadnjeg konusnog dijela smanjeno je djelovanje vrtložnih struja iza zrna, te imaju veći domet. Zbog svoje dužine, obično su teža od ostalih, pa, iako imaju manju početnu brzinu, imaju veći domet i energiju na cilju. Zbog malog cilindričnog dijela imaju nešto slabije brtvljenje. Ova zrna se još nazivaju dalekometerna, a koriste se za mitraljesco streljivo.

PODJELA ZRNA PJEŠAČKOG BOJNOG STRELJIVA PREMA NAMJENI

Kod pješačkog bojnog streljiva podjelu prema namjeni zrna možemo napraviti u tri grupe. Prva grupa su zrna za uništavanje živih ciljeva i kao mjera učinkovitosti na cilju je iznos kinetičke energije zrna. Ta se zrna najčešće nazivaju »obična«, a mogu biti laka i teška – univerzalna. Kako su ova zrna relativno mekana, udarom u tvrdo tijelo dolazi do deformacije i smanjenja probojne moći.

Za izbacivanje čovjeka iz stroja potrebna je energija od 80 – 100 Nm. Zrno suvremene puške (kal. 7,62 mm) početne brzine do 840 m/s, raspoložive na udaljenosti od 50 m energijom dovoljnom za probijanje čelične ploče deblijine 6 – 12 mm, zida od cigle deblijine 200 mm, nasipa od šljunka deblijine 150 mm i drveta deblijine 700 mm. Njegova je energija na 500 m daljine oko 860 Nm, dakle znatno više nego što je potrebno da se onesposobi čovjek.

Druga grupa su zrna za uništavanje ili onesposobljavanje tehničkih sredstava. Tu ubrajamo probojna (pancurna), probojno-zapaljiva, probojno-obilježavajuća, probojno-zapaljivo-obilježavajuća i zapaljiva zrna.

Probojna zrna (sl. 5. a) koriste se za gadjanje oklopjenih tehničkih sredstava. Zrno je slično običnom zrnu, ali mu je jezgra od specijalnog čelika legiranog kromom, molibdenom ili volframom. Između jezgre i košuljice

zrna nalazi se olovno-antimonska legura koja sprečava rikošet zrna i eventualno lomljenje jezgre pri udaru u oklop. U tablici I vide se podaci o probijanju nekih probojnih zrna (pod kutem 90° u oklopnu ploču srednje tvrdoće).

Proboljno zapaljivo zrno (sl. 5.b) koristi se za gadjanje ciljeva s lako zapaljivim tvarima (spremni goriva, cisterne sa gorivom i uljima i dr.) radi izazivanja požara. Po konstrukciji je slično probojnom s tom razlikom što umjesto olovno-antimonske legure u vrhu ima zapaljivu smjesu. Sastav zapaljive smjesje je obično aluminij u prahu pomiješan s metalnim oksidom koji pri izgaranju daje intenzivni plamen uz temperaturu preko 2000 K. Za paljenje smjese dovoljna je temperatura oko 900 K koja se razvije pretvarjanjem kinetičke energije u toplinsku.

Proboljno-zapaljivo obilježavajuće zrno (sl. 5.c) je veoma slično probojno-zapaljivom zrnu s tom razlikom što na dnu ima traser, pa se koristi u kombinaciji s probojnim i probojno-zapaljivim zrnima za obilježavanja putanja. Traser može biti smješten u metalnoj čahurom ili direktno utisnut u zadnji dio jezgre zrna.

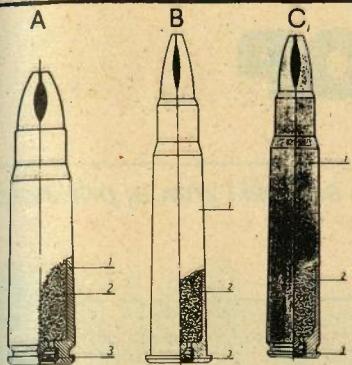
Probojno obilježavajuće zrno (sl. 5.d) je po konstrukciji identično probojnom zrnu kojem je ugraden traser, radi olakšanog praćenja leta zrna.

Zapaljivo zrno (sl. 5.e) se koristi za izazivanje požara. Sastoji se od mesingane košuljice i čelične cijevčice za smještaj zapaljive smjesje. Paljenje zapaljive smjese je kao kod probojno zapaljivog zrna.

Treća grupa su zrna za korekturalnu paljbu, a to su obilježavajuća i korekturna zrna.

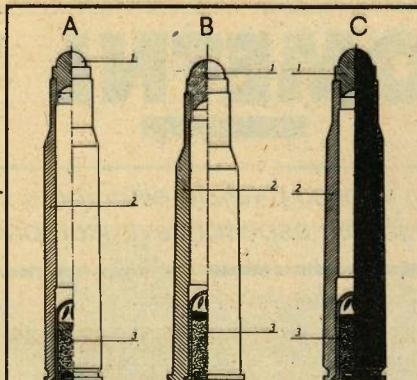
Obilježavajuće zrno (sl. 6.a) ili trasirajuće zrno ima u dnu obilježavajuću smjesu (pri-pala i svjetlačna smjesa) koja se pali barutnim plinovima u cijevi i potinje ostavljati trag na dijelu putanje zrna. Zrno se koristi za gadjanje brzopokretnih ciljeva u kombinaciji s ostatnim streljivom. Kod nekih zrna, obilježavajućem sastavu se dodaju materije za bojenje plamena (peroksid barija je zeleno boja; stroncij je crvene boje). Nedostatak ovih zrna je u tome što im se u tijeku leta smanjuje masa pa se javlja usporjenje (putanja zrna se ne poklapa sa putanjom bojnog zrna). Taj se nedostatak riješava na način da se zrno pali na određenoj daljini od usta cijevi, a vrijeme izgaranja smjese odgovara dijelu putanje na kojemu zrno prati putanju bojnog zrna (obično je to oko 900 m).

Korekturno zrno (sl. 6.b) se koristi kao pokazno, tj. u momentu udara u cilj označava mjesto pogotka. Učinak na cilju je slab pučanj i plamen koji je uočljiv na većem odstojanju. Zrno je kompletirano udarnom iglom, koja pri pogotku cilja zbog inercije pali kapsulu koja izaziva rasprskavanje zrna, a zapaljiva smjesa stvara oblak bijelog dima, što olakšava uočavanje pogotka.

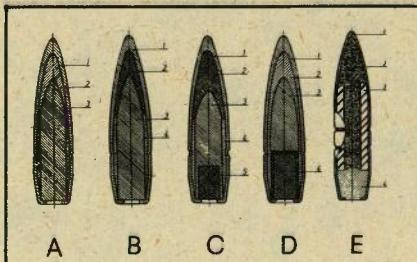
Slika 1. Manevarsko streljivo

A – manevrski metak 7.62 mm M68, B – manevrski metak 7.62 mm M71 (S), C – manevrski metak 7.9 mm M69, 1 – čahura; 2 – barutno punjenje; 3 – inicijalna kapsula

Slika 2. Vježbovno streljivo,

A – vježbovni metak 7.62 mm M60 »Browning«, B – vježbovni metak 7.62 mm M60 (S), C – vježbovni metak 7.9 mm M71, 1 – zrno; 2 – čahura; 3 – punjenje

Slika 4. Oblici zrna

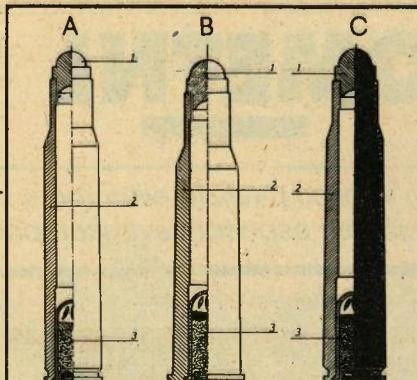
A – zrno sa zaobljenim vrhom i donjim cilindričnim dijelom, B – zrno sa šiljastim vrhom i donjim cilindričnim dijelom, C – zrno sa šiljastim vrhom, cilindričnim srednjim i konusnim zadnjim dijelom, 1 – košuljica zrna; 2 – olovna jezgra

OSTALI ELEMENTI PJEŠAČKOG METKA

Pored zrna pješački metak se sastoji od čahure, barutnog punjenja i inicijalne kapsule.

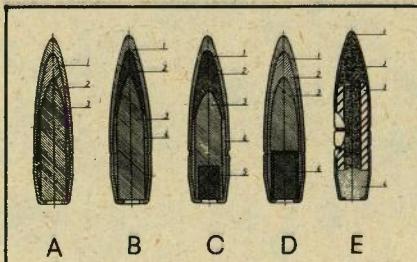
Čahura kod pješačkog streljiva ima tri osnovne funkcije, a to su sjedinjavanje elemenata metka u integralnu cijelinu, zaštita barutnog punjenja za vrijeme čuvanja - uskladištenja i zaštita ležišta metka za vrijeme opaljenja. Čahure se izraduju od kvalitetnog mesinga ili mekog ugljičnog čelika. U dnu čahure je otvor za utiskivanje inicijalne kapsule, a po obodu je izrađen utor za Zub izvlakača čahure.

Barutno punjenje je strogo određena količina baruta odgovarajućeg oblika i balističkih karakteristika, koja izgaranjem u barutnoj komori stvara tlak potreban za izbacivanje zrna iz cijevi određenom početnom brzinom. Punjenje za pješačko streljivo je

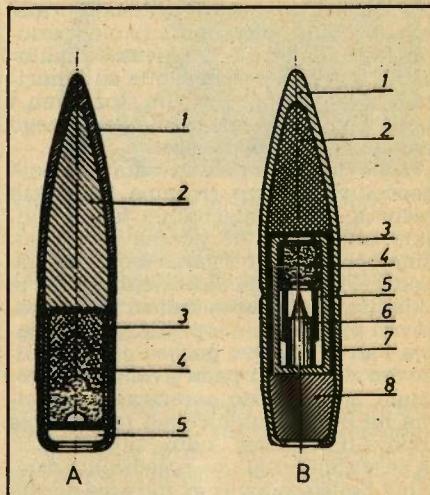
Slika 3. Školsko streljivo

A – školski metak 7.62 mm za pištolj i strojnici, B – školski metak 7.62 mm M65, C – školski metak 7.62 mm M62 za »Browning«, D – školski metak 7.62 mm M62 (S), E – školski metak 7.9 mm M61, 1 – košuljica zrna; 2 – plastična masa; 3 – čahura

Slika 5. Zrna za uništavanje tehničkih sredstava

A – probajno zrno (1 – košuljica; 2 – olovno-antimonska legura; 3 – čelična jezgra), B – probajno-zapaljivo zrno (1 – košuljica; 2 – zapaljiva smjesa; 3 – čel. jezgra; 4 – olovno-antimonska legura), C – probajno-zapaljivo-obilježavajuće zrno (1 – košuljica; 2 – zapaljiva smjesa; 3 – čelična jezgra; 4 – olovno-antimonska legura; 5 – traser), D – probajno-obilježavajuće zrno (1 – košuljica; 2 – olovno-antimonska legura; 3 – čelična jezgra; 4 – traser), E – zapaljivo zrno (1 – košuljica; zapaljiva smjesa; 3 – čelična cjevčica; 4 – olovno-antimonska legura)

Slika 6. Zrna za korekturu paljbe

A – obilježavajuće zrno (1 – košuljica; 2 – olovno-antimonska legura; 3 – čahurica; 4 – obilježavajuća smjesa; 5 – poklopčić), B – korekturno zrno (1 – košuljica; 2 – zapaljiva smjesa; 3 – čahurice; 4 – inicijalna kapsula; 5 – prsten zadržać; 6 – udarna igla-nosač; 8 – olovo)

obično od nitroceluloznog baruta koji je najčešće u obliku pločica (debljine 0,1 – 0,3 mm) ili u obliku štapića.

Inicijalna kapsula je namijenjena za pripaljivanje barutnog punjenja, a utisнутa je u

dno čahure. Tijelo kapsule je obično od meisinga punjeno inicijalnom smjesom od živinog fulminata, kalcijevog klorata, antimognog trisulfida, a u novije vrijeme od tzv. sinoksida (nekorodirajuće smjesa).

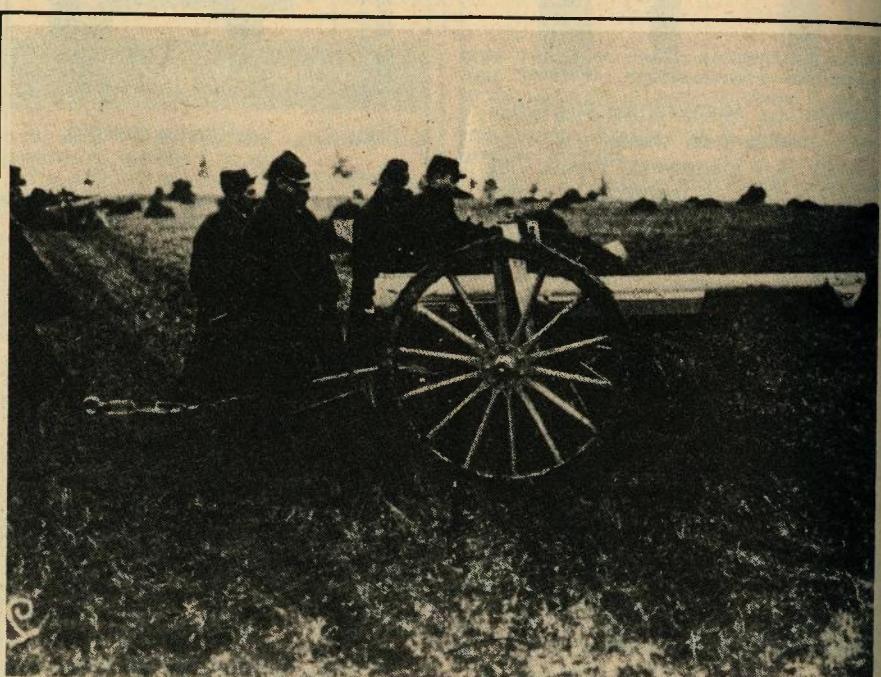
BRZOMETNI TOP

Početkom XX. stoljeća topništvo je predstavljalo elitni rod u kojem se veliki značaj pridavao tehničkom osposobljavanju topnika

piše: BORIS ŠVEL

Uprvi svjetski rat topništvo je ušlo s izrazito manevrskom takтиkom. Osnovna zamisao uporabe bila je približiti se galopom težinsnom mjestu bitke, oružja što brže pripremiti za paljbu, neposredno ciljujući ispaliti nekoliko odlučujućih hitaca (po mogućnosti šrapnела), te se što brže pokupiti i odgalopirati dalje. Pouke burskog rata (1899.-1902.), gdje se pokazala ranjivost otkrivenog topništva u odnosu na preciznu puščanu paljbu otvaranu iz zaklona ili iza maske, ili rusko-japanskog rata, koji je donio posredno ciljanje (panoramski ciljnik »Görtz« M1905) i zaklonjene vatrenе položaje, bile su ignorirane u ondašnjim glavnim stožerima, i smatrane prije zastranjenjem nego putokazom za budućnost.

Tako je prva godina rata donijela neočekivano brzo trošenje topničkih resursa, kako materijalnih, tako i ljudskih. Slijedeća, 1915. godina bila je godina očajničke reorganizacije, izmijene taktičke, izvlačenja zastarjelih oružja iz skladišta i poticanja industrije na masovnu proizvodnju topničkog naoružanja i streljiva. Ovo posljednje je neminovno dovelo do pada kvalitete materijala, što se često osvjećivalo topnicima na bojištu (uključujući razbijanje topova u komade). Godine 1916. situacija se stabilizirala i na pojedinim odsjecima bojišta počinje grupiranje oružja pod jedinstveno zapovjedništvo, pri čemu planiranje paljbi postaje gotovo znanstvena disciplina, te dolazi do topničkih dvoboja golemih razmjera, primjerice, kod Verduna. To, uskoro, postaje opće stremljenje, a osobito se u organizaciji topništva ističe, da tada anonimni, njemački pričuvni topnički dopukovnik Brüchmüller, koji djeluje prvo na istočnom, a zatim na zapadnom ratištu. Za bilo kakav pomak bojničice postaje presudna topnička potpora, i topnički časnici zapravo preuzimaju planiranje ratnih operacija. Sve to je doseglo vrhunac 1918., s time da su topnici zadržali odlučujući utjecaj u zapovjedništvinama većine vojski sve do drugog svjetskog rata. No, vratimo se godinama pred prvi svjetski rat.

Rodonačelnik svih suvremenih topova — Francuski brzometni top M1897.

Kalibr 75 mm; dužina cijevi u kalibrima 34,5; masa oružja 1250 kg; masa projektila 5,3 kg; početna brzina zrna 550 m/s; domet 8000 m; elevacija od -10 do +19°.

Govoreći sasvim općenito, topništvo je početkom XX. stoljeća predstavljalo u svim vojskama elitni rod. Dok je kojaništvo, kao socijalno najpoželjnije, novačilo plemiće za časnike, a bogate seljake za vojnike (doduše, pričuvni je konjanik trebao uzdržavati i pričuvnog jahačeg konja), za to vrijeme je topništvo davalo prednost tehničkom obrazovanju kadrova. Za primjer, spomenimo da su u Austro-Ugarskoj, po završetku kadetske škole (po rangu između vojne gimnazije i vojne akademije), jedino topnici i opkopari odmah postajali časnici, dok su kadeti ostalih robova, uključujući mornaricu, morali određeno vrijeme stažirati. Što se vojnika tiče, topništvo je imalo prednost pri izboru novaka, a važne su bile tehničke vještine i fizička snaga. Jahaњe je bilo temelj obuke zbog velikog broja konja. Topnici su, kao i konjanici,

često nosili skraćene inačice vojničkih pušaka (karabine, musketone), a u nuždi ih se opremalo zastarjelim i/ili inferiornim osobnim naoružanjem. Uvjježbanost osoblja je redovito bilo na visokoj razini.

Druga polovica XIX. stoljeća donijela je ubrzani razvoj naoružanja, pa i onog topničkog. Dok su Zrinjski i Jelačić ratovali gotovo identičnim naoružanjem, pred kraj XIX. stoljeća svi su topovi imali zatvarače. Kruppov klinasti zatvarač koristio je mjedenu čahuру za zaptivanje ležišta metka, dok je De Bangeov okretno-čepni tip koristio osobiti zaptivač, te je omogućavao uporabu barutnih punjenja u, najčešće sviljenim, vrećicama. Danas potpuno zaboravljeni Nordenfeldtov ekscentrični zatvarač je, kao i Kruppov klinasti, zahtijevaо punjenje u čahurama.

Turski topnici poziraju sa svojim oružjem, Kruppovim komercijalnim modelom od 75 mm. Ovakvo izlaganje bilo je karakteristično za topničku taktiku pred I. svjetski rat.

No, osnovni problem je predstavljalo trzanje oružja. Na brodovima se problem odvajkada rješavao time, što bi se trzaj kontrolirao lancima kojima je top bivao privezan za stijenu broda. Profinjenije rješenje je bilo podmetnje kosine pod kotače topa: top bi se, gonjen trzajem, popeo na kosinu, a zatim vratio djelovanjem vlastite težine. Konačno, dovoljno masivno postolje bi jednostavno apsorbiralo trzaj. Jasno, ovakva rješenja bila su prihvatljiva samo za brodsko, odnosno tvrđavsko topništvo. Na bojištu su topnici morali, nakon svakog hica, top na rukama vraćati na mjesto. Ponekad iscrpljeno ljudstvo nije moglo vraćati topove, te bi se, pri kraju bitke, oružja našla izmješana sa svojim streljivnim karama, pa čak i poljskim kuhanjama!

Napredak hidraulike u 50-im i 60-im godinama je ukazao način, na koji treba rješavati problem: klip pričvršćen na cijev, a koji klizi kroz viskoznu tekućinu koja djeluje kao kočnica. Slijedeći korak bilo je dodavanje opružnog povratnika, koji bi cijev vratio u početni položaj. No,

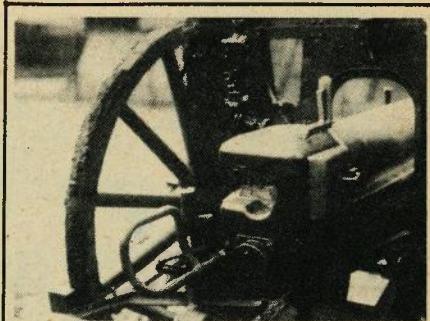
pretakanje ideje u funkcionalno oružje nije išlo lako, budući da se zahtijevala jednostavnost, čvrstina i dovoljno mala masa da šest konja može vući cijeli sustav. Francuzi, vodeća topnička sila, su riješili problem i nastao je »brzometni top«.

Poljski top M1897 od 75 mm imao je jednostavni jednokraki lafet, na kojem se nalazila kolijevka u kojoj je bio protutrzajući sustav. U kolijevci je bila cijev s Nordenfeldtovim zatvaračem. Punilac bi ubacio sjedinjeni metak, okrenuo blok zatvarača za 120 stupnjeva, ciljač bi zauzeo elemente i opadio. Cijev bi se trznula oko metar, no lafet bi ostao na mjestu, zahvaljujući maloj lopati ukopanoj na kraju kraka. Budući da nitko nije trebao bježati od podivljalog topa, niti ga gurati natrag na početno mjesto, cijela radnja se mogla odmah ponoviti. — Topnici su klecali oko oružja, stoga je za njihovu zaštitu postavljen štit. Bio je to top budućnosti i izazvao je paniku u vojskama širom Europe.

Najime, top je držan u dubokoj tajnosti. Ništa nije objavljeno o dometu, ma-

si oružja i zrna, ili ostalim karakteristikama. Nitko nije znao što je u protutrzajućem sustavu, niti zašto radi tako glatko. Išlo se čak tako daleko da se Amerikanci, kasnije, tijekom rata, kad su raskopali top radi serijske proizvodnje, optužilo za kradu vojnih tajni (odgovor je bio jednostavan — pojedinačna izrada, s finim tolerancijama i ručnim podešavanjem, ponos arsenala u Puteauxu). Nekoliko osoba, koje su pokušale doći do tih važnih podataka, završilo je po francuskim tamnicama.

Za jedno vrijeme koje nije osobito mario za vojne tajne, ovo je bio priličan uspjeh. Tako su vojni ataše gutali svakake glasine, pišući izvješća svojim pretpostavljenima. »M1897 može«, pričalo se, »ispaliti 60 zrna u minutu, ima domet preko petnaest kilometara, a streljivo mu je tako razorno, da mu se ništa ne može suprotstaviti«. Sazvani

Njemački brzometni top od 77 mm, Kruppove proizvodnje. Lijepo se uočava klinasti zatvarač i rani Götzov panoramski ciljnik. U suštini malo toga se promijenilo do današnjih dana.

su parlamenti, tiskali su se pamfleti, generalštabovi su zasjedali. Uglavnom, svi su tražili protuoružje, po mogućnosti vlastiti brzometni top. Pojavila su se i ozbiljnija pitanja: treba li smanjiti broj topova, s obzirom na povećanu vatrenu moć, ili iskoristiti prednosti brže paljbe? Neće li opskrba streljivom zatajiti pred toliko povećanom potrošnjom?

Krupp je ubrzo proizveo slično oružje i ponudio ga na prodaju. Među kupcima je bio i Japan, koji ga je i koristio u ratu protiv Rusa 1904./05. Tako su pronađeni odgovori na dotadašnja pitanja. Zaista, brza paljba jest bila korisna u određenim situacijama, no inače se streljivo nije uludo rasipalo i paljicom se moglo upravljati. Tako je brzometni top bio prihvacen u svim europskim vojskama i postao njihovo temeljno naoružanje u prvom svjetskom ratu.

CRKVENI REDOVI U HRVATA

Dominikanci i franjevci u povijesti Hrvata ostaviše nam brojne tragove vrijednih djela

piše: TIHOMIR DUJMOVIĆ

Nažalost nije odveć znano da je svijet hrvatskog srednjovjekovlja bio prepun siromašnih, obespravljenih i jadnih ljudi, koji su se u takvim uvjetima okupljali oko svojevrsnih zajednica, vrlo čvrsto vezanih uz Crkvu. Uz takve siromahe postojali su i oni siromasi koji su se iz asketsko-vjerničkih motiva odricali bogatstva ili bi slobodno izabrali da kao siromasi žive među siromasima. Za njih je to jednostavno bilo pitanje vlastitog pogleda na svijet, vlastitih prosudbi o životnim prioritetima, ako hoćete pitanje pogleda na duhovnost koja bitno uzvišuje materijalno. Kad govorimo o tim redovima u to vrijeme, onda nam valja spomenuti se dominikanaca i franjevaca. Inače, kad je o takvom pogledu reč, zanimljivo je da je Crkva još u apostolsko vrijeme ustvrdila kako bogati nisu vlasnici već samo upravitelji svojih dobara. To gledanje, da su siromasi jednaki bogatima u svojim pravima, uvjetovalo je da se pod nadzorom Crkve razvijaju ustanove kršćanske solidarnosti i pomoći gladnima, obespravljenima i potlačenima.

Pojavom prosjačkih redova u 13.-om stoljeću iz temelja se mijenja opći stav prema siromaštvu i siromasima, koji na neki način postaju simbol duhovnosti, skromnosti i plemenitosti, nasuprot onih što svrhu življena vidješe u materijalnom. Aktivno se založivši, na taj način dominikanci i franjevci su pridonijeli rehabilitaciji siromašta u smislu da su energično pobijali mišljenja kako je siro-

Slika Majke Božje mnoge je siromahe obogaćivala i nadahnjivala

maštvo rezultat kakvog grijeha.

Dapače, u razmišljanjima Franje Asiškog, utemeljitelja franjevačkog reda, siromaštvo je navještaj Radosne vijesti. Kako su i dominikanci i franjevci u povijesti Hrvata ostavili brojnih trgovina vrijednih dijela, recimo osnovne riječi o ta dva crkvena reda.

Dominikanci ili Red braće propovjednika

Riječ je o Redu što ga je utemeljio jedan Španjolac, Dominik de Guzman, radi propovijedanja obnove kršćanstva u duhu apostolske tradicije. Organizirani po uzoru na sveučilišne korporacije, dominikanci se

individualno i institucionalno odriču posjeda i crkvenih beneficija. U Redu se organizira život u kojem vrhovna vlast ima jedno tijelo koje biraju svi članovi, dok služba izabranih starješina podliježe permanentnoj rotaciji. Zanimljivo je da se dominikanci regrutiraju ponajviše iz gradova i sredina s razvijenim školstvom. Grgur IX imenuje ih 1233. godine propovjednicima protiv krivovjerja i službenim »istražiteljima heretičke zloće« na jugu Francuske, u Lombardiji, ali i u Hrvatskoj. Zanimljivo je da drugi opći zbor u Bologni 1221. godine pod osobnim Dominikovim predsjedanjem, donosi odluku o osnivanju samostana u Ugarsko-hrvatskom kraljevstvu.

Tu iznimno važnu misiju Dominik povjerava Pavlu Dalmatinu, profesoru Sveučilišta u Bologni, koji s trojicom prijatelja utemeljuje prve zajednice na hrvatskom prostoru. Samostani dominikanaca u srednjem vijeku ravnomjerno pokrivaju čitav hrvatski prostor. U četvrtom desetljeću 13.-og stoljeća dominikanci uspješno misionare u Bosni. Od svojih početaka dominikanski se red opredjeljuje za studij kao način učenja. Tako unatoč zabranj uvođe Aristotelovu filozofiju na Pariško sveučilište, na kojem studiraju i brojni Hrvati. U vrijeme otkrića Novog svijeta upravo oni postavljaju pitanje štovanja ljudskih prava (Korčulanin Vinko Paletin).

Hrvatski dominikanci isakuju golemu ljubav prema knjizi i učilištu. Svaki samostan tako biva školom, školom slobodnih vještina (artium) i školom teologije, dakako za članove Reda, ali i za pripadnike redovničkog i svjetovnog klera baš kao i za laike. Po uzoru na dominikanski »studium solenne« Kažotić će u Zagrebu ustrojiti Katedralnu školu. Inače, valja spomenuti i činjenicu da u zadarskom samostanu još od davne 1553. godine djeluje »studium generale«, škola sa svim sveučilišnim pravima i dosežima onog vremena, te je de facto riječ o prvom i najstarijem hrvatskom sveučilištu. Isto tako kad je o povjesnim podacima riječ valja znati i podsjetiti se na Biblioteku dubrovačkih dominikanaca, kao i na samostan koji datira iz davnog 13. stoljeća kojeg mnogi povjesničari redovito spominju kao najznamenitiju evropsku knjižnicu sve do 17. stoljeća.

JABAGIONES CASTRI IZ 12. STOLJEĆA

Obrambeni ustroj Hrvatske u dvanestom stoljeću zasnivao se na županijskim utvrđama u kojima su vojničke dužnosti obnašali gradukmeti ili slobodnjaci

Edno od najtajnijih poglavija hrvatske povijesti jest pitanje što se zbivalo sa Slavonijom, odnosno Posavinom od dolaska Madara u Panoniju krajem 9. st. pa do osnutka zagrebačke biskupije 1094. godine. Pod čijom vlašću je bio prostrano područje između Gvozda (današnja Kapela) i Drave? Južno od Gvozda egzistirala je u lokalnim okvirima snažna hrvatska država, a uz Dravu i u istočnoj Slavoniji nesporno su vladali Madari.

U svakom slučaju, datum kad je madarski kralj Ladislav osnovao zagrebačku biskupiju, koja je tada bez dvojebića bila u funkciji učvršćenja vlasti krunе sv. Stjepana, označava onaj zadnji mogući termin madarskog osvajanja ovog područja, a južna granica biskupije predstavlja okamenjenu državnu granicu Madarskog i Hrvatskog kraljevstva tog vremena. Na tom području, kao i na područjima drugih slavenskih državnih tvorevina na koje su našli Panoniji, Madari preuzimaju stari slavenski upravno-vojni ustroj temeljem na županijama i županima. Svaka županija imala je jednu ili više utvrda o čijoj obrani se brinula grupa ljudi koje u dokumentima nazivali se castri. U našoj historiografiji taj termin obično prevode kao gradukmeti ili samo slobodnjaci, što svakako ne odražava pravi značaj ovog društvenog sloja. Radi se o vojničkim klanovima koji su bili zaduženi s izvjesnim vojnim funkcijama, a zauzvrat su živjeli na kraljevom zemlji i nisu plaćali dažbine. Oni prvotno nisu bili plemići, ali su to uglavnom svim postali, ponajviše oko polovine 14. st. Prvotno je jobagiona castri najviše bilo u utvrđama duž tzv. vojnog puta i u dvjema županijama koje su granicele s onovremenom hrvatskom državom. Riječ je o županijama Gorica, područje uz gornji tok Kupe te uz Koranu i Mrežnicu, i Gora, približno teritorij Siska i Banje.

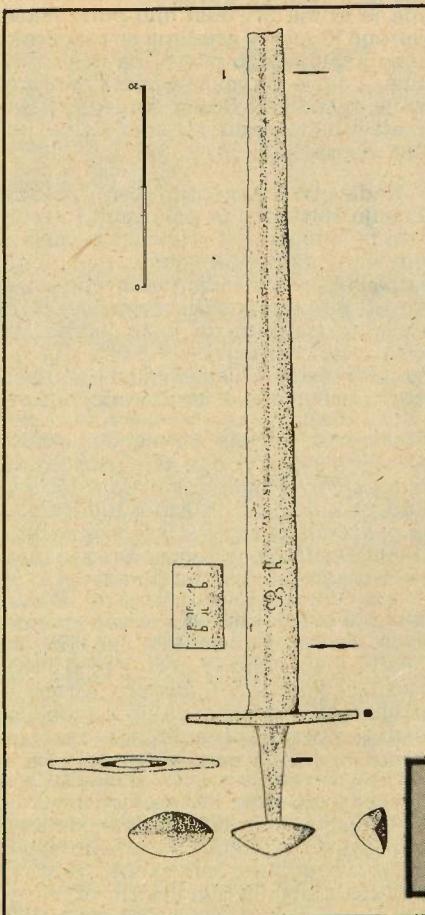
Na našoj ilustraciji željeli smo rekonstruirati izgled jobagiona castri iz 12. stoljeća. Njegov opći izgled se ije bitnije razlikovao od suvremenih zapadnoevropskih vojnika pa smo se u nedostatku izvornih predmeta i ikonografskih podataka poslužili analogijama.

Ratnik na glavi ima kacigu osobenog tipa zajedničkog čitavoj istočnoj Europi. Radi se o vrsti kacige na provjesla, iskovane od nekoliko medusobno zakovanih komada željeza. Rubovi pojedinih željeznih ploča su valjito isječeni i ukrašeni mjenjenim trakama. Datiraju ih od 10 do 12. st., a bili su prilično rašireni i u Madarskoj. Na ilustraciji je prikazan tipičan primjerak koji se inače nalazi u arheološkom muzeju u Pečuhu. U našim muzejima ovakvih kaciga nema. Tek se u

Piše:
TOMISLAV ARALICA

Koprivnici čuva jedan primjerak naden u Dravi koji ima atipičan oblik pa nije sigurno da li ga možemo svrstati u ovu grupu.

Pancirni oklop je u 12. stoljeću sasvim udomačen kod viđenijih ratnika, posebno konjanika. Potvrdu tome nalazimo i u privilegiju kog 1224. godine kralj Andrija II izdaje potomcima jobagiona castri iz Klokoča u goričkoj županiji koji su se razgranali u devet loza, i u kome im se nalaze obveza da u slučaju potrebe šalju u kraljevu vojsku 15. oklopnika (loricatos) i 200. pješaka (pedites).

Naš ratnik u lijevoj ruci drži štit izduženog srcolikog oblika. Pod utjecajem čuvene tapiserije iz Bayeuxa, ova vrsta se obično naziva normanskim štitom, makar nema dvoje kako je tip tijekom 11. i 12. stoljeća bio općeprihvoren u čitavoj Europi. Štit je drven, katkad ima željezni umbo u sredini, a s vanjske strane je obložen obojanom i reljefno ukrašenom kožom. Ukrasi na štitu kreću se od geometrijskih motiva pa do ranih heraldičkih prikaza zwijeri, ptica i drugih životinja. Osobito su omiljene bile pantele, heraldički motiv donijet za križarskih ratova s istoka.

Mač koga naš ratnik drži u ruci različiti autori različito nazivaju. U nas je udomačen naziv a tip po Nadolskom. Prema Oakeshottu radilo bi se o sjecivu tipa X, glavici drške tipa A i križnici tipa 1. Po osobnom obliku glavice drške ove mačeve u nijemackoj literaturi nazivaju Paranussknauf, a u engleskoj Brazil-nut. Riječ je o mačevinama koji su širom Evrope naslijedili raznolike poslijekarolinške ranosrednjovjekovne tipove mačeve. Još uvek imaju kraće sjecivo sa zaobljenim vrhom, prvenstveno namijenjeno za rez. Kod nas je naden veći broj takvih mačeva i to uglavnom u riječnim koritim. Primjerak na slici je crtan prema maču iz Gradskog muzeja u Karlovcu za koga nije poznato mjesto nalaza, ali je ono vjerojatno u okolini, dakle na području bivše goričke županije.

Mačevi a tipa javljaju se krajem 10. stoljeća da bi tijekom 11., 12. i 13. st. egzistirali uz druge tipove srednjovjekovnih mačeva. Radi se o velikoj grupi mačeva naladenih širom Europe, unutar koje se pojedini primjeri razlikuju u brojnim detaljima što pomaze datatizaciji predmeta. Za dataciju mača iz Karlovca najviše koriste natpisi i oznake na sjecivu. S jedne strane mač imao je mjenjenim žicom intarziranu rozetu i slovo R, a s druge strane dva slova B između kojih je simbol sličan krizu. Postoji nekoliko mačeva sa sličnim oznakama koje gotovo sigurno predstavljaju liturgijske invokacije, inače omiljene u 12. i 13. st. Medu tim mačevinama je najpoznatiji mač sv. Mauricijusa iz kraljevske oružarnice u Torinu, datiran u prvu polovicu 13. st. Sličan mač iz muzeja u Toweru, London, datira u čitavo 13. st. Za naš mač je 13. st. prekasna datacija, kao što je i 11. st., koje mu je atributirano u domaćoj literaturi, prerana.

Slikovna ilustracija gradukmeta iz 12. stoljeća otisnuta je na pretposljednjoj stranici ovog broja »Hrvatskog vojnika«. Ilustraciju je izradio Višeslav Aralica.

HRVATSKA REVIIA - HRVATSKOJ

Vinko Nikolić, svakako jedno od najpoznatijih imena hrvatske emigracije, poznati i priznati književnik, nakladnik, pokretač i urednik »Hrvatske revije«, dočekao je svoj životni san: sada je on i »Hrvatska revija« – u slobodnoj Hrvatskoj

Hrvatska revija nije časopis koji je »plovio« mirnim vodama, imao je burnu i opasnu plovidbu. Živio je nekada iz broja u broj, u skoro trajnoj pogibelji da prestane izlaziti. Njezinoj dugotrajnosti koristila je smiona ustrajnost njezina urednika. Jer, Reviju nije trebalo samo uredavati, nekada više, nekada manje ispisivati (prema pristigloj suradnji), nego ju je trebalo i financirati, a trebalo je, uz dužnosti urednika i uprave, obavljati i sve druge, nekada i teške fizičke, često prozaične poslove: od rukopisa do otpreme na poštu... No, svejedno, neka unutarnja snaga, svijest da radim nešto korisno za svoju Domovinu, da ispunjavam prazninu što je nastala na području književnosti u Domovini, da čuvam i branim hrvatski jezik, koji je neprekidno bio ugrožen u samoj Hrvatskoj, sve to, i mnogo drugo, davalо mi je nove snage, pa je tako izlazio broj za brojem.

Ljubav prema knjizi, a posebno ljubav prema domovini, bili su trajni izvori koji su me nadahnjivali i poticali kroz dugih 40 godina (1951 - 1990).

Revija je bila i ostala ravnopravni, čak i privilegirani član naše male obitelji (bez djece), kojemu se moralno posvećivati mnogo pažnje, više nego nama. Štefica, moja žena, nesebično je stajala iza Revije. Oboje smo prvih godina nosili u tiskaru novac, koji smo zaradivali na svojim privatnim zaposlenjima izvan kuće. Uz mnoge žrtve, često smo prikracivali sebe, da se uštedi za Reviju, kao da je ona jedino »dijete« naše obitelji. Može ovo izgledati nekome čudno i neshvatljivo, ali bilo je tako:

Revija je živjela, u prvom redu, od naše ljubavi, a to je za nas značilo od naše ljubavi za Hrvatsku.

»Rastanak s Hrvatskom«

Uvijek sam bio svjestan uloge, koju kultura igra u životu jednoga naroda,

piše: VINKO NIKOLIĆ

štoviš i u borbi za nacionalnu slobodu. I to, ne samo kao kulturno obogaćenje, nego, čak, i kao duhovno-nacionalno smirenje i usmjerenje.

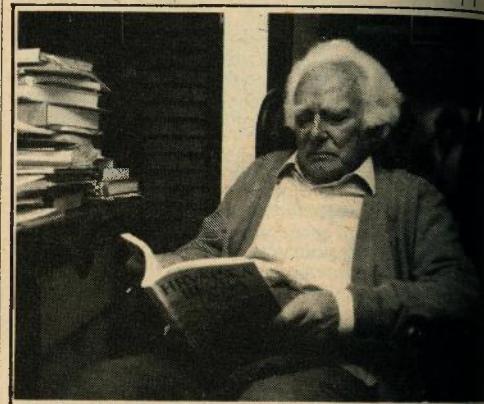
Ovo je djelovalo toliko djelotvorno, da smo na tim sijelima čak uspjevali i pjevati: kroz suze smo pjevali. No, nama je svima pri duši bilo puno lakše, jer ono klupko u grudima se rasplatalo, mogli smo mirno misliti na našu sudbinu, i, što je još važnije, počeli smo trenzije rasudivati doseg tragedije i sanjati o budućnosti. Mi smo, dakle, počeli ozdravljati...

Kada smo u Argentini (1947.), pok. dr. Franjo Nevistić i ja pokrenuli i uredivali polumjesečnik »Hrvatska«, nismo dopuštali da politika (još manje politikanstvo) nas obvlada. I onđe smo njezovali kulturu, tražili mjesto za nju, u dubokoj spoznaji da je to jedino što ostaje, što će preživjeti sve nas. Nije bilo lako medu neuspjelim političarima boriti se u našem listu za kutić kulture.

Stoga, kada to nije išlo dalje ('politika je jedina važna'), onda sam tražio izlaz iz toga čor-sokaka, u koji sam bio zapao, pa smo pok. dr. Anun Bonifačić i ja pokrenuli časopis »Hrvatska revija« (1951.). Bonifačić je živio u Brazilu (Sao Paulo), a ja u Argentini (Buenos Aires).

Moje je uvijek bilo: »Kada započnemo, moramo ustrajati do krajnjih mogućnosti.« I konačno je prvi broj »Hrvatske revije« izšao u Buenos Airesu 9. ožujka 1951. godine, dakle nakon što sam se riješio svih političkih obaveza.

Književni rad mora biti sloboden, pa, dosljedno, to može biti, ako je i urednik sloboden. Ja sam 1950. godine postao u tom smislu sloboden. Tako sam ostao kroz sve godine emigracije. Moja je najveća ambicija bila biti Hrvat, ni ve-

liko ni mali, jednostavno Hrvat, pa, dosljedno tome, djelovati samo u službi Hrvatske.

Tako sam, na primjer, u engleskom zarobljeničkom logoru u Italiji (Grumo Appula), prigodom komemoracije Dana hrvatskih mučenika (20. lipnja 1945.), dao pročitati pred okupljenim zarobljenicima moju pjesmu »Rastanak s Hrvatskom«, nastalu na samom tragičnom bijegu. Usred okupljenih bila je izložena vrećica s hrvatskom zemljom. U času čitanja provalio je plać. Nije bilo pojedinca koji nije ronio obilne suze; čitav je dan u našem logoru vladala duboka tišina i pravo raspoloženje sprovođa. Nagomilana bol, koja je bila pritisla naše duše, koja je pekla i boljela, a nije se moglo plakati, sada je, utjecajem samo jedne pjesme, bila naše olakšanje. Bol je provalila iz dna naših duša. Od toga časa, bilo nam je pri duši lakše. To je, dakle, bila moć jedne pjesme...

I kasnije sam nastavljao u tome duhu. U strogom zarobljeničkom logoru u Italiji (Grottaglie, Taranto) prirediva sam za našu malu zajednicu svake subote predavanja i čitanje mojih pjesama, koje su nastajale u ono vrijeme.

MISS CROATIA for MISS WORLD

Elena Šuran studentica treće godine Hotelijerskog fakulteta u Opatiji, rođena je 11. rujna 1971. godine, visoka 177 cm, ima zelene oči, a tjelesne proporcije su joj 93-64-95.

„Nisam očekivala pobjedu na finalnom natjecanju jer sam se za izbor Miss Hrvatske prijavila želeti probati nešto novo i upoznati nove ljudi, a i sve djevojke koje su sudjelovale su bile lijepa na svoj način. Naravno da sam presretna, ali sada je predanom još veća obveza da dostojno predstavljam Hrvatsku na takmičenju za izbor Miss svijeta krajem godine u južnoafričkoj kraljevini Botswana. Poseban pozdrav svim hrvatskim vojnicima, narocito

onima na fronti, rekla nam je prva Miss Hrvatske odmah nakon proglašenja specijalno za *Hrvatski vojnik*.

Da žiri ni jednog trenutka nije bio u dilemi govor i podatak da je Elena dobila 80 bodova (čak osam od devet članova žirija dalo joj je maksimalnih 10 bodova), dok je Renata Horvat dobila 19, a Lidija Botić 16 bodova.

Zanimljivo je da su Elenu kao najljepšu izabrale i same djevojke. Naime, novinari akreditirani za izbor Miss organizirali su za vrijeme prijema kod gradonačelnika Zagreba Borisa Buzančića interno natjecanje svihi djevojaka na kojem je također uvjernljivo (svoje glasove dalojo joj je čak 16 od 24 djevojke) pobijedila Elena Suran. Druga je sa 13 glasova bila Puljanka Elinor Griner a treća sa 11 glasova Zagrepčanka Sabina Lipovac.

Koliko je zasad poznato hrvatska će biti jedina svjetska zemlja koja će na izboru za Miss svijeta imati dvije predstavnice. Službeno će nas predstavljati Elena Šuran a kao Miss Kanade sudjelovat će Helena Župan, koja ima kanadsko državljanstvo ali je porijeklom iz Hrvatske jer joj je otac iz Like. A da se domovina nikad ne zaboravlja najbolje je dokazao kada se početkom rata vratilo u Hrvatsku i nekoliko mjeseci kao časnik borio u Hrvatskoj vojsci a poslao je i brojne donacije. Ž. B.

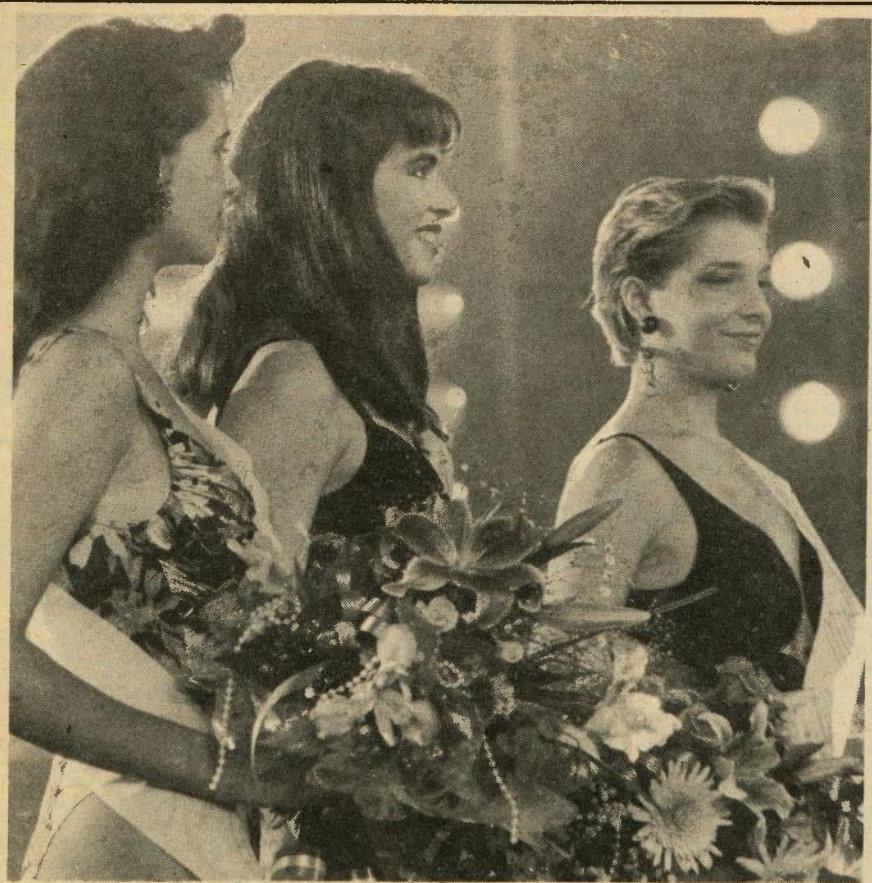
UGROŽENA OBITELJ

Kriza institucije braka ogleda se u novoj američkoj kino produkciji. Film »Ruka koja njiše kolijevku« bjelodana je potvrda takvog trenda

piše: MARINA DIMIĆ

Claire Bartel (Annabella Sciorra) je vjerovala da je savršeno sretna žena. Živjela je u idiličnom braku i očekivala rođenje drugog djeteta. Međutim, nakon jednog posjeta liječniku mnogo se toga promijenilo. Naime, ginekolog koji ju je pregledavao učinio je to s puno više žara nego što mu je kao liječniku dopušteno i Claire ga prijavljuje zbog seksualnog iskorištavanja. Nastrani ginekolog počini samoubojstvo, a njegova udovica (Rebecca de Mornay) jednu utjehu za svoju nevolju pronalazi u brižljivo smišljenoj osveti. Postaje dadilja u obitelji Bartel i perfidno, poput zločudnog tumora, počinje razarati njihov život. Claire ne shvaća što ju je snašlo, sve dok se pomahnitala dadilja ne razotkrije i krene u konačni obračun.

Triler »Ruka koja njiše kolijevku« uklapa se u trend filmova u kojima je ugroženost obitelji središnji motiv. Taj je trend inicirao ultrapopularni triler »Fatalna privlačnost«, koji je 1987. godine režirao Adrián Lyne, a sličan motiv kasnije su varirali i mnogi drugi američki trileri. Primjerice, »Prevarena« ili »Cape Fear«. Obiteljski dom, koji je oduvijek bio olicenje sigurnosti i zaštićenosti, postaje u tim filmovima mjestom najveće nesigurnosti, straha i terora. Sve što je dotad bilo poznato i izvjesno pretvara se u opasno i nepredvidljivo, vlastita kuća postaje smrtonosnom klopkom. Zlo koje prijeti obitelji najčešće dolazi izvana, kao što je to slučaj u »Fatalnoj privlačnosti« u kojoj obiteljsku idilu razara paranoidna

Miss Hrvatske Elena Šuran (u sredini) s pratiljama laskave titule

SPASENJE ROCKA

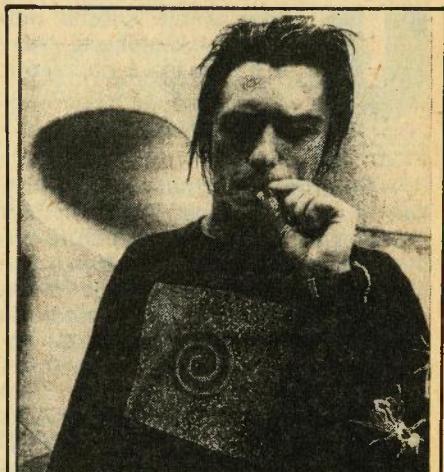
Skupina »Faith No more« temelji svoju poetiku na postmodernom konceptu »mješavine svega i svačega«

piše: NEVEN KEPESKI

osvetljubiva ljubavnica, ali situacija postaje još dramatičnijom kad se zlo pojavi unutar obitelji, kad se sakrije u nekoga u koga se imalo najviše povjerenja, npr. u psihopatskog muža Goldie Hawn u filmu »Prevarena«. U filmu »Ruka koja njiše kolijevku« zlo dolazi izvana, ali postaje dijelom obitelji. Obitelj Bartel prihvata bez sumnji lijepu, plavokosu dadilju andeoskog osmijeha i absolutno joj vjeruje, ne sluteći da ona ni izdaleka nije Mary Popins te da je dobroćudna i umilna poput Freddyja Kruegera. Međutim, iako je triler »Ruka koja njiše kolijevku« imao na raspolažanju u načelu zanimljivu fabulu, krajnji rezultat je mlak, neuzbudljiv i dosadno predvidljiv film. Uvodni dio, u kojem se objašnjavaju dogadaji koji su bili povod za dadiljinu osvetu, usporio je i rasplinuo radnju dramatičnosti zbivanja i, što je još gore, učinio je pretjerano izvjesnom. Čini se da je redatelj Curtis Hanson imao vrlo malo povjerenja u gledateljevu inteligenciju i sposobnost zaključivanja, pa je sve dogadaje i svaku dadiljinu smicalicu unaprijed detaljno objasnio, kako slučajno ne bi bilo nekakvog iznenadenja ili napetosti. Kulminacija je izostala, rasplet djeleuje brzopleto i neutraaktivno, koristi se čitav niz standardnih, izlizanih »štoseva« za podizanje adrenalina. Ustvari, riječ je o trileru koji iznevjerava bitne i neizbjježne žanrovske konvencije, kao što su gradacija naptosti i nesigurnosti, trileru čija je radnja spora i razvodnjena nepotrebnim detaljima koji odvlače pozornost i zamaraju, pa bi se lako moglo dogoditi da vas »Ruka koja njiše kolijevku na kraju zaista i - uspava.

S

vjetski rock-tisak doista nije dvojio. »Angel Dust«, noviji album »žestokih momaka« iz skupine »Faith No More«, dočekan je lavinom hvalospjeva kakva se rijetko sreće. Istdobno, album se vrtoglavovo penje na top-listama, što dokazuje da se mišljenje publike ne razlikuje od mišljenja kritike. I to se rijetko događa. Izuzetnu naklonost publike potvrđuje i činjenica da su »Faith No More«, koji su trenutno na svjetskoj turneji zajedno s »Guns N' Roses«, na svakom koncertu dočekani pravim ovacijama, mnogo većim od onih koje obično izmamljuju skupine kojima je jedini zadatak »zagrijati« nazocene za glavnu atrakciju večeri. Sto se to skriva na njihovu najnovijem albumu da je tako očarao sve one kojima rock and roll nešto znači? Najkraće rečeno, neizmjerne količine energije od koje podrhtava tlo i od koje klecaju koljena! »Angel Dust« zapravo predstavlja nastavak glazbenih smjernica koje je skupina zacrtavala na prethodna tri albuma. »Faith No More« naime temelje svoju poetiku na mješanju najrazličitijih pop-rock pravaca i žanrova, koji su ponekad međusobno oprečni. Na novom je albumu to i takvo kreativno »miksanje svega i svačega« dovedeno, može se slobodno reći, do savršenstva. U pedeset i osam minuta »čiste svirke« dečki iz »Faith No More« bez ikakvih predrasuda i problema, divlje i razularenog, šetkaju kroz heavy metal, pop, simfo-rock, funk, pa čak i punk. Sve je to »zapapreno« potmulom gitarističkom tutnjavom, ubojitim riff-rafalima i posebnim, pompeznim, glamuroznim zvukom klavijatura koje vrlo često zazivaju sjećanja na legendarne »Doroze«. »Angel Dust« je neka vrsta glazbenog koncentrata, sjecište tradicije i suvremenosti popularne glazbe u najširem i najboljem smislu. Ni u tekstovima »Faith No More« nisu »mamine maze«. Stihovi im se bave traumatičnim aspektima svakodnevice i ponekad doista balansiraju na rubu provokacije i vulgarnosti. Priča se čak da ih zbog toga rijetko »vrte« na MTV-u. Koliko je u tomu smisljene promidžbe i

Zamišljeni MIKE PATTON, pjevač skupine »FAITH NO MORE«: »Da li doista spašavamo rock and roll?«

namjernoga izazivanja skandala koji uvijek donosi publicitet, teško je reći, no sasvim je sigurno da glazbi tektonskih potresa kakvu izvode »Faith No More« ne mogu pristajati slatkasti, umiljati tekstovi kakvih je danas na top-listama na tone. Uostalom, svima je poznato, nema rock and rolla ako nije na rubu! Dakle, »Faith No More« sve se više nameću kao istinska, nepokolebljiva oporba ispeglanim, pristojnim, žanrovske strogim definiranim izvodačima popa, diska i rapa, koji pedantno i precizno formuliraju dosadu i predvidljivost kao temeljne odrednice kurentne pop-glazbe. Pjevač Mike Patton, klavijaturist Roddy Bottum, basist Billy Gould, gitarist Jim Martin, bubnjar Mike Bordin te producent Matt Wallace uspjeli su vratiti avanturizam, neizvjesnost i beskompromisnost na top-liste, u njihovim pjesmama, da se poslužim rječnikom koji rabimo npr. citajući kriminalističke romane, nikad se ne zna što će biti dalje, kakva nam iznenadenja slijede. Kritičar časopisa »Kerrang!«, pišući o albumu »Angel Dust«, napisao je između ostaloga da su »Faith No More« sastav koji se pojavio da bi spasio rock and roll. Zvuči pretenciozno, priznajem, ali nije daleko od istine. ■

VOJNIK DUHOVNE OBNOVE (2)

piše: JOSIP GRBELJA

Udoba Matija Antuna Reljkovića (18. stoljeće) svaki je muškarac s navršenih šesnaest godina morao u vojsku, pa je i Matija 1748. godine postao vojnik.

— Počeo sam u gradiškoj pukovnji kao prost vojnik — napisao je u molbi iz 1797. godine, dakle godinu dana prije smrti, kojom je od cara i kralja tražio majorski status »ad honores« (u čast, iz počasti). Iz te molbe saznaje se još da je mladi Matija sporo, ali postupno napredovao u nižim častima i da je tek nakon sedam godina dobio čin potporučnika (Unterlieutenanta), te bio premješten u brodsku pukovniju. U tom činu proveo je četiri godine i devet mjeseci, a u činu natporučnika (Oberlieutenanta) služio je petnaest godina i pet mjeseci. Kao Capitaine proveo je četiri godine, a kao pravi kapetan (Hauptmann) deset godina!

U carskome i kraljevskome ratnom arhivu u Beču čuva mu se dokument brodske pukovnije o Reljkovićevu unapređenju u Capitaina, a u njemu piše — da govoril i lirski (hrvatski), njemački, latinski i francuski, da je vrlo revan u službi, te marljiv, točan i strog, da prevodi dobro s njemačkoga na ilirski, da je gospodar i da nije ni kartaš ni pijanac »ele čovjek vrijedan da ide naprijed«. U Arhivu Hrvatske u Zagrebu čuvaju se brojne kutije s dokumentima o brodskoj pukovniji i njenim ratnim pohodima.

ZAROBLJENIK U PRUSKOJ

Sedmogodišnji rat (treći šleski rat, 1756-1763), koji je prvi oružani sukob svih europskih sila (na jednoj strani bili su Pruska, Velika Britanija, Hannover i kasnije Portugal, na drugoj strani Austrija, Francuska, Rusija, Saska, Poljska i Švedska, kojima su se kasnije pridružile Španjolska i Kraljevina Obiju Sicilija), a zbog neriješenih pitanja između Austrije i Pruske, te kolonijal-

Boreći se u sedmogodišnjem ratu, prvome velikom oružanom sukobu svih europskih sila naš pjesnik i vojnik Matija Antun Reljković video je mnoge strane zemlje i gradove, što ga je oduševilo i rastužilo, pa je napisao Satira ili divjeg čovika

Uniforme kakve je nosio visoki časnik ranga M. A. Reljkovića u doba sedmogodišnjeg rata od 1756—1763

nih sporova između Velike Britanije i Francuske, povukao je na surova planinska ili blatnjava europska ratišta i krajiške pukovnije iz Hrvatske.

Tako se daleko u Pruskoj, sa svojom brodskom pukovnjom, zatekao i Matija Antun Reljković. U čuvenoj bici kod Breslava, odnosno Kölna 1757. godine.

Prusi su ga zarobili i otpremili u Frankfurt na Odri. Kad su ga pustili na slobodu, vratio se k svojoj vojsci, koja je bila osvojila Dresden i tamo se utaborila. Nakon rata, koji se završio nepovoljno za Austriju, vratio se Reljković u Slavoniju. O svemu tome pisao je u Predgovoru drugom izdanju *Satira ili divjeg čovika*.

ZEMLJE SE LIPO UREDIŠE

Poduzi citat o tome, vrlo poučan za vojnike i pjesnike, glasi:

Poslidnjeg prajskog (= pruskog) rata, koji poče 1756. a svrši 1763. i koji se za ono sedam godina, što se proteže, ne drugo nego jedna skula, osobito za mlađe ljudi bivaše, ukaza bo se prilika prohoditi badjavad vilate, zemlje i gradove onima koji to želeći prez velikog troška drugačije ne bi mogli učiniti.

I kako ljudi običaju reći da u vojsku svašta ima, tako i ondi događa se: niki tekoše (= otimaše) blago, niki izgubiše i ono svoje, niki pak pokraj svoje dužnosti motriše lipe zemlje, jake gradove, plemenite varoše, lipo uredena sela i općine. Motriše njihovu uredbu, njihovu službu božju, njihov posao u polju, vladanje u domu, timarenje marve, prohod rukotvorja (= razvitak obrta), jednom riču, motriše sve ono što je nedokučeni uzdržitelj zemaljskoga klupka i sviju stvari umrlomu čoviku za

njegovu potribitu hranu, obranu i odicu ostavio.

Ovako indi (= dakle) motreći svakolika, komu ne bi na pamet pala njegova ista otadžbina, tako ne bi na vagu metnuo svoj isti vilaet i prama drugima procinio kakvi je i kakvi bi mogao biti, da se najprije ukloni s puta dryve i kamenje o koje se ljudi dosada potipashe, to jest da se uklone s puta pridsude i zli običaji, koji odavna od nekrštenih i duboko ukorenjeni ovakvi plemenit vilas obagavili i naružili jesu?

Ali kako se one zemlje onako lipo urediše? Možebeit silom, s bojom ili sa zatvorom? Ništa manje nego to, štioče, jer gdi se kraljem i principom (= vladarom, knezom) dužna virnost i pokornost od podložnika pravo ukazuje, onda svega toga nije od potribe, nego je bilo u svakome viku i ljudi i domorodaca koji hodeći po drugih zemljah sabiraše u hrpu gdi što lipseg i korisnijeg motriše; ili bi sami kakovo rukotvorje dobro razumili pak u materinskom jeziku bi pisali knjige i otadžbini svojoj poklonili...«

Nekoliko činjenica iz toga citata bitno je za razumijevanje Reljkovićeva života i rada:

vota i rada: da vojnici upoznaju zemlje i gradove, da u ratu mogu otimati, izgubiti ili promatrati kulturu i rad (uredenost) pa iskustva prenijeti u svoju domovinu, da iz života i rada prvo treba ukloniti predrasude i loše običaje a ono lijepo i korisno opisati u knjigama i pokloniti svojoj domovini, te da je nužna »virnost i pokornost vladaru.

NI NAJBOLJI NI NAJGORI

Reljković je, dok je ratovao i bio u zatvorenistvu, promatrao ono lijepo i korisno. O tome je napisao:

»Bivši i ja u rečenom prošastom prajskom ratu s ostalima, ni prvi ni posljednji, ni najbolji ni najgori, nego upolak, i kako poradi vlastitog dobitka nisam išao, tako se nisam za dobitkom ni zetio nego dužnost moju, koliko je od mene strane moguće bilo, činio i opsluživao. Zadovoljan dakle s onime što imam, ja se nasladivah u promatranju lipše uredenih vilaeta nego što je moja otadžbina Slavonija, pak mi žao bijaše što sam privaren misleći prije toga da nejma urednijega vilaeta od nje, jerbo ja drugih još nisam bio vidio.

Promišljajući na ovaj način kada se svrši rat, ako doživim, što bih ja mojot otadžbini iz tudiž zemalja donio, čim bih joj se barem za to udobrio što me ima i što sam se u njezinom krilu odgojio, što li bih ja mojim domorocem kakan pozara (= dar sa sajma) poklonio: evo pade mi na pamet da jim doveđem Satira, to jest da jim knjižicu jednu pod ovim imenom sastavim i u verše (= stihove), složim, jerbo su i onako domoroci moji svi pivači i od naravi pjesnici, sva svoja junački učinjena dila u pismah pivaju i u uspomeni drže...)

Tako je Reljković otkrio kako je u Pruskoj zamislio svoga **Satira**, djelo koje je do danas postalo ono što je i **Razgovor ugodni** fra Andrije Kačića-Miošića, jedno od najtiražnijih, najčitanijih djela uopće u hrvatskoj književnosti. On, koji je bio navikao »pušku périti i sablju pasati«, napisao je svojim Slavoncima djelo u kojem se Satir stihovima obraća Slavoncu, u kojem otvara zašto u Slavoniji nema škola, odnosno pokazuje da škola ipak ima, ali kakvih, te pjeva o kolu, divanu, mobi, posijelu, pirovima, zaručnicima i gazdaluku, a na kraju je i progovorio sa Slavoncem. U svemu tome mnoštvo je zamjerki, ali i pouka temeljenih na narodnom mudroslovju i Svetom pismu.

BRIŽAN OTAC

Kad se vratio u domovinu, vojnik i pjesnik Reljković je službovaо u različitim mjestima Vojne krajine, a 1785. godine uslišena mu je molba i dodijeljeno plemstvo s titulom »von Ehrendorf«. Već iduće godine, kao invalid, bio je umirovljen.

Ženio se dvaput, ali se ne zna kako mu se zvala prva žena, s kojom je imao četvoro djece. Drugi put (oko 1780) oženio je Katarinu, udovicu kapetana Bašlinovića.

Dosad se ponešto zna jedino o dvama njegovim sinovima, Josipu i Ivanu. Prvi je bio svećenik i profesor u Vinjkovcima, ali i književnik, autor »Kućnika«, djela u kojem je pošao za očevim stopama, te gospodarima savjetovao što su svakoga mjeseca morali raditi u svojem gospodarstvu (poput uputa iz kalendara). Sin Ivo zadao je ocu mnogo brige, jer je bio lakouman, rastrošan i »težak« za knjigu.

Odjeca slavonskih graničarskih vojnika i časnika iz XVIII stoljeća

U slijedećem broju: Potresna pisma sinu

križaljka

	AUTOR: BORIS NAZANSKY	JEDINICE HRVATSKE VOJSKE	LETACI U SVEMIR, KOZMO- NAUTI	POKONJI HRVATSKI DRAMATIK ("VASAR SNOVA")	CRVENILO KOZE ("MINOŽ")	GLUMAC VENTURA	GRČKI JUNAK IZ TROJAN- SKOGA RATA		
	AMERIČKA GLUMICA SUE MARTIN								
	GROBNIČA, KOSTUR- NICA (LAT.)								
	STRIČEVA ŽENA								
	JEZGRA THITIJA, IZOTOPA VODIKA								
	POKOJNA HRVATSKA BALETTNA UMJETNI- CA, ANA						TAJLAND PRECVJE- TALOST, UVELOST		
	NA ONU STRANU, U ONOME PRAVCU						SLEDJE- NIK, PRI- STALICA AGNOSTI- CIZMA		
	JULIJANA ODMILA (JANA)								
OFICIR, STARJE- SNA U HRVATSKOJ VOJSICI	ČUDESNA ČUDOTVOR- NA MOĆ	CRKVENO PROK- LETSTVO	KOBILA ILI KRAVA SIVE BOJE	BAKA U DALMACIJI	HRVATSKI NAPETNI GIGANT	JEDNO- STANIČNA ALGA NA KORI DRVEĆA	"PATENT and TRA- DEMARK OFFICE" PREVIŠE TAMAN NOGO- METAS CERIN	IZNENADNI TRŽIŠNI USPJEH RIZIK (RESKIR)	VLADO GOTOVAC OPERNA PJEVĀCICA CALLAS
PRISTASE SJEDI- NJEWA, JEDINSTVA									
DAVINOST, DAVNINA									
STRU- GALIKA, MAKLJA					NEON IZBOĆINA KOPIJA U MORE			PISAC CALVINO UNISTA- VAC, TA- MANILAC	
RUŽA CAJNUČA (TEODORA ODMILA)				KVARITI SKLAD RADNIK KO- JI RADI SA SAMOTOM				UTRKA U PRIRODI HRVAT IZ NASICA	
VLADKO MAČEK			VRSTA STAKORA, STAKORI TOBOLČARI DENTISTI					PUČKA RIJEĆ KOJA ZNAČI MLJEVENJE KALU DREVNI GRAD NA RIJEĆI TIGRISU	
PLODNO MJESTO U PUSTINJI				JAZBINA LEGLO GLAVNI GRAD GRČKE			MUŠKO IME (NICO) JUŽNI PLOD MOGRAJU		
"RADIJUS"		GRAD U ISTRI SOL MOKRACHE KISELINE			SLOVENSKI PJESNIK, FRANCE IAPRIMJER JASTOZI		LJEPOTICA (MISICA) VRAČEVI, GATARU		
PRIPADNIK SEKTE KOJA SLAVI SUBOTU					KOZAČKI POGLAVICE "DATA ANALYSIS SYSTEM"				
PRIJE- NOŠNJE MJENICE, TEZICE				HORMONI HADBUB- REŽNE ZLJUZDE "ITEM"					
PROKUHA- NO VINO ILI RAKUA						BIJEDNO, BESKARAK- TERIO "EAST"			
BRISATI SE							NI U KOJE DOBA		

Jobagjones Castri

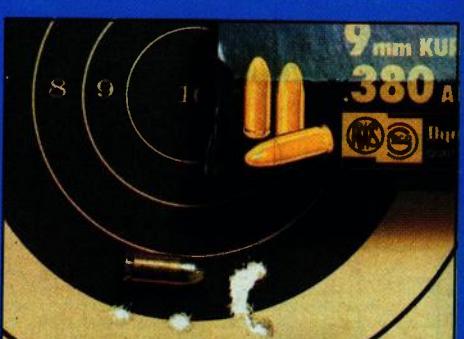

NOVI PIŠTOLJI — ODMAH!

MAUSER, TAURUS, LLAMA, ČZ, ASTRA,
STAR, COLT, BERETTA, SMITH &
WESSON, WALTHER (RAZNI MODELI)

Najpovoljnija komisiona prodaja i kupnja

Najveći izbor
pištolja, pušaka i
streljiva; pribora,
uvoznih lovačkih
noževa i rezervnih
dijelova, pištoljski
rukohvati, signalni
pištolji, optika

PASSAGE CIBONA
ZAGREB, Savska cesta 28

tel. 425-333/240, 510-034
telefax 51 31 17